

M

66755

FELLNER

Csonka-
Magyar-
ország
nemzeti
jövédelme

N. M.

019953

CSONKA-MAGYARORSZÁG NEMZETI JÖVEDELME

ÍRTA

FELLNER FRIGYES

A M. TUD. AKADÉMIA TAGJA

A GRÓF VIGYÁZÓ SÁNDOR- ÉS FERENC-VAGYON JÖVEDELMÉNEK
FELHASZNÁLÁSÁVAL KIADJA A
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

BUDAPEST

1930

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

CSONKA-MAGYARORSZÁG NEMZETI JÖVEDELME

ÍRTA

FELLNER FRIGYES

A M. TUD. AKADÉMIA TAGJA

A GRÓF VIGYÁZÓ SÁNDOR- ÉS FERENC-VAGYON JÖVEDELMÉNEK
FELHASZNÁLÁSÁVAL KIADJA A
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

BUDAPEST

1930

19953

OSZK

466.755

M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
 II. Nyomt. Növedéknapió
 1931. évi 28. sz.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

I.

A NEMZETI JÖVEDELEM FOGALMA, ELEMEI ÉS AZ ANNAK BECSLÉSÉNÉL ALKALMAZOTT MÓDSZEREK.

A nemzeti jövedelem fogalmának megállapítása egyike a legtöbbet vitatott kérdéseknek a közgazdasági irodalomban, amely nyugvópontra ma sem jutott. Az évtizedek óta tartó vita után, amelyben a Nemzetközi Statisztikai Intézet is élénken résztvett,¹ újabban főképp a német tudomány törekedett a fogalom tisztázására,² a nélkül, hogy közelebb jutott volna a probléma megoldásához.

A nemzeti jövedelem fogalmának megállapításánál élesen megkülönböztetendő a magángazdasági lukrativitás szempontja a közgazdasági produktivitás szempontjától és ennek folyománya gyanánt a gyakorlati állampénzügyi, a tisztán tudományos szemponttól. E mozzanat figyelmen kívül hagyására vezethető elsősorban vissza az a sok ellen-

---

¹ *Bulletin de l'Institut International de Statistique.* (Tome XIV. 3e livraison. Berlin 1905.) *A. Wagner*: «Statistik des Volks- oder Nationaleinkommens und Vermögens (Grösse, Arten, Verteilung) besonders mit Verwertung der Steuerstatistik» és *F. Fellner*: «Die Schaetzung des Volkseinkommens.»

² *Beiträge zur Wirtschaftstheorie.* Herausgegeben von *Karl Diehl*. I. Teil. «Volkseinkommen und Volksvermögen. Begriffskritische Untersuchungen. Wissenschaftliche Gutachten von *Alfred Amonn, Gerhard Colm, Ernst Schuster, M. R. Weyermann, Franz Zizek.* Schriften des Vereins für Sozialpolitik. 173. Band. 1926. Ugyane kötetben található a szakvéleményekhez fűződött vita, amelyben *von Gottl-Ottlilienfeld, Oppenheimer, Diehl, Weyermann, v. Fellner, Helander, Kaufmann, Moeller, Zizek, Schmidt, Winkler* vettek részt. — Lásd még a később felsorolt munkákat.

mondás, amellyel a nemzeti jövedelem fogalommeghatározása körül találkozunk. Minthogy a nemzeti jövedelem nem magángazdasági fogalom, ennél fogva azt csakis közgazdasági szempontból tekinthetjük és vonhatjuk elemzés alá.

Egész tömege az egyes magángazdaságoknak nem vesz közvetlenül részt a termelésben, vagyis nem állít elő nyersanyagokat (mint a mezőgazda), nem fokozza tevékenységével azok értékét (mint az iparos, a kereskedő), nincs része külföldről oly jövedelemben (mint pl. a külföldi értékpapír tulajdonosának), hanem csupán olyan hasznos, sőt nélkülözhetetlen tevékenységet fejt ki, amely előfeltétele a nemzeti termelés folytatásának (mint pl. az orvos, bíró, közhivatalnok stb.) és ezért szintén részesedik a nemzeti termelés eredményében. Más szóval az újonnan előállított javak és értékek összessége nemcsak azok között oszlik meg, akik azt előállítják, hanem részesednek abban azok is, akik közvetlenül nem vesznek részt a termelésben és azt nem fokozzák. A dologi javakból és értékekből, valamint a külföld elleni követelési jogokból keletkező nemzeti jövedelem, azok egy részének az igénybevett szolgálatok fejében átengedése útján, ily módon megoszlik az egyes magángazdaságok között, ahol már magánjövedelem gyanánt jelentkezik, mint egyes gazdasági alanyok jövedelme.¹ A magángazdaságok jövedelme vagy az újonnan előállított javakból (őstermelésből) és újonnan előállított értékekből (iparból, kereskedelemből és szállításból), tehát termelő tevékenységből, közvetlenül keletkezik vagy közvetve a termelőktől származik (szabadfoglalkozást folytatók, közhivatalnokok stb. kereseténél), vagy végül a belföldi termeléstől és jövedelem-megoszlási folyamattól függetlenül,

¹ G. Colm: «Grundsätzliche Bemerkungen zum Begriff des Volkseinkommens und des Volksvermögens» c. értekezésében (id. munka 33. lap) találóan jegyzi meg, hogy a jövedelem a termelési hozadék átmenetele a hozadékfelhasználásba.

külföldiek által belföldiek részére bizonyos címeken teljesített fizetésekből áll.

Az adóztató államhatalom az egyes magángazdaságokkal áll szemben, tehát az adóztatásnál helyesen jár el, ha az adóköteles jövedelem megállapításánál figyelembe veszi a szolgálati viszonyból eredő illetményeket, a szabadfoglalkozást folytatók keresetét stb. is; mert az adóalanyról az illetmény, a kereset stb. a teljesítőképességnek forrása. Azok (pl. Kiaer, Soetbeer, Wagner, Giffen, Marshall, Bowley, J. Stamp, A. A. Young, A. W. Flux stb.), akik az egyes magánjövedelmek összességét tekintik nemzeti jövedelemnek, magángazdasági szempontból indulnak ki és a nemzeti jövedelem számszerű megállapításánál kettős számítást végeznek, mert a származékos jövedelmeket is számbaveszik. Ezért helyesebb közgazdasági alapon keresni a nemzeti jövedelem fogalmát, amely esetben a kettős számítást elkerüljük.¹

A nemzeti jövedelem valamely államilag szervezett nép által évenként újonnan előállított gazdasági javaknak és értékeknek, a közgazdasági értelemben vett termelési költségek levonása után mutatkozó összessége, hozzáadva az évenként külföldről az országba kamat-, járadék- vagy egyéb vissztehernélküli címen befolyó összegeket, az ugyan-

---

¹ A magyar szakirodalom túlnyomórésztben a nemzeti jövedelmet nem az egyes magánjövedelmek összesítésében látja. (*Földes*: «Társadalmi gazdaságtan.» Budapest, 1917. I. 304. lap; *Navratil*: «A társadalmi gazdaságtan és a közháztartástán vázlatja.» Budapest, 1908. 68. lap; *Balás*: «Politikai gazdaságtan.» Budapest, 1922. I. 316. lap, 2. jegyzet. Nem foglal el határozott álláspontot *Kautz*: «A nemzetgazdaságtan rendszere.» Budapest, 1890. 178. lap; *Heller*: «Theoretische Volkswirtschaftslehre.» Leipzig, 1927. 168. lap.; *Láng L.*: «A közgazdaság elmélete.» c. művében Budapest 1882. (30. lap), bár nem foglalkozik kifejezetten a nemzeti jövedelem fogalmával, azt inkább az évenként újonnan előállított javak összességének tekinti. *Gaal J.*: «A nemzetgazdaságtan rendszere.» I. Budapest, 1899. (228. lap) az egyes gazdaságok jövedelmének összességét tekinti nemzeti jövedelemnek.

ezen címeken évenként az országból kifolyó összegek levonásával.

A nemzeti jövedelem e szerint nem azonos a nemzeti termelés évi tiszta hozadékával. Részben tágabb fogalom, amennyiben olyan elemei is vannak, amelyek nem eredményei a nemzeti termelésnek (mint a külföldről az országba folyó értékek), részint szűkebb annál, amennyiben a nemzeti termelés hozadékának egyrésze a külföldet illeti (a belföldön felhasznált külföldi tőke után a külföldnek fizetendő kamat, osztalék stb.).

A nemzeti jövedelem sokat vitatott fogalmát így körülhatárolván, az nemcsak elméleti szempontból minden kétértelműséget, minden félreértést eloszlat és kizár minden következtelenséget, hanem a gyakorlati statisztika követelményeinek is megfelel, mert a nemzeti jövedelem nagyságának számszerű megállapítását is lehetővé teszi, a kettős többszörös számbavétel elkerülésével.¹

A nemzeti jövedelem fenti fogalommeghatározásából következik, hogy annak elemei: *a*) a belföldön évenként újonnan nyert nyerstermékek, azaz a földművelés, állattenyésztés, baromfitenyésztés, méhészet, selyemtenyésztés, erdőgazdaság, szőlő- és gyümölcsstermelés, vadászat, halászat és bányászat nyershozadéka, a közgazdasági értelemben vett termelési költségek levonása után; *b*) az az értékelkedés, amelyet a bel- vagy külföldi őstermelés által előállított nyersanyagoknak, vagy a bel- és külföldi ipar által készített félgyártmányoknak a belföldi feldolgozás biztosít, vagyis a hazai ipar által évenként előállított értékek; *c*) a nyersanyagok és ipari termékek forgalmát közvetítő kereskedelmi és szállítási tevékenység eredménye, tehát az

¹ A nemzeti jövedelem fogalomelhatárolásáról statisztikai szempontból lásd *F. Zizek* kitűnő fejtegetéseit, id. m. 127. lap; u. az: «Grundriss der Statistik». München u. Leipzig 1923. (459. lap); *Bowley and Stamp* id. m. 39. lap; *E. Rogowski*: «Das deutsche Volkseinkommen.» Berlin, 1926. (39. lap).

az értékelkedés, amely a javaknál előáll termelésük helyétől rendeltetésszerű felhasználásuk helyéig ; d) a külföld által évenként az országnak kamatok, járadékok és egyéb vissztehernélküli címen teljesített fizetések, azoknak az összegeknek a levonásával, amelyeket a belföld ugyan-ezen vagy hasonló címen fizet a külföldnek.

A nemzeti jövedelem elemeinek vizsgálatánál felmerül az a kérdés, mely a tudományban élénk vitára adott alkalmat,¹ vajjon a személyes szolgálatokból eredő egyéni jövedelmek (orvos, ügyvéd, lelkész, tanár, bíró, hivatalnok stb. jövedelmei) elemei-e a nemzeti jövedelemnek? Nézetünk szerint a személyes szolgálatokból, az ügynevezett szabadfoglalkozásokból és meghatározott illetményekből származó jövedelmeket a nemzeti jövedelemhez számítani nem lehet. Azok nem elemei a nemzeti jövedelemnek. Csak magán-gazdasági szempontból tekinthetők jövedelmeknek, mint ilyenek, adó tárgyai, de nem gyarapítják közvetlenül a nemzeti jövedelmet, annak mérvére befolyást nem gyakorolnak.

---

¹ *Bulletin de l'Institut International de Statistique*. Tome XX. 1ère Livraison. Vienne 1915. (156., 162. s köv. lapok), ahol *Kiaer, Fellner, Würzburger, v. Zwiedinek-Südenhorst, Wolf, Bortkiewicz* felszólalásai a vitakérdésben közzé vannak téve.

Elhibázott felfogással tárgyalja a különben nagy képzettségű *Surányi—Unger Tivadar*: «A gazdaságpolitika tudományos alapkérdései.» c. művében (Budapest, 1927. 155. lap) az «eredeti» és «származékos» jövedelem kérdését, mikor e megkülönböztetésnél azt a veszélyt látja, hogy a származékos jövedelmet élvező hivatalnokokat, katonaságot stb. könnyen a társadalom élősdiének tekintik.

P. Hermsberg: «Volkswirtschaftliche Bilanzen» c. értekezésében (Bruno Moll : Probleme des Geld- und Finanzwesens Band V. Leipzig, 1927. 26. lap) mélyen szántó fejtegetésekkel vonja kétségbe annak helyességét, hogy a személyes szolgálatok közgazdasági szempontból a nemzeti jövedelemhez számíttassanak. L. még: *E. Fuhrmann*: «Das Volksvermögen und Volkseinkommen des Königreiches Sachsen». Leipzig, 1914. (9. és 27. lap).

Gaál Jenő már 1899-ben helyesen mutatott arra, hogy a származékos jövedelmek nem elemei a nemzeti jövedelemnek (id. m. 229. l.).

Azok, akik mindazokat a személyes szolgálatokat, amelyek harmadik személyeknek visszteher mellett rendelkezésre bocsáttatnak, a nemzeti jövedelem alkotóelemeihez számítják,¹ felfogásukkal abba a hibába esnek, hogy a nemzeti övedelmet nem közgazdasági szempontból tekintik, hanem magángazdasági fogalom gyanánt kezelik. A személyes szolgálatokból eredő jövedelmet élvezők hasznos, sőt nélkülözhetetlen tevékenységet fejtenek ki, szolgálataik nemcsak előmozdítják a termelést, de annak előfeltételei is ; a termelés nem volna tartósan folytatható az egészség, a tudomány ápolása, az ifjúság oktatása nélkül. A személyes szolgálatokból élők azonban a termelésben nem működnek közre közvetlenül, tehát nem hoznak létre semmi olyan új javat és értéket, amely gyarapítaná a nemzeti jövedelmet. Más szóval, akár több, akár kevesebb hivatásszerű tevékenységet fejtenek ki egy esztendőben azok, akik személyes szolgálataik után élnek, a nemzeti jövedelem mérvére ez közömbös marad. Egyéni jövedelmeik a nemzeti jövedelem megoszlásának és nem termelésének folyamata gyanánt jelentkeznek. Ha a magánjövedelmek összesítése jelentené a nemzeti jövedelmet, akkor a nyugdíjból álló jövedelmeket is számba kellene venni, éppúgy az életjáradékokat stb.

---

¹ Így az újabb irodalomban *Amonn, Colm, E. Schuster, Zizek* (id. Schriften des Vereins für Sozialpolitik, 23., 34., 81., 140. lapokon); továbbá *W. Winkler*: «Einkommen» c. cikkében (Handwb. der Staatswissenschaften. Vierte Aufl, 375. lap).

A. W. Flux: «The National Income» London, 1929. (12. lap);

Sir Josiah Stamp: «Wealth and taxable capacity». London, 1930. (49. s köv. lap);

Julius Wyler: «Das schweizerische Volkseinkommen im Jahre 1924.» (Zeitschrift f. schweizerische Statistik u. Volkswirtschaft. 1927. 364. lap);

A. Reichlin: «Das schweizerische Volkseinkommen, seine Quellen u. ihre Bedeutung» (u. ott 12. s köv.);

E. Waizner: «Das Volkseinkommen Alt-Österreichs und seine Verteilung auf die Nachfolgerstaaten.» (Metron. VII. 4. 101. lap) Roma, 1928

is. Ha egy hivatalnok évi illetménye 10,000 P és egy szolgát tart, akinek 500 P az évi bére, úgy abban az esetben, ha a személyes szolgálatokból származó jövedelem a nemzeti jövedelemhez számíttatnék, 10,500 P volna a nemzeti jövedelem leltárába beállítandó. Ha azonban ez a hivatalnok állását veszti és szolgáját elbocsátja és egyik sem jut más álláshoz, úgy e felfogás alapján a nemzeti jövedelem 10,500 P-vel csökkenne; holott alapjában véve az egész folyamat a nemzeti jövedelem mérvére semmi befolyással nincs. Ugyanez áll arra az esetre, ha egy orvos tevékenységeért betegétől 500 P helyett 1000 P díjazásban részesül, ami által a nemzeti jövedelem szintén nem lesz nagyobb. Ha a személyes szolgálatokból eredő jövedelmek vagy nyugdíjak a nemzeti jövedelem elemeit alkotnák, úgy az állam a nemzeti jövedelmet azáltal emelhetné, hogy nagyobb illetményt vagy nyugdíjat adna tisztviselőinek. Az állam az ehhez szükséges összegeket csak az egyes gazdasági alanyok jövedelmének adóztatás útján való csökkentésével szerezhetné meg, tehát nyilvánvaló, hogy az illetményemelés nem jelentené a nemzeti jövedelem gyarapodását. Ugyanez áll az életjáradékemelésre is, ami szintén nem fokozná a nemzeti jövedelmet, mert az egyidejűleg az életjáradékot folyósító jövedelmét csökkentené. A személyes szolgálatokból folyó jövedelmek és az ezekben beálló változások a nemzeti jövedelem megoszlásának jelenségei, amelyek annak nagyságára nincsenek befolyással.

Az állam az egyes magángazdaságokat — bármely forrásból származzék is azok jövedelme — kivétel nélkül adóalanyoknak tekinti és így a jövedelemadóstatistikában a személyes szolgálatokból eredő jövedelmek is bennfoglaltatnak. Az egyes magánjövedelmek összesítése ily módon többszörös számításra vezet. Ha az állam minden néven nevezendő jövedelemre 5 %-os általános adót ($\frac{1}{20}$) vetne ki, úgy a nemzeti jövedelem nem lesz ez adóösszeg húszszorosa, hanem kevesebb, mert az adósok közül sokan olya-

noknak teljesített szolgálatok fejében élveztek jövedelmet, akik cserében jövedelmük egy részét azoknak átengedték.¹ Az eredeti, elsődleges egyes jövedelmekből álló nemzeti jövedelem nagysága változatlan marad, akár több, akár kevesebb az eredeti jövedelmek megoszlása során keletkező, vagyis azok egy részének átengedéséből eredő származékos, másodlagos jövedelmek összessége. A származékos jövedelmek magángazdasági szempontból lukratív foglalkozásból erednek, de e foglalkozások közgazdasági szempontból nem produktívek, mert egyfelől nem gyarapítják az anyagi javakat, másfelől nem fokozzák ezek értékét és az ellenszolgáltatás nem külföldről folyik az országba. Az orvos, az ügyvéd, a színművész tiszteletdíja, ha azt a külföldről kapja, fokozni fogja a nemzeti jövedelmet, mert a külföld által visszteher nélkül eszközölt fizetések nem a belföldi gazdasági alanyok terhére teljesítettek. Ha ellenben az ily tiszteletdíjak az egyes belföldi gazdaságokat terhelik, úgy a nemzeti jövedelem nem lesz több, mert a tiszteletdíjakat az egyes belföldi gazdaságok jövedelméből fedezik, tehát a nemzeti jövedelem megoszlási folyamatával állunk szemben. Ha a nemzeti jövedelem nagysága annak megoszlása révén nem változik is, az államkincstár érdekeit erősen érinti a nemzeti jövedelem megoszlási folyamata. Az adóztató államnak ugyanis érdeke, hogy a származékos jövedelmek száma és összege minél több legyen, mert — eltekintve a jelenlegi adórendszerekben megvalósított létminimum adómentességétől — az állam nemcsak az eredeti, hanem a származé-

---

¹ Már *de Bruyn Kops* figyelmeztetett arra, hogy a származékos jövedelmek nem számíthatók a nemzeti jövedelemhez: «Revenu annuel de la nation» c. értékes tanulmányában. (Congrès International de Statistique de la Haye. Première Partie. La Haye 1869. 139. lap). Az újabb irodalomban a mi felfogásunkat osztja *A. Gürtler*: «Das Volkseinkommen Österreichs und Ungarns. Kritische Ergänzungen zu dem gleichnamigen Buche F. v. Fellners (Weltwirtschaftliches Archiv. 13. Band 1918. Heft 3. 412. l.).

kos jövedelmeket is külön-külön megadóztatja, tehát minél szelesebb az adóalap, annál nagyobb lesz a bevétele.

Vannak, akik *Smith Adam* és a klasszikus iskola tanítasaival és a mi álláspontunkkal szemben produktív foglalkozásnak tekintik mindazt a tevékenységet, amiért ellenszolgáltatás jár.¹ Ez a felfogás a magángazdasági lukrativitás fogalmát a közgazdasági produktivitástól nem különbözteti meg és oda vezet, hogy pl. csak a nyugdíjból és alalmazsnából élők jövedelmét tekinti származékosnak, tehát a nemzeti jövedelmet a ténylegesnél nagyobb összegben mutatja ki.²

Felmerül a kérdés, vajjon a tulajdonos által lakott épület hasznértéke és a bérlakások hozadéka a nemzeti jövedelem eleme-e? Kétségtelen, hogy magángazdasági és adóztatási szempontból az ilyen lakáshasznérték és a lakbér jövedelemnek tekintendő,³ de közgazdasági szempontból sem a laképület hasznértéke, amelyben maga a tulajdonos lakik, sem a bérlakások hozadéka nem számítható a nemzeti jövedelem alkotóelemeihez, mert egyik sem tartozik az évenként újonnan előállított javakhoz és értékekhez. A lakás nem jövedelemnek, hanem vagyónélvezetnek tekintendő, mert a lakóépületek a már meglévő vagyónállagnak, nem pedig az újonnan termelt javaknak fogyasztása gyanánt jelentkeznek. A dologi használmányok a magángazdasági szempontot követő adóztatásnál jövedelemnek vehetők,

¹ Így *Ernst Schuster* id. h. 61. lap; *W. Winkler*: «Einkommen» c. alapos értekezésében (Hdwbuch d. Staatswissensch. Vierte Aufl. Band III. Jena, 1926. 375. lap); *A. Marchall*: «Principles of Economics». London, 1898. 150. l.

² De e felfogás további következtetlenségekre is vezet. Így az az orvos, aki ingyen gyógyít, improduktív, aki ellenben csak ellenszolgáltatás fejében fejt ki hivatását, már nem volna az; aki nobile officium gyanánt teljesít közhivatali teendőt, improduktív, aki ellenszolgáltatásért, az produktív stb.

³ A jövedelemadóira és vagyonadóira vonatkozó törvényes rendelkezések hivatalos összeállítására. 1927. évi 500/P. M. számú rendelet 10. §. 2. p.

azonban közgazdasági értelemben nem jelentenek érték-zaporulatot, hanem már meglevő vagyonelemek rendeltetészerű használatát, fogyasztását. A dologi használmányok nem termelési, hanem fogyasztási folyamatot jelentenek.

Ha valaki, hogy orvosának a műtét díját kifizethesse, kénytelen ékszerét eladni, az ékszer tulajdonosára nézve ez vagyoneszteség, az orvosra nézve pedig jövedelem, de csak magángazdasági szempontból, mert a nemzeti vagyon nem lesz kevesebb, a nemzeti jövedelem pedig nem lesz több, tekintettel arra, hogy a nemzeti jövedelemnek általunk adott fogalomelhatárolása szerint a termelt javak mennyisége és értéke nem változik; ha ellenben az ékszer eladás folytán külföldre kerül, úgy közgazdasági szempontból is vagyonszökkenés áll be, de a nemzeti jövedelem ebben az esetben nem változik. Mert itt vagyonlikvidálás történt. Ha külföldi értékpapír kerülne külföldre eladás útján, úgy a nemzeti jövedelem is csökkenne, mert a kamathozadék elmaradna.

A tőkék után élvezett kamatok sem elemei a nemzeti jövedelemnek. A belföldieknek értékpapírokból, takarékbetétekből stb. eredő kamatkövetelései belföldiekkel szemben figyelmen kívül hagyandók, mert a belföldieknek egymás között fennálló kamatkövetelései és kamattartozásai kölcsönösen fedezik egymást. Kiegyenlítődnek. A kamatfizetések teljesítésével a kamatösszegek az egyik belföldi háztartásból a másikba folynak, de a nemzeti jövedelem mérvére közömbös, mert az adósok kamattartozása is ugyanannyival kisebb lesz. Számításba a belföldieknek csakis a külföldiekkel szemben fennálló kamatkövetelései és tartozásai jöhetnek.

A nemzeti jövedelem becslésénél, vagyis mérvének szám-szerű megállapításánál megismerjük a közgazdaság tiszta hozadékát, a nemzeti termelés évi értékét is. A nemzeti jövedelem tájékoztat a népjóléti viszonyokról, a gazdasági

teljesítőképességről, az ország adóerejéről, hitelképességéről stb.

A nemzeti jövedelem becslésénél lényegileg kétféle módszer alkalmazható. Az alanyi (szubjektív, perszonális) módszer az egyes személyek jövedelméből indul ki és valamely államalkotó néphez tartozó minden egyes gazdasági alany jövedelmének összesítése útján törekszik az összjövedelem kipuhatólására. Tehát nemcsak a természeti személyeknek, az egyes magánosoknak, hanem a jogi személyeknek (a társulatok, testületek, községek, törvényhatóságok, alapítványok, egyház és állam) jövedelmeit is számba kell venni. Ez a módszer ott kínálkozik alkalmazásra, ahol általános személyes jövedelmiadó van hatályban. Minthogy azonban az érvénybenlevő jövedelemadó-törvények a végeredményben nagy összegre rúgó legkisebb jövedelmeket — nem annyira a létminimum szociálpolitikai követelményének érvényesítésével, mint inkább adótechnikai nehézségekre való tekintettel — mentesítik az adó alól;¹ a kettős megadóztatás elkerülése végett pedig némely jövedelemadórendszer — mint a magyar is² — a jogi személyeket is kiveszi az adóztatás alól; végül tekintettel arra, hogy az adózók minél kisebb jövedelmet törekszenek kimutatni az adóteher lehető csökkentése végett: az adóstatisztikai anyag nem teljes, úgyhogy az egyes jövedelmek összesítése — a szubjektív módszer alkalmazása mellett — csak a megadóztatott összjövedelmet fogja eredményezni, nem pedig a nemzeti jöve-

¹ Így Magyarországon azok, akiknek adómentes és adóköteles jövedelmük van, de az adóköteles jövedelmük az 1000 pengőt nem haladja meg, mentesek a jövedelemadó alól; éppígy a kereseti adóval már megrott közzolgálati illetmények és a magánalkalmazottaknak évi 3600 pengőt meg nem haladó illetményei. (A jövedelemadóra és vagyoadóra vonatkozó törvényes rendelkezések hivatalos összeállítása tárgyában kibocsátott 1927. évi 500/P. M. sz. rendelet 4. § 5. pontja és 5. § 10. pontja értelmében.)

² U. ott. 2. §.

delmet.¹ A megadóztatott összjövedelem azonban — a fenti okokból — a ténylegesnél tetemesen kisebb lesz, viszont olyan jövedelmeket is foglal magában, amelyek nem elemei a nemzeti jövedelemnek, mint a származékos jövedelmek, a vagyonhasználmányok, a tőkevagyon kamathozadéka stb., ami közgazdasági szempontból kettős számítást jelent. Így ha az adós fizikai személy, úgy a jövedelemadóalaphól a kamat levonandó tételt képezvén, a kamatösszegek nem szerepelnek az egyesek jövedelmeiben; de ha az adós jogi személy, mint a közforgalom tárgyát képező értékpapírok és takarékbetétek után járó kamatfizetéseknel, úgy a kamattartozások levonása útján nem lesznek a fizikai személyek jövedelmében számbavett kamatok kompenzálva, mert a jogi személyek jövedelemadómentesek. A szubjektív módszerrel eszközölt becsléseknél tehát a nemzeti jövedelemnek csak egyes töredékrészeit és az egyes adóalanyoknak lehetőleg pontosan megállapított magánjövedelmeit adják össze és ezt veszik a nemzeti jövedelemmel egyértelműnek. Nyilvánvaló azonban, hogy egy országon belül a magánjövedelmek összessége, legfeljebb az egyes gazdasági alanyoknak bizonyos termelési költségek levonása után mutatkozó és pénzben becsülhető évi bevételeinek összegéről nyújthat felvilágosítást, nem pedig ama javak és értékek összegéről, amelyet egy közgazdaságon belül évenként újonnan termelnek.²

Ehhez járul, hogy a jövedelem fogalma a különböző adó-

---

¹ Magyarországon pl. az összes népességnek csak 4.02 %-a személyes jövedelemadóköteles, mert az 1000 pengőn aluli jövedelmek és a közszolgálati illetmények stb. nem esnek jövedelmiadó alá. (*Adóstatisztika*. I. füzet. Kiadja a m. kir. pénzügyminiszter. Budapest, 1929. 124. lap). Németbirodalomban a népességnek csak 27.49 %-a jövedelemadóköteles. (*Die deutsche Einkommenbesteuerung vor und nach dem Kriege. Statistik des Deutschen Reichs. Band 312*. Berlin, 1925. 46. lap).

² *Hermann Losch*: «Volksvermögen, Volkseinkommen und ihre Verteilung.» (Schmoller: Staats- und socialwissenschaftliche For-

törvényekben eltérő, a kivetési eljárás is az egyes országokban különböző, amiből következik, hogy a szubjektív módszerrel nyert eredmények nemzetközi összehasonlítása óvatosságra int.¹ Ez a módszer — ha nem vezet is a nemzeti jövedelem összegéhez — érdekes bepillantást enged annak alanyi tagozatába, a személyi jövedelemeloszlásba.

A nemzeti jövedelem kipuhatólására tehát alkalmasabb a tárgyi (objektív, reális) módszer, amely az évenként újonnan termelt javak és értékek közvetlen, számszerű megállapítását célozza. Míg az alanyi módszerrel az ország összjövedelmének személyi megoszlásáról nyerünk felvilágosítást, addig a tárgyi módszer a nemzeti jövedelem dologi tagozatát tárja elénk és az egyes termelési ágak (őstermelés, ipar, kereskedelem stb.) viszonylagos jelentőségéről ad számot. Tehát itt az egyes egyének eltűnnek, mert már nem az egyes gazdaságok jövedelmeinek összesítéséről van szó, hanem a termelt javak és értékek összességének számszerű becsléséről, a maguk egészében. A tárgyi módszer az egyes termelési ágakat külön, önálló egység gyanánt veszi alapul, a nélkül, hogy a megoszlási folyamatban az egyéni részekre figyelemmel volna. A tárgyi módszert ott alkalmazzák, ahol gondosan készült, megbízható termelési statisztika áll rendelkezésre, amely a nemzet összes termelő-tevékenységét legnagyobbrészt felöleli. A termelési statisztika esetleges hiányai a foglalkozási és üzemi statisztika eredményeivel pótolhatók. Az objektív módszernek — gyakorlati szempont-

---

schungen. VII. I. Heft. Leipzig, 1887. (52. lap) ; továbbá *E. v. Heyking* bírálata *Ad. Soelbeer*: «Umfang und Verteilung des Volkseinkommens im Preussischen Staate 1872—78» c. művéről (*Zeitschrift f. die gesamte Staatswissenschaft*. Tübingen 1880. 164. lap) ; *De Bruyn Kops* id. ért. 142. lap ; *Robert Meyer*: «Einkommen» c. cikke (*Hdwbuch d. Staatswissenschaften*. Jena, 1892. Band III. 53. l.).

¹ Erre már *Wagner Adolf* is figyelmeztetett, aki egyébként az alanyi módszer híve (id. munka Tome XIV. 1. livr. 76. lap és 3. livr. 4. lap, továbbá *G. Bürger*: «Adolph Wagner als Statistiker». Leipzig u. Berlin, 1929. 92. lap.

ból — döntő előnye, hogy segítségével a személyes szolgálatakból eredő magánjövedelmek kikapcsolásával az egész nemzeti jövedelem számszerű kifejezéséhez juthatunk. Annak pedig nincs akadálya, hogy a tárgyi módszer keretében egyes jövedelemforrások értékét, az alanyi módszer kiegészítő alkalmazásával állapítsuk meg. Sőt a személyes szolgáltatásokból eredő magánjövedelmek is külön kimutathatók.¹

Az alanyi és tárgyi módszert egyesítő úgynevezett vegyes módszer, lényegileg nem önálló jellegű, ezért külön elvi bírálatot nem igényel. Az angol jövedelmiadó (income-tax) sajátos természeténél fogva ez a módszer használatos Anglia nemzeti jövedelmének megállapításánál.² E módszer hátránya, hogy szintén csak a jövedelemforrások szerint csoportosított egyes megadóztatott jövedelmek összességéhez, nem pedig a nemzeti jövedelemhez vezet, mert ha bizonyos kiegészítésekkel az adómentes kis jövedelmek és a megbíz-

¹ *Young* szerint az általunk Magyarország nemzeti jövedelme gyanánt kimutatott eredmények az angol-amerikai nemzeti jövedelmebecslések eredményeivel azért nem hasonlíthatók össze, mert mi a személyes szolgálatakból eredő jövedelmeket nem vettük a nemzeti jövedelem elemei közé. (*Allyn Abbott Young*: «Economic Problems new and old.» Boston 1927. 50. lap); *G. Findlay Shirras* (Bombay): «Volkseinkommen und Besteuerung» c. munkájában (Jena 1926. 12. lap) ennek kiegyenlítéseül jónak látta 11%-kal emelni az általunk kimutatott eredményeket, de Ausztria nemzeti jövedelmét — tévedésből — az osztrák és magyar monarchia nemzeti jövedelme gyanánt mutatja ki (id. m. 38. 1.).

² *R. Dudley Baxter*: «National income and taxation of United Kingdom.» (Compte Rendu des Travaux de la septieme session du Congres international de Statistique a la Haye. Seconde partie. La Haye 1870. — *R. Giffen*: «On recent accumulation of capital in the United Kingdom.» (Journal of the Statistical Society, 1878.). — *Sir Josiah Stamp*: «Wealth and taxable capacity» London 1930. — 39. s köv. lapok). — *U. ez*: «Studies in Current Problems in Finance and Government.» London 1925. (291. lap). — *Arthur L. Bowley* and *Sir Josiah Stamp*: «The national income 1924. Oxford, 1927. — Érdekes kísérletet tett *A. W. Flux* (id. m. 12. lap) Anglia nemzeti jövedelmének megállapítására a tárgyi módszer alapján; az így nyert eredményhez adta a személyi szolgálatakból származó jövedelmek összegét.

hatlan vallomások következtében mutatkozó hiányok pótolhatnak is, kétszeres számítások el nem kerülhetők.

A tárgyi módszer alkalmazásánál eldöntendő kérdés, hogy a munkabér a nyersshozadékból levonandó termelési költségek során számbaveendő-e, tehát vajjon levonandó költséget képez? Másszóval, termelési költség-e a munkabér? A termelési költség más a magán- és más a közgazdaság szempontjából. Magángazdasági szempontból a tőke és munka felhasználásával járó kiadások termelési költséget képeznek; tehát a nyers- és segédanyagok, tüzelőszerek, az állótőke kopási hányada, a kölcsöntőke után fizetett kamatok és a munkabérek, végül a nyilvánjellegű kényszerszolgáltatások (adók, illetékek stb.). Mert csak a nyersbevételből mindezek levonása után fennmaradó termelési többlet áll a magángazdaság fogyasztására és esetleges megtakarításaira rendelkezésre. Közgazdasági szempontból azonban csak azok a kiadások, illetve javak tekintendők termelési költségeknek, amelyek a termelés során megsemmisülnek vagy amelyeket felhasználnak, anélkül, hogy azokból valakinek haszna lenne; azok a javak, amelyeket felhasználnak a nélkül, hogy személyes szükségletkielégítésre szolgálnának, tehát amelyek senki jövedelmének részeivé nem válnak. A tüzelőanyag megsemmisül, a nyersanyagot felhasználják, a nélkül, hogy ebből valakire közvetlen előny hárulna vagy ebből valakinek haszna lenne; tehát ezek úgy magán-, mint közgazdaságilag is termelési költséget képeznek. A munkabér, mely magángazdaságilag termelési költségnek tekintendő, közgazdasági szempontból nem az. Mert a munkának a termékben reprodukált ellenértékét képviselő munkabér teljes összegben rendelkezésre áll fogyasztásra — egyéni jövedelem gyanánt — a munkásnak. Tehát csak azokat a nemzeti termelés során felhasznált javakat (tőkéket) kell megtéríteni a közgazdaságnak, amelyek a termelési időszak kezdetén a közgazdaság rendelkezésére álltak. Ennélfogva az évi nyersshozadékból le kell vonni a közgazdaságnak visszatéri-

tendő e javak értékét ; a munkabér ellenben — amely közgazdasági szempontból nem termelési költség — nem képez levonandó tételt és így az a nemzeti jövedelem leltárába beállítandó. A szubjektív módszernél úgy, hogy a munkabérből álló egyéni jövedelem az egyes jövedelmek összegezésénél számbaveendő, mert a munkabér ellenértékét képező munkaérték a produktumban van és itt mint értékemelkedés jelentkezik. Az objektív módszernél ellenben oly módon, hogy termelési költség címén a nemzeti termelés eredményéből a munkabérek nem hozandók levonásba ; mert a munka által létrehozott értékemelkedés a terméknel — mint a nemzeti jövedelem egyik eleme — szintén számbaveendő.

A kettős számítás elkerülése végett a kész ipari termék értékéből az őstermelésnél már számbavett és — úgy magán-, mint közgazdasági szempontból — termelési költséget képező nyersanyag értéke levonandó ; a munkabér által képviselt és a befektetett munka által biztosított értékemelkedés ellenben nem vonható le, hanem — mint a nemzeti jövedelemnek még számba nem vett eleme — számításba veendő.

Hogy a munkabér közgazdaságilag nem termelési költség, az abból is kitűnik, hogy a nemzeti jövedelem nagyságát nem befolyásolja az, vajjon a földbirtokos az ő gazdaságában vagy a gyáros az ő iparüzemében több vagy kevesebb munkabért fizet, mert a nemzeti jövedelem mérvére csak a termelt mennyiség van hatással. De magángazdasági szempontból fontos a munkabér nagysága, mert ez befolyással van a földbirtokos vagy gyáros személyes jövedelmének nagyságára. Másszóval, míg a mezőgazdaság javára a termelésből annál nagyobb hozadéktöbblet marad rendelkezésre, minél kisebb a munkaegységért fizetett bér, addig a közgazdaság hozadékára nézve csak a munkamennyiség irányadó, az ezért fizetett munkabér mérve közömbös. A munkabérben eszközölt megtakarítás a termelő magángazdaság javára esik, de a közgazdaság hozadékának mennyiségét nem befolyásolja. Hatása nem a nemzeti jövedelem

nagyságában, hanem megoszlásában mutatkozik. Amennyivel csökken a munkabérből álló egyéni jövedelem, annyival emelkedik a vállalkozói nyereségből eredő jövedelem.

A munkabérből álló egyéni jövedelmek — a kifejtettek szerint — a nemzeti jövedelemben bennfoglaltatnak, a tárgyi módszer alapján kipuhatolt eredménynél is.

Éppígy nem tekinthetők közgazdasági szempontból termelési költségnek a nyilvánjellegű kényszerszolgáltatások (adók, illetékek stb.) sem,¹ mert az egyes magángazdaságok jövedelmét csökkentő közszolgáltatások az államnál és egyéb köztestületeknél bevételt jelentenek és így ezeknél jövedelem gyanánt jelentkeznek.

Az általános jellegű elméleti fejtegetések után áttérünk feladatunk megoldására, Csonka-Magyarország nemzeti jövedelmének kipuhatolására.

---

¹ L. e kérdésről *de Bruyn Kops* id. m. 143. lap, továbbá *A. N. Kiaer*: «Essai sur la question d'une statistique du revenu national.» Christiania, 1874. (19. lap).

II.

CSONKA-MAGYARORSZÁG NEMZETI JÖVEDELMÉNEK MEGÁLLAPÍTÁSA.

A mai Magyarország nemzeti jövedelmének megállapításánál feladatunk, hogy számszerűen kipuhatoljuk az ország népe által évenként újonnan előállított gazdasági javaknak és értékeknek összességét, a közgazdasági értelemben vett termelési költségek levonásával, amihez még az évenként külföldről az országba kamat, járadék vagy egyéb visszteher nélküli címen befolyó összegek hozzáadandók, az ugyanezen címeken évenként az országból kifolyó összegek leszámításával. E szerint a magyar nemzeti jövedelem kipuhatolásánál három tényező veendő számba : 1. a belföldön évenként újonnan előállított nyerstermékek összessége, azaz az őstermelés (mezőgazdaság és bányászat) hozadéka, a közgazdasági értelemben vett termelési költségek levonásával ; 2. az az értékemelkedés, amelyet a nyerstermékeknek és egyéb javaknak az anyagfeldolgozás, illetve a forgalmat közvetítő tevékenység biztosít, vagyis az ipar, kereskedelem és szállítás által évenként létrehozott értékek ; 3. a külföldről évenként kamatokért, járadékokért és egyéb visszteher nélküli címen befolyó követelések, a külfölddel szemben ugyane címeken fennálló belföldi tartozások levonásával.

A munkabéreket nem fogjuk levonni az őstermelés, ipar, kereskedelem és szállítás hozadékából, mert azok — fentebb adott részletes okfejtéseink szerint — közgazdasági szempontból nem képeznek termelési költséget és így azok a nemzeti jövedelem részeivé válnak, azt összességűen emelik.

A személyes szolgálatok egyéb gyümölcseit, a szabadfoglalkozásokból eredő jövedelmeket azonban — a fentebb már behatóan kifejtett okokból — nem tekinthetjük a nemzeti jövedelem részeinek, mert nem gyarapítják a nemzeti jövedelmet. Ennélfogva a személyes szolgálatokból eredő jövedelmeket nem fogjuk ugyan beállítani a nemzeti jövedelem elemei közé, de tekintettel a nemzeti jövedelem megszűlése szempontjából való nagy jelentőségükre, azokat is vizsgálódásaink tárgyává tesszük.

Nem fogjuk számbavenni a használati vagyontárgyaknak (laképületek, ingóságok, ruhák, berendezési tárgyak stb.) használmányát, mert ezek a már meglévő vagyonállagnak és nem az újonnan termelt és jövedelemmé vált javaknak fogyasztása gyanánt jelentkeznek.

A magyar nemzeti jövedelmet az 1928. év végéig terjedő utolsó három év átlaga alapján fogjuk megállapítani, amennyire csak a rendelkezésünkre álló adatok lehetővé teszik. Agrárjellegű országban, mint amilyen Magyarország, helyesebb a jelenhez közelálló többévi átlag alapján végezni a számításokat, mint egy esztendő kiragadni, mert az így nyert eredményben eltűnik mindaz, ami esetleges, abnormális és ezzel a tényleges állapotnak megfelelőbb, a valóságot inkább megközelítő összecszerű képet nyerünk, amely a közgazdasági és állampénzügyi politika jövő irányítása szempontjából kizárólag mérvadó normális viszonyoknak felel meg.

1. Az őstermelés hozadéka.

Mezőgazdasági jellegű országban, mint Magyarországon, a nemzeti jövedelem legjelentékenyebb alkotórészt a nyerstermékek szolgáltatják. Minthogy a nyersanyagok képezik az ipari termelés, kereskedelem és szállítás alapját, elsősorban meg kell állapítanunk a Magyarország által éventént újonnan előállított nyerstermékek pénzértékét.

a) *Mezőgazdasági termelés.*

Magyarország gazdasági boldogulása elsősorban a termés-eredménytől függ. A hasznosítható anyagok főforrását szolgáltató mezőgazdaság nyersszorzékának kipuhatolására megbízható hivatalos adataink vannak.¹

Csonka-Magyarországon 5.340,109 hektár (9.279,642 kat. hold) bevetett szántóföld területen és 669,258 hektár (1.162,987 kat. hold) természetes kaszálón, összesen tehát 6.009,367 hektár (10.442,629 kat. hold) területen,¹ a hivatalos statisztikai adatok szerint, az összes termés értéke és mennyisége az 1926—1928. években a következő volt ²

A termés neve	A termés értéke 1000 pengőben		
	1926	1927	1928
Kenyértermények (búza, rozs)	659,423	752,472	849,804
Egyéb gabonaneműek (árpa, zab, köles, tatárka)	144,268	196,985	261,449
Hüvelyesek (borsó, bab, lencese)	13,703	18,438	24,932
Kapásnövények (tengeri, burgonya, takarmányrépa, cukorrépa, tök, dinnye stb.)	528,003	645,448	660,592
Kereskedelmi növények (repce, komló, dohány, kender, len, mák stb.)	50,308	51,737	46,063
Szálás takarmány ³	309,519	288,749	414,503
Zöldségfélék	21,590	32,950	46,019
Szalma, szár és kóró	202,853	209,729	328,153
Az összes termés értéke . . .	1.929,667	2.196,508	2.631,515
Az összes term. mennyisége q	285.866,099	273.457,692	267.728,096

¹ *Magyar Statisztikai Évkönyv. 1928.* Budapest, 1929. (79. és 84. lap).

² A szálás takarmányfélék között a hivatalos statisztika nem mutatja ki a legnagyobb értéket képviselő szénát és sarjut, amely dr. Szöllősy István miniszteri fogalmazó számításai szerint van kimutatva az I. sz. táblázatban az 1927. és 1928. évekre, míg az 1926. évre vonatkozólag az 1927/28. évek átlagát állítottuk be.

³ L. a jelen munkához csatolt *I. táblázatot*. Az adatokra vonatkozólag *Magyar Statisztikai Évkönyv. 1928.* Budapest, 1929. (85. lap); *u. ott 1927.* (66. lap); *u. ott 1926.* (69. lap).

A 275.683,962 mm-ra rúgó átlagos évi termés átlagértéke (1926—1928) 2.252,563.000 pengő. Ez az érték képviseli Csonka-Magyarország évi terméshozadékát. Az érték nem a piaci, hanem a termelés helyén levő, járasonként megállapított árak alapján állapított meg.

Ebből a 2·252 milliárd pengő nyershozadékból levonandók a termelés érdekében hozott azok a költségek, amelyek senkinél sem váltak jövedelemmé. Ezek a termelési költségek : a vetőmag ; a mezőgazdaságban használt gépek és eszközök kopási hányada ; végül az állattenyésztésre fordított azok az áldozatok (költségek), amelyeket magának a termésnek nyerésére szükséges trágya és állati munkaerő érdekében hoztak, de az állattenyésztés hozadékából meg nem térülnek, másszóval, a trágya és állati munkaerő előállítási költsége.

Az első levonandó tétel a vetőmagszükséglet. A *vetőmag* közgazdasági szempontból évről-évre átfutó kiadás gyanánt jelentkezik, amely jó és rossz termésű években azonos mérvben ismétlődik. Az összes vetőmag-szükséglet megállapítható részint hivatalos adatokból, részint megbízható becslés útján.

A hivatalos adatok szerint a vetőmagszükséglet kitett az 1927/28. gazdasági évben :¹

búzában	2.944,320 q
rozsban	1.144,955 «
árpában	650,751 «
tengeriben	393,412 «
zabban	368,709 «
burgonyában	3.707,264 «
	<u>9.209,411 q</u>

A hivatalos statisztikai adatok a többi terményben az évi vetőmagszükségletet nem mutatják ki. Ez tehát a -

¹ *Magyar Statisztikai Évkönyv. 1928.* Budapest, 1929. 227. s köv. l. A hivatalos statisztikai adatok szerint a vetőmagszükséglet kat. holdanként búzánál 1 q, rozsnál 1 q, árpánál 0·90 q, tengerinél 0·15 q, zabnál 0·80 q, burgonyánál 8 q.

vetett terület alapján becslés útján puhatolandó ki. Az egyes terményekkel bevetett területet a hivatalos adatokból ismerjük és megállapítható az is, hogy határonként átlag mennyi vetőmag szükséges az egyes terményekből. Az ez alapon keresztülvitt számításaink szerint a hüvelyesekben, kereskedelmi növényekben, szálás takarmányban, zöldségfélékben és a fenti kimutatásban fel nem tüntetett egyéb gabonaneműekben és kapásnövényekben a vetőmagszükséglet volt :¹

kölesben	3,636 q	dohányban	17 q
tatárkában	394 «	kenderben	8,589 «
borsóban	14,498 «	lenben	2,313 «
babban	4,325 «	mákban	7,102 «
lencsében	1,929 «	bükkönyben	412,894 «
dinnyében	1,402 «	lóherében	20,644 «
tökben	45,206 «	lucernában	35,388 «
cukorrépában	11,718 «	baltacimben	44,654 «
takarmányröpában ...	14,672 «	moharban	9,315 «
seprőcirokmagban	11,085 «	csalamádében	114,546 «
repcében	11,828 «	káposztában	163 «
komlóban	180 «		<u>776,498 q</u>

Vagyis az összes vetőmagszükséglet 9.985,909 mm, amelynek az értékét a hivatalos termésstatisztikában az egyes terményekre nézve felvett 1928. évi átlagérték (vagyis a termelés helyén, járasonként megállapított árak) alapján 226.715,373 pengőben állapíthatjuk meg.² Az évenként

¹ A vetőmagszükséglet az egyes terményekben átlag hektáronként kilogrammokban a következő : köles 40·99, tatárka 82·89, bükköny 204·96, tönköly 66·72, borsó 121·6, bab 123·68, lencse 134·10, dinnye 11, tök 11, cukorrépa 17·5, takarmányrépa 14, seprőcirokmag 14, repce 82·32, komló 68, dohány 0·075, kender 114, len 80·7, mák 34·8, lóhere 15, lucerna 22, baltacim 140, mohar 35, csalamádé (takarmány-tengeri) 156·33, káposzta 4. Az átlagos vetőmagszükségletre vonatkozó adatokra nézve lásd : «*A magyar korona országainak mezőgazdasági statisztikája.*» V. köt. Bpest, 1900. (136. lap) ; továbbá : «*Útmutató a gazdasági tudósítók számára.*» 1914. Kiadja a magyar kir. földművelésügyi miniszter. Budapest, 1914. (39. lap).

² Az egyes termények átlagértékeit az *I. sz. táblázat* mutatja.

vetőmagul felhasznált jelentékeny termésmennyiség — amint látjuk — lényegesen csökkenti a tiszta nemzeti jövedelmet.

A mezőgazdaság nyersshozadékából levonandó elemi költségek második tétele a mezőgazdaságban használt gépek és eszközök kopási hányada. Magyarország mezőgazdasága az állati és drága emberi munkaerő pótlására egyre nagyobb mértékben veszi igénybe a mezőgazdasági gépeket és eszközöket. A mezőgazdasági gépek használatának elterjedéséhez Magyarországon sokban járult hozzá e gépek beszerzésének megkönnyítése azáltal, hogy azokat a gazdáknek rendszerint több év alatt törlesztendő vételár ellen bocsátják rendelkezésre. Minél belterjesebb a mezőgazdasági üzem, annál inkább folytatják azt gépekkel.

A mezőgazdasági gépek és eszközök kopási hányadának összegszerű megállapítása feltételezi azok tényleges értékének ismeretét. A mezőgazdasági holt leltár értékét részint a gőzcséplőgépek és egyéb hőmotoros és járgányos cséplőgépekre, továbbá a szántógépekre vonatkozó közvetlen statisztikai adatokból, részint a mezőgazdasági gépekre és eszközökre is kiterjedt és az 1895. évben végrehajtott mezőgazdasági statisztikai felvétel eredményeinek a mai állapotokkal való egybevetése alapján állapítottuk meg.¹ Eszerint az 549 darab szántógépszerelvény értéke 53.756,000 pengő; a 24,385 darab gőzcséplőgép, egyéb hőmotoros és járgányos cséplőgép értéke 203.883,350 pengő; míg az egyéb mezőgazdasági gépek, munkaeszközök és szerszámok 381.862,950 pengő értéket képviselnek. A mezőgazdasági gépek és eszközök összértéke e szerint — azok átlagárának alapján számítva — 639.502,300 pengő, amely beszerzési értékéből — számításaink eredménye gyanánt² — érték-

¹ Részletes számításaink eredményére vonatkozólag lásd *Fellner Frigyes*: «Csonka-Magyarország nemzeti vagyona.» Budapest, 1929. (52. lap).

² *U. ott* 52. és 53. lap.

csökkenés fejében 118.182,209 pengőt levonva, azok tényleges értéke gyanánt 521.320,091 pengőt kaptunk. Ennek 10 %-át a már hasznavehetetlenné vált gépek és eszközök kiselejtezése és a termelés során beálló kopás és értékvesztés címén felvéve, a mezőgazdaság nyershozadékából levonandó második tétel gyanánt 52.132,000 pengőre emelkedő összeget vehetünk számításba.¹

A levonandó elemi költségek harmadik tétele: *a trágya és állati munkaerő* termelési költsége. Az állattenyésztésre fordított összes költség, mely legfőképpen a takarmányban áll, egészében nem az állattenyésztés hozadékából térül meg, hanem nagyrésztben a földművelés hozadékában reprodukálódik. Az állatállomány által fogyasztott takarmány értékének nagyrésze, mint trágya és állati erőmunka megtérül a földművelésnek. A trágya és állati munkaerő termelési költsége tehát levonandó a földművelés hozadékából, mert ebben a takarmány értéke, mely a termés értékében bennfoglaltatik, már számbavételezett; de levonandó a trágya és állati munkaerő termelési költsége az évi termés értékéből, éppúgy, mint a vetőmag és a gépek és eszközök kopási értéke azért is, mert senki részére sem képez jövedelmet.

A trágya és állati munkaerő termelési költségeit természetesen egész pontosan nem állapíthatjuk meg. Csonka-Magyarország ígás- és haszonállatállománya — az 1894. évi XII. t. c. 23. §-ában foglalt rendelkezésnek megfelelően, az 1927. év tavaszán végrehajtott haszonállatösszeírás adatai szerint — 6.742,562 darabból állott.² (Megjegyzendő,

¹ Érdekesnek tartjuk megemlíteni, hogy a magyar szent korona országaira vonatkozólag tett számításaink szerint 1913-ban a mezőgazdasági gépek és eszközök kopási hányada 46.235,202 koronára (53.563,481 P) rúgott, ami mutatja, hogy Csonka-Magyarországon mily nagy mérvben terjedt el a gépszerű termelés a mezőgazdasági üzemben. (*Fellner Frigyes*: «Ausztria és Magyarország nemzeti jövedelme.» Budapest, 1916. (18. lap).

² A m. kir. földművelésügyi miniszter $\frac{18,586/1927.}{\text{II. B—1.}}$ sz. kimutatása szerint.

hogya a további két év folyamán, 1929. évig, az állatállomány csak lényegtelen gyarapodást mutat.)¹ Mennyire tehető az összes baromállomány évi trágyatermelése? Tekintettel arra, hogy a baromállomány által elfogyasztott takarmánymennyiség és az általa termelt trágya mennyisége között bizonyos arány van, mely annál határozottabban jut kifejezésre, minél nagyobb tömegre terjed a megfigyelés, elég megbízhatóan állapíthatjuk meg az évenként termelt állati trágyamennyiséget. Az 1895. évi mezőgazdasági statisztikai felvétel kimutatja, hogy a baromállomány évi trágyatermelése hány métermázsa volt és mennyi volt a termelt takarmány mennyisége. Minthogy a takarmánykivitel elenyészően csekély és a behozatal sem jöhet számba, a baromállomány által elfogyasztott takarmánymennyiséget a termelt mennyiséggel azonosnak vehetjük. Az 1895. évben termelt és a baromállomány által elfogyasztott takarmány 179.175,252 q volt;² ha ennek a takarmánymennyiségnek alapján a trágyatermelés 414,583 millió q volt (vagyis egy métermázsa elfogyasztott takarmány 2·31 métermázsa trágyát ad)³, úgy az 1926—1928. években átlag évenként termelt és a baromállomány által elfogyasztott 81.285,956 q ugyanolyan összetételű takarmánynak⁴ (zab, takarmányrépa szálatakarmány) 188.073,125 q trágya felel meg.

Csonka-Magyarország igás- és haszonállatállományából 89·83%-ot számítunk a gazdaságokban hasznosított állományra, míg 10·17 %-ot a fegyveres erő tulajdonában, ipari üzemben és fényüzési célok szolgálatában.⁵ Az összes igás-

¹ A m. kir. földművelésügyi miniszter $\frac{58,178/1929.}{VIII. 1.}$ sz. kimutatása alapján, az 1929 tavaszán végrehajtott haszonállatösszeírás szerint az állomány 6.896,584 darabból állott.

² *A magyar korona országainak mezőgazdasági statisztikája*. Második rész. Budapest, 1897. (21. lap és 85. lap).

³ *U. ott* V. köt. Budapest, 1900. (64. lap).

⁴ L. a jelen munkához csatolt *I. sz. táblázatot*.

⁵ Ezt az arányszámot — egyéb adat hiányában — az utolsó állatszámolásakor a gazdaságokban hasznosított és nem a mezőgazdaság]

és haszonállatállomány által termelt 188·073 millió q trágya-mennyiségből a gazdaságokban hasznosított baromállomány trágyatermelésére 168.946,089 q esik. Ennek értékét megállapítani már csak azért is bajos, mert az állati trágyát a termelő gazdaság maga használja fel, tehát forgalomba nem igen kerül és így eladási ára sincs. Szakszerű számítások alapján azonban egy métermázsa állati trágya értéke 1·60 pengőre tehető.¹ Ez alapon a 168·946 millió métermázsa állati trágya fejében 270.313,742 pengő lesz levonandó termelési költség fejében a mezőgazdaság nyershozadékaiból.

Tekintettel arra, hogy a földművelés kiegészítő része az állattenyésztés és egyik a másik nélkül nem folytatható, a termelési költségek pedig több tekintetben egybeolvadnak a mezőgazdaság e két ágazatában, azért a földművelést és állattenyésztést együtt kell vizsgálódásunk tárgyává tenni.

Áttérünk tehát annak megállapítására, mennyi a magyar mezőgazdaság másik főágának és tulajdonképpeni éltető-erejének, az állattenyésztésnek tiszta hozadéka. Az állattenyésztés hozadéka — a trágyatermelésen kívül — a tej-, hús-, bőr-, zsír- és gyapjútermelés eredményéből áll. De

---

ban talált állatlétszám arányából vettük. (*A magyar szent korona országainak állatlétszáma az 1911-ik évi február hó 28-iki állapot szerint.* Második rész. Budapest, 1914. (8. és 9. lap).

¹ Hieronymi Károlynak 1903-ban tett számításai szerint 1 q friss állati trágya tartalma :

légeny	0·39 kg	értéke 65·6 koronafillér.
foszfor	0·18 «	« 6·8 « «
káli	0·45 «	« 14·4 « «
mész	0·49 «	« 12·0 « «
		98·8 koronafillér

Minthogy 1903—1929-ig az árindex 46 ponttal emelkedett (Wholesale prices of commodities in 1929. *Journal of the Royal Statistical Society.* 1930. Part II. 279. lap), minthogy továbbá 98·8 koronafillér = 1·14 pengővel, ennél fogva 1 q állati trágya értéke 1·60 P.

számbaveendő lesz még a méhészet, baromfi- és selyem-tenyésztés hozadéka is.

Az állattenyésztésre fordított költség, eltekintve az állatállomány gondozása és ápolása körül hozott munkaáldozattól, a takarmány értékével azonosítható. Az állattenyésztésnek tehát legalább annyit kell hoznia, mint az évi takarmány értéke, amely reá fordítatik. Az a haszon, amelyet az állattenyésztés hajt, a takarmány értékesítésének tekinthető. Minthogy az állattenyésztés nyershozadékában úgy a takarmány, mint az ígás- és haszonállatállomány ápolására és gondozására fordított munkaáldozat értékének is meg kell térülnie, a takarmánynövényeknek és szalmának (az 1926—1928. évi termésérték átlaga alapján) 705.564,333 pengőben megállapított értékét az állattenyésztés minimális hozadékának tekinthetjük.¹

Ennek előrebocsátása után vizsgáljuk az állattenyésztés egyes ágazatainak hozadékát.

Az állattenyésztés hozadékának egyik legrentábilisabb és legfontosabb része a *tejtermelés*. A tenyész- és fejőstehenek száma, faj szerinti megoszlása és tejszolgáltatási képessége — az 1927. év tavaszán végrehajtott haszonállatösszeírás eredményei alapján kiszámítva — a következő volt :²

¹ Lásd az *I. táblázatban* kimutatott zab, takarmányrépa, szálas-takarmány, szalma és szár értékeit.

² A m. kir. földművelésügyi miniszter 18,586/1927. II. B/1. sz. kimutatása az 1927. évi tavaszi állatösszeírás eredményeiről. E szerint a tehenek száma 908,383 drb. Ebből magyar fajta 16·25 %, siementhali fajta 73·93 %, borzderes 1·63 %, egyéb 7·81 %, bivaly 0·38 %.

	Darab	Az évi átlagos fejési képesség ¹ liter	Az összes tej- termelési képesség liter
Magyar fajta	147,612	900	132.850,800
Simmenthali (piros-tarka).....	671,567	1500	1,007.350,500
Borzderes fajta	14,806	1800	26.650,800
Egyéb fajta	70,944	1200	85.132,800
Bivaly	3,454	800	2,763,200
Tenyész- és fejőstehenek....	908,383	1381·3	1,254.748,100

Csonka-Magyarországon 1805,438 darab szarvasmarha-állományból 908,383 darab, vagyis 50·31 % a tehénállomány. A tehénállomány 64·10 %-a borjazott.² Kiindulva tehát abból, hogy az összes tehénállományból 64·10 %-ot fejtek, ez megfelel — a tehenek összes tejszolgáltatási képességének arányában — 804,293,532 liter tejtermelésnek. A tehénállomány legnagyobb hányadát a nyugati piros-tarka (berni, simmenthali, pinzgau) fajta szolgáltatja, amely sokkal több, noha minőségileg gyengébb tejet ad, mint a magyar fajta, mely viszont inkább igavonásra alkalmas.

A tejtermelésnél a tehéntej mellett számbaveendő a juhtejtermelés is. Az 1927. évi tavaszi haszonállatösszeírás alkalmával 963,440 anyajuhot számláltak, amelyek közül 71·01 %-ot, vagyis 684,138 darabot fejtek.³ Minden megfejt anyajuhra átlag évenként 40 liter tejet számítva,⁴ az évi juhtejtermelés 27.365,520 liter. A juhtejtermelés jelentősége Csonka-Magyarországon lényegesen csökkent, mert a magyar szent korona országainak főként keleti és északi hegyvidé-

¹ Az egyes tehénfajták átlagos évi tejszolgáltatásának megállapításánál dr. Köerfer István számításait vettük alapul. (L. Dr. Etienne Köerfer: «La laiterie en Hongrie» c. becses tanulmányát, a «Bulletin de la Fédération Internationale de Laiterie» 1913. évben megjelent 7. számában, 77. lap.)

² *A magyar szent korona országainak állallétszáma az 1911-ik évi február hó 28-iki állapot szerint.* Budapest, 1913. (1010. lapon); az itt kimutatott arányt vettük alapul a mai Magyarországra is.

³ *Id. m.* 1011. lapon ki van mutatva, hogy az anyajuhok létszámából mennyit fejtek. Ezt az arányszámot vettük szintén alapul.

⁴ *Dr. Köerfer id. m.* 78. lap.

kein, tehát a leszakadt részeken tenyésztették a juhot, ahol különböző sajt-félék készítésére használják a juhtejet.

A tehéntej literjét a gazdasági udvarból 20 fillérrel számítva, az évenként termelt 804·293 millió liter tehéntej értéke 160.858,706 pengő; a juhtej literjét 22 fillérben véve fel, az évenként termelt 27·365 millió liter juhtej értéke 6.020,414 pengő. Az évi összes tejtermelés értéke tehát 166.979,120 pengő.

Az állattenyésztés hozadékának másik nagyjelentőségű része az évi *hústermelés*. Az évi hústermelés mennyiségének és értékének megállapítása a rendelkezésre álló hivatalos statisztikai adatok segítségével elég megbízhatóan vihető keresztül a következő módszerrel: a baromállománynak bizonyos hányadrészét évenként közfogyasztásra levágják és így az bizonyos évek száma alatt megújul; ha tehát ismerjük az évenként levágásra kerülő állatok számát és az ország állatállományának összes súlyát, úgy ebből kiszámíthatjuk az egy évre eső hányadot, amely mutatja az évenként termelt hús mennyiségét (a bőr és zsiradék belefoglalásával).

A hivatalos statisztikai adatok szerint Csonka-Magyarországon az 1926—1928. években átlag évenként a közfogyasztásra levágott állatok száma volt: ¹

Bika	19,161	darab	
Ökör	45,905	„	
Tehén	122,559	„	
Bivaly	749	„	
Növendékmarha	58,317	„	
Borjú	380,869	„	
Szarvasmarha			627,560 darab
Sertés	1.180,184	}	1.523,819 „
Malac ²	343,635		
Juh	312,600	}	386,592 „
Bárány	73,992		
Kecske	4,124	}	4,511 „
Gida	387		
Ló			21,914 „

¹ Magyar Statisztikai Évkönyv. 1927. 79. lap; u. ott 1928. 102. lap.

² Tekintettel arra, hogy a malacokat nem a közvágóhidakon és

Ez adatokból kitűnik, hogy a szarvasmarhaállománynak egyharmadrésze, a sertésállománynak (a malacokat is beszámítva) közel kétharmada, a juh-állománynak több mint negyedrésze, a kecskének egynolcadrésze, a lóállománynak ellenben csak mintegy negyedrésze kerül évenként levágásra.

A következő adatokból már most megközelítő pontossággal állapíthatjuk meg az évi hústermelés hozadékát: ¹

Baromállomány neme	Darab- száma	Átlagos súlya kg	Összes súly q	Átlagos ár pengő	Összes érték pengő
Bika	23,391	640	149,624·16	625·06	11.876,775
Ökör	265·565	622	1.653,109·17	607·19	27.873,057
Tehén	908,383	486	4.412,243·55	421·25	51.627,979
Növendék- marha .	302,855	315	953,993·25	261·45	15.246,980
Borjú	305,244	66	201,461·04	101·64	38.711,525
Bivaly	6,887	540	37,189·80	388·80	291,211
Szarvas- marha .	1.805,438	408	7.370,431·17	—	145.627,527
Sertés	2.386,664	111·5	2.747,454·35	171·48	409.152,386
Juh	1.610,716	36	494,846·04	21·87	35.241,121
Kecske	36,418	—	—	17·81	648,947
Ló és csikó	903,326	—	—	466·70	423.591,375
Összesen :	6.742,562	—	10.612,731·56	—	1.537,376,544

Ezekből az adatokból az évi hústermelés hozadékát — a fentemlített módszerrel — kiszámítva, a következő eredményre jutunk:

Bika	122,630 q	11.876,775
Ökör	285,529 «	27.873,057
Tehén	595,636 «	51.627,979
Bivaly	4,044 «	291,211
Növendékmarha	183,698 «	15.246,980
Borjú	251,373 «	38.711,525
Szarvasmarha	1.442,912 q	145.627,527

vágóhelyeken vágják le, hanem rendszerint a háztartásokban, azoknak számát az egy éven aluli sertések arányában külön állítottuk be.

¹ A részletes adatokra vonatkozólag lásd a *II. táblázatot* a jelen dolgozat végén.

Sertés ¹	1.180,184 drb	}	1.374,393 q	202.318,943
Malac ²	343,635 «			
Juh	312,600 «	}	139,173 «	8.454,767
Bárány	73,992 «			
Kecske	4,124 «	}	—	80,341
Gida	387 «			
Ló ³	21,914 «		83,273 «	2.948,390
Összes évi hústermelés			3.039,751 q	359.429,968 P

A hasznos háziállatok évi húsproduktuma tehát 3·039 millió métermázsa, 359·429 millió pengő értékben. Ebben az eredményben az állati bőrok és zsiradékok értéke is bennfoglaltatik.⁴

A juhállomány nagyságából megközelítő pontossággal megállapíthatjuk az évi *gyapjútermelés* mennyiségét és értékét. Egy juh után évenként 1·5 kg gyapjút, egy bárány után 0·25 kg gyapjút nyernek. Az évi gyapjútermelés 1.221,028 juh és 389,688 bárány után⁵ 19,289 q-ra tehető. Tekintettel arra, hogy cigája és racka Csonka-Magyarországon igen kevés

¹ Az 1.180,184 drb közfogyasztásra levágott sertés átlagsúlyát 115 kg-ban, átlagárát 171·43 pengőben számítottuk.

² A 343,635 drb malac átlagsúlyát 5 kg-ban, átlagárát 15 pengőben vettük fel.

³ A vágásra szánt ló átlagsúlyát 380 kg-ban, átlagárát 135 pengőben állapítottuk meg, a külkereskedelmi áruforgalmi értékadatok alapján. (L. «Magyarország 1927. évi külkereskedelmi forgalma.» Budapest, 1929. (98. lap).

⁴ E módszerünk ellen *Gürtler* gráci professzor, majd pénzügyminiszter (*id. m.* 385. s köv. lap) azt hozza fel, hogy a levágásra kerülő haszonállatok között lehet külföldről behozott állat is, viszont nem minden belföldön tenyésztett állat kerül itt levágásra, tehát a vágásra került állatok súlymennyiségéhez volna adandó az országból kivitt állatok összsúlya, míg a behozott állatok súlymennyisége abból leszámítandó lenne. Ez Magyarországra nézve 1927-ben 91.558,193 P hústermelési többletet jelentene. *Gürtler* bírálatát nem tartjuk helytállóknak. Mert a kivitt haszonállatok trágyatermelését, tejtermelését munkaerejét számba vettük, míg itt hasznosították azokat, a hústermelést pedig hiba volna számba venni, ha az már nem a belföldet illeti meg; a behozott állatot pedig azért hiba itt számba venni, mert nem tekinthető az importált haszonállat levágásra szántnak.

⁵ L. II. sz. táblázatot.

van, továbbá hogy a merinó-fésűsbárányok gyapjúja az anyajuhokéval azonos áron szokott elkelni, a gyapjú métermázsáját egységesen 165 pengőben vesszük fel, a gazdasági udvarban számítva és így az évi gyapjútermelés értéke 3.182,685 pengőre tehető.

Összefoglalva Csonka-Magyarországon a hasznos háziállattenyésztés hozadékát, következő eredményre jutunk :

Tej	166.879,120	pengő
Hús, bőr és zsír	259.429,968	«
Gyapjú	3.182,685	«
Trágya	270.313,742	«
Összesen :	799.805,515	pengő,

amely eredmény a 711.564,333 pengő évenként elfogyasztott takarmány és zab értékét némileg meghaladja és igazolja már előzetesen elfoglalt álláspontunkat, hogy az állattenyésztés hozadékának értéke legalább is az állatállomány által elfogyasztott évi takarmány- és zabtermés értékének felel meg. Ennél azonban nagyobb, mert az állatállomány gondozására fordított munkaáldozatnak is szükségkép meg kell térülnie az állattenyésztés hozadékában. Az állattenyésztésnél csakis az elfogyasztott takarmány képez termelési költséget, közzgazdasági szempontból a reá fordított munka ellenértéke nem. Az állatállomány gondozására fordított munkaáldozat számszerű értéke, mint termelési költség, még azért is figyelmen kívül hagyható, mert az igás és haszonállatok ápolását és gondozását az 50 kat. holdon aluli kis- és törpegazdaságokban — vagyis az összes gazdaságoknak 98·79 %-ában — nem idegen, fizetett munkaerők végzik,¹ hanem a család hozzátartozói, akiknél a kifejtett munka termelési költség gyanánt még magángazdasági szempontból sem szerepel; az említett kisgazdaságokhoz az állatállománynak csaknem háromnegyedrésze tartozik.¹

¹ A szarvasmarhára redukált háziállatok 73·63%-a az 50 kat. holdon aluli kiterjedésű gazdaságoknál volt kimutatva a magyar szent korona országaiban. (*A magyar korona országainak mezőgazdasági*

Az állattenyésztésből származó hozadék kiegészítése gyanánt számbaveendő még az a jövedelem is, amelyet a *méhészet* biztosít a termelőnek, minden nagyobb költség és fáradtság nélkül. Csonka-Magyarországon az 1926—1928. években átlag évenként összesen a méhcsaládok száma 254,730 volt, amelyek évi átlagban 15,457 q mézet és 393,79 q viaszt termeltek. A méhtermékek összes értéke 2.955,727 pengőnek felelt meg.¹

Selyemtenyésztéssel az 1926—1928. években átlag évenként 21,667 család foglalkozott Csonka-Magyarországon. Az évenként termelt gubó mennyisége 432,553 kg volt, amely gubómennyiség értékesítéséből a selyemtenyésztők átlagos évi keresete 1.127,625 pengő volt.²

Nagyjelentőségű hozadékot szolgáltat a *baromfitenyésztés*. A baromfiállomány Csonka-Magyarországon 1928-ban — hivatalos adatok szerint ³ — 38.685,782 darabból állott, amelyből 27.224,380 darab 1928. évi költségű. A baromfiállomány létszáma azonban több, mert a hivatalos adatok csak a szántófölddel bíró gazdaságok baromfiállományát tüntetik fel. Baromfitenyésztéssel főképpen a kisgazdaságok foglalkoznak, mert az összes állományból 74,8 %-ot a 20 kat. holdnál kisebb kiterjedésű gazdaságokban találtak, 17,1 %-ot pedig a 20—100 kat. holdig terjedő gazdaságokban, úgyhogy csak 8,1 %-a a baromfiállománynak van a nagyobb gazdaságokban. A baromfiállomány megoszlása a következő:

Tyúkféle	28.718,831 darab
Pulyka	760,672 „
Liba	4.726,330 „
Kacsa	3.139,143 „
Galamb	1.340,806 „

statisztikája. IV. köt. Budapest, 1900. 42. x lap.). E tekintetben lényeges változás nem lesz Csonka-Magyarországon sem megállapítható.

¹ *Magyar Statisztikai Évkönyv*. 1928. Budapest, 1929. (109. lap.)

² *U. ott* 109. lap és 1927. Budapest, 1929. (82. lap.)

³ *U. ott* 1928. (104—106. lap.)

A tyúkféle darabját a gazdasági udvarban átlag 1·20 pengőben, a pulyka, liba, kacsza darabját átlag 3 pengőben, a galambot 60 fillérben véve fel, a baromfiállomány értéke gyanánt 59.421,480 pengőt nyerünk.¹

Mennyire tehető a baromfiállomány évi hozadéka hústoll- és tojástermékekben? Minthogy az 1928. évi állományból 70·37 %, tehát több, mint kétharmadrész 1928. évi költségű, ebből következik, hogy az állomány 29·63 %-a, vagyis közel egyharmadrésze (17.606,584 pengő) továbbszaporítási célra szolgál. Tekintettel arra, hogy a baromfiállományból 9.123,940 pengő értékű kivitelre kerül,² belfogyasztásra marad 32.690,956 pengő értékű, vagyis 55 %. A baromfiállomány hústermelésének értéke fejében tehát 41.814,896 pengőt kapunk. Mennyi a tojástermelés értéke? A tyúkállomány felét tojó tyúknak, másik felét kakasnak és növendékbaromfinak véve, 14.359,415 tyúk után darabonként és évenként átlag 50 tojást számítva, a tojásproduktum 717.970,750 darab, amely, 6 fillért számítva a gazdasági udvarban a tojás ára fejében, 43,078,245 pengő értéknek felel meg. Végül a baromfitollak átlagos értéke a kivitelben³ 20.983,150 pengővel szerepel, a toll ára gyanánt a gazdasági udvarban a kiviteli érték felét véve és a kivitt érték felének megfelelő mennyiséget belfogyasztásra számítva, a tolltermék értéke 15.737,362 pengő volna. A baromfitenyésztés e szerint Csonka - Magyarországon, hozzávetőleges számítás szerint, 100.630,503 pengő hozadékot ad.

¹ Az átlagára a tyúkfélének a főbb vidéki piacokon leölt állapotban darabonként 1·92 P. (*U. ott* 1928. 134. lap.); a külkereskedelmi forgalomban (*id. m.* 104. lap), métermázsánként élő állapotban 240 P, tehát darabonként, átlag egy kg-ot számítva 2·40 P. Ezért vettük számításaink alapjául az 1·20 pengős árat. Ugyanígy a lúd, kacsza, pulyka átlagsúlyát 2·5 kg-ban, a galambét 0·50 kg-ban véve fel, jutottunk a fenti árakhoz.

² *Magyarország 1927. évi külkereskedelmi forgalma.* Budapest, 1929. (104. lap.)

³ *U. ott* 201. lap.

Az állattenyésztés nyershozadéka tehát 904.519,370 pengő értéket képvisel. Ebből — minthogy az állattenyésztésnél termelési költséget képeznek a takarmánynövények, ezeknek értékét pedig a földművelés hozadékának megállapításánál már számbavettük — levonandó, a kettős számítás elkerülése végett, a takarmánynövények ama részének értéke, amelyet a mezőgazdaságban talált baromállomány fogyaszt; ellenben nem lesz levonandó a takarmánynövényeknek a nem mezőgazdaság részére történt eladásból befolyt ellenérték, a takarmányhányad eme része nem térül meg trágya alakjában a földművelésnek és így nem forog fenn kettős számítás esete.

Említettük már,¹ hogy a 6.742,562 darabból álló baromállománynak csak 89·83 %-át hasznosították a gazdaságokban, míg 685,718 darabot nem a gazdaságokban, hanem a fegyveres erő tulajdonában, ipari üzemekben és fényüzési célok szolgálatában. A 705.564,333 pengő értékű takarmányból utóbbiak tehát 71.755,892 pengő értékű takarmányt fogyasztottak, ennél fogva takarmány fejében termelési költség címén csak 633.808,441 pengő lesz levonandó.

Összefoglalva az eddigi eredményeket, most már megállapíthatjuk a földművelést és az állattenyésztést egyesítő mezőgazdaság tiszta hozadékát, amely következőkép alakul:

A földművelés nyers hozadéka	2,252.563,000 pengő
Az állattenyésztés nyers hozadéka ²	904.519,370 „
A mezőgazdaság nyers hozadéka	<u>3,157.082,370 pengő</u>

Ebből levonandó termelési költség fejében:

Vetőmagra	226.715,373 P	
Mezőgazdasági gépek és eszközök kopása fejében	52.132,000 „	
Trágyára és állati munkaerőre	270.313,742 „	
Elfogyasztott takarmány fejében	633.808,441 „	<u>1.182.969,556 pengő</u>
A mezőgazdaság tiszta hozadéka	1,974.112,814 pengő.	

¹ L. jelen munka 23. lap.

² Vagyis a háziállattenyésztés hozadéka (tej, hús, bőr, zsír, gyapjú, trágya), a baromfityenyésztés, méhészet és selyemtenyésztés hozadéka.

Ez az 1·974 milliárd pengő tiszta hozadék a következő módon oszlik meg a földművelés és állattenyésztés közt, ha — ami egyedül helyes — egységes üzemnek vesszük a földművelést és állattenyésztést egyesítő mezőgazdaságot. Az évi termés összhozadékából 2·252 milliárd pengőből levonandó vetőmag, mezőgazdasági gépek és eszközök kopási hányada, trágya és állati munkaerő fejében 549·161 millió pengő, marad tehát 1·703 milliárd pengő. Ebből — tekintettel arra, hogy az állattenyésztésre fordított költség nagyrészből a földművelés hozadékában reprodukálódik — az állattenyésztésre fordított takarmánynak 633·808 millió pengőnyi értékét levonva, nyerjük a földművelés tiszta hozadékának megfelelő értéket: 1,069.593,444 pengőt, amihez az állattenyésztés hozadékát, 904.519,370 pengőt adva, a mezőgazdaság tiszta hozadéka fejében 1,974,112,814 pengőhöz jutunk.¹

b) Szőlő- és bortermelés.

Csonka-Magyarországon a termésben levő összes szőlőterület 1928-ban 222,264 hektár kiterjedésű volt, amely a művelés alatt álló terület 2·3 %-át képviseli.

A szőlő- és bortermelés hozadékának megállapítására megbízható hivatalos adatok állanak rendelkezésre.² Az 1926—1928. években az összes szőlőterületen szüretelt must évi átlagos mennyisége 2.067,560 hektoliter volt 82.834,000 pengő értékben.

A szüretelt bor mellett számításba veendő a gyümölcs gya=

¹ Megjegyezzük, hogy a trágyát számbavettük az állattenyésztés egyik hozadék-elemé gyanánt, de viszont le kellett vonnunk azt a földművelés termelési költsége fejében. A földművelést és állattenyésztést egyesítő mezőgazdaság tiszta hozadéka gyanánt ugyanazt az eredményt kapnánk, ha a trágyát sem az állattenyésztés aktív, sem a földművelés passzív oldalán nem állítanánk be. De azért helyesebb a trágya értékének beállítása, mert így tisztább képet nyerünk a nyers hozadékról.

² *Magyar Statisztikai Évkönyv, 1928.* (90. és köv. lap.); *u. ott* 1927. (72. lap.)

nánt értékesített szőlő is. A szőlőművelési statisztika nem mutatja ki az eladott szőlőtermés értékét ; újabban a földművelésügyi minisztériumban sem jelentik be az eladásra kerülő csemegeszőlőt. Ezért a gyümölcs gyanánt értékesített szőlő fejében 1.912 milliót veszünk számba, amely megfelel a háború előtt termelt must és szőlő értékarányának.¹

Az összes szőlészeti termelés értéke évenként tehát 84.746,000 pengőre tehető.

c) Gyümölcstermelés és konyhakertészet.

A gyümölcstermelés mennyisége és értéke, a rendelkezésre álló hiányos statisztikai adatok folytán, csak megközelítően állapítható meg. Az 1929. évi május havában a m. kir. központi statisztikai hivatal által eszközölt felvétel alkalmával a gazdaságokban számlált gyümölcsfák állománya a következő volt :²

Almafa	2.606,683 drb	16.6 %
Körtefa	1.480,524 «	9.4 «
Cseresznyefa	1.120,553 «	7.1 «
Meggyfa	1.341,930 «	8.6 «
Őszibarackfa	993,021 «	6.3 «
Kajszínbarackfa	812,554 «	5.2 «
Szilvafa	4.782,064 «	30.5 «
Diófa	971,356 «	6.2 «
Mandulafa	123,686 «	0.8 «
Eperfa (szederfa)	1.186,771 «	7.6 «
Egyéb gyümölcsfa	261,623 «	1.7 «
Összes gyümölcsfa	15.680,765 drb	100 %

Érdekes, hogy a földművelésügyi minisztérium kertészeti osztálya e felvételtől függetlenül állapította meg a gyümölcsfa-állományt és Csonka-Magyarország 25 vármegyéjében a zárt gyümölcsös összterületét 51,156 kat. holdban mutatja ki és a zárt gyümölcsösökbe, valamint az egyéb területekre ki-

¹ *Fellner Frigyes*: «Ausztia és Magyarország nemzeti jövedelme.» Budapest, 1916. (30. lap.)

² *Dr. Sajóhelyi István*, a m. kir. központi statisztikai hivatal titkárának szíves összeállítása szerint.

ültetett gyümölcsfák számát 14.829,237 darabban állapítja meg.¹ Ez az állomány a ténylegesnél kisebb, mert a gyümölcsfák jelentős része nincs ültetve, hanem magától nőtt, sarjadzott vagy magról kelt.

A 15·680 millió darabból álló gyümölcsfaállomány hozadékáról azonban adatok nincsenek. Kétségtelen, hogy a gyümölcsfák nagyrésze elvénuült, nem gondozott fa, mely termést alig vagy egyáltalán nem ad. Ezzel szemben figyelembeveendő az is, hogy gyümölcsfák nemcsak gazdaságokban virulnak, ezek azonban felvétel tárgyát nem képezték és így a fenti kimutatásban nem szerepelnek. A gyümölcsstermelés hozadékáról ennél fogva csak körültekintő, a körülményeket mérlegelő becslés útján adhatunk számot.

A gyümölcsfák nem minden évben adnak termést; az egyes gyümölcsfanemek átlagos életkora is különböző, ami azért veendő figyelembe, mert a gyümölcsfák hozadéka e szerint változik.¹ Középkorú fák hozadékát véve számításaink alapjául, mint amelyek legnagyobb számban találhatóak a faállományban, a gyümölcsstermés átlagos évi hozadékának értékét a következő módon állapíthatjuk meg:

	Átlagos életkor	Egy fa átlagos hozama q	1 q értéke pengőben ²	Termőképesség q
Almafa	30 év	1·5	16—	3,910,025
Körtefa	40 «	1·5	14—	2.220,786
Cseresznyefa	25 «	0·75	10·50	1.680,830
Meggyfa	15 «	0·375	13—	503,244
Kajszinbarackfa	10 «	0·5625	15—	457,062
Szilvafa	15 «	0·625	6·50	7.770,854
Diófa	50 «	1—	10—	971,356

¹ Az adatok szíves közlését *dr. Tellmann Károly* min. tanácsos úrnak köszönjük.

² A gyümölcsfanemek átlagos életkorára, átlagos hozamára és a hozadék átlagos értékére vonatkozó adatokat l. *Mahács Mátyás és Liszka Jenő*: «Kertészeti üzemtan, érték- és jövedelemszámítástan» Budapest, 1927. (150. és 151. lap).

³ A gyümölcs értékét a gazdaságokban métermázsánként nyershozadék gyanánt vettük fel. A Mahács-Liszka-féle értékelés mintegy 50 %-kal volna mérséklendő, ha a tiszta hozamot akarnánk kimutatni.

	Termőképesség értéke pengőben	Hány évre esik egy termés	Évi termés értéke pengőben
Almafa	62.560,392	2·5	25.024,157
Körtefa	31.091,004	2·25	13.818,224
Cseresznyefa	17.648,709	1·75	10.084,977
Meggyfa	6.542,168	1·75	3.738,382
Kajszinbarackfa	6.855,930	2·25	3.047,080
Szilvafa	50.510,551	2—	25.255,275
Diófa	9.713,560	2·50	3.885,429
			84.853,519
Egyéb gyümölcsfa ¹			8.916,180
Az összes gyümölcsfa évi átlagos termés-értéke,...			93.769,699 P.

Ez eredmény állandó jó termés és jó ár feltételezése mellett volna elfogadható ; azonban a termés mennyisége és a gyümölcs ára gyakran gyenge, ezért helyesebb közepes eredményt venni átlag gyanánt, miért is a fent kimutatott eredmény felét, 46.884,849 pengőt állítjuk a nemzeti jövedelem tételei közé.

A gyümölcstermelés évi 46·884 millió pengővel gyarapítja a nemzeti jövedelmet.

A konyhakertészet hozadékának megállapítására még kevesebb adat áll rendelkezésre. A bolgárrendszerű, azaz öntözésre berendezett konyhakertészet céljaira felhasznált terület 24,092 kat. hold ; a kat. holdankénti nyershozadék 400 és 1600 pengő közt mozog.² Kertészetre Csonka-Magyarországon (105,987 hektár) 184,173 kat. hold szolgál.³ Tekintettel arra, hogy a bolgárrendszerű konyhakertészetet igen belterjesen folytatják, kat. holdanként 1000 pengőt számítva

¹ Ebben az 1.378,330 darabból álló csoportban az őszibarackfa, a mandulafa és a többi gyümölcsfa van egybefoglalva, amelyeknek termésértékét a fent részletezett gyümölcsfák termésértékének arányában állapítottuk meg. Az 1.186,771 szederfa gyümölcstermésértékét nem vettük itt számba, mert azt főleg a gazdaságokban használják fel és így alig kerül értékesítésre, a szederfalevél értéke pedig a selyemtenyésztésben reprodukálódik és ezt már számba vettük.

² A m. kir. földművelésügyi miniszterium kertészeti ügyosztálya által rendelkezésünkre bocsátott adatok szerint.

³ *Magyar Statisztikai Évkönyv, 1928.* Budapest, 1929. (79. lap.)

nyershozadék gyanánt, országos átlagban 24.092,000 pengőt kapunk, míg a kerti művelésre használt többi 160,081 kat. holdra, kat. holdanként 100 pengőt számítva, 16.008,100 pengő nyershozadékot, összesen tehát 40.100,100 pengőt nyerünk. Minthogy a zöldségfélék közül a legfontosabbakat (fejes- és kelkáposzta, vöröshagyma, paradicsom stb.¹) a földművelés hozadékában már számbavettük 33.519 millió pengő átlagértékben, az egyéb főzelékfélék és konyhanövények (fokhagyma, paraj, zeller stb.) évi termelési értéke gyanánt 6.581,100 pengő marad. (A tök a kapásnövények között szerepel.)

A gyümölcsstermelés és konyhakertészet évi hozadéka 53.465,949 pengő.

d) *Erdészet.*

Az erdészet évi hozadékának, az évi fatermés mennyiségének és értékének megállapítására megbízható hivatalos adataink vannak.

Az összes erdőterület Csonka-Magyarországon 2.029,308 kat. hold ; ebből 991,712 kat. hold tölgyerdő, 933,990 kat. hold bükk- és más lomberdő, míg a fenyőerdő 103,606 kat. hold.² Az 1928. évben a fatermés (növedék) mennyisége és értéke volt.³

¹ Lásd az I. táblázatot.

² *U. ott* 1928. (94. lap).

³ *U. ott* 1928. (96. lap). A fatermésből a műfára és tűzifára eső százalékos arányra nézve lásd : «Törvényjavaslat az autonóm vámtarifáról. Indokolás.» (*Az 1906 május hó 19-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai.* II. köt. Budapest, 1906. 254. lap.) Lásd továbbá : *Mattekovits A. von.* : «Das Königreich Ungarn.» Erster Band. Leipzig, 1900. (489. s köv. lapok). *Erdészeti Zsebnaptár.* Kiadja az Országos Erdészeti Egyesület. Budapest, 1919. (180. lap). Az átlagos tőárakra vonatkozó adatokat *Pásztor Ödön* erdőtanácsos úrnak köszönjük.

Fanemek	Fatermés m ³	%	Épület- és műfa m ³	Átlagos tőár P	%
Tölgy-, kóris- és szilfa ...	753,020	25	188,255	20—	75
Bükk-, cser- és más kemény lombfa	1.366,905	10	136,690	14—	90
Lágy lombfa	234,782	10	23,478	9·50	90
Fenyőfa	104,783	80	83,827	16—	20
Összes fatermés	2.459,490	—	432,250	—	—

Fanemek	Tüzifa m ³	Átlagos tőár P	A termés értéke P
Tölgy-, kóris- és szilfa ...	564,765	6·50	7.436,072
Bükk-, cser- és más kemény lombfa	1.230,215	6·50	9.910,057
Lágy lombfa	211,304	3·20	899,013
Fenyőfa	20,956	3·20	1.408,291
Összes fatermés	2.027,240	—	19.653,433

Csonka-Magyarországon az okszerű erdőgazdasági elvek betartásával kezelt erdők évi összes fatermése 2.459,490 köbméter, amelyből 432,250 m³, vagyis 17·57% épület- és műfának használható, míg 2.027,240 m³, vagyis 82·43% csak tüzelésre és szénéégetésre alkalmas. A kincstári erdőkben termelt fából csak 10·80% épület- és műfa, míg 89·92% tüzifa.¹ A 2·459 millió m³ fatermés értéke 19.653,433 pengőre tehető.

Az erdészeti évi hozadéka tehát 19·653 millió pengőre rúg.

e) Vadászat és halászat.

Míg a magyar szent korona országaira vonatkozólag a vadászterületekről, az ezek után befolyt bérösszegekről, az állami vadászterületek hozadékáról és a lelövési illetékek ellenében értékesített uradalmi vadállományokról, úgyszintén a lelőtt szőrmésvadak és szárnyasvadak darabszámáról bőséges adatok álltak rendelkezésünkre, addig Csonka-Magyarországon a kivitt élő és leölt vad mennyiségi és értékadatain kívül semmi egyéb adataink nincsenek.

Csonka-Magyarországból 1927-ben a kivitel értéke élővadban 286,420 pengő, leölt vadban 2.377,775 pengő, összesen

¹ Magyar Statisztikai Évkönyv, 1928. (97. lap).

2.664,195 pengő volt.¹ A belfogyasztásra ennek felét számítva, a vadászat hozadéka 3.995,792 pengőre tehető. Ez eredmény ellenőrzéséül megemlítjük, hogy számításaink szerint a magyar szent korona országainak ama területére, amely Csonka-Magyarország mai területének felel meg, 1913-ban a vadászat 8.150,594 koronára rúgó összhozadékából 3.110,039 pengő (2.684,540 korona) esett.²

E szerint a vadászat évenként közel 4 millió pengő járul a nemzeti jövedelemhez.

Csonka-Magyarország megfogyatkozott vízhálózata dacára nagy halállománnyal rendelkezik. Az édesvízi halászat és haltenyésztés önálló gazdasági termelési ággá fejlődött. A tavakban üzött halgazdaságok vízterülete 14,900 kat. hold ; a halászat szempontjából számbavehető összes vízterület (folyók és tavak) 201,097 kat. hold. Az összes haltermelés mennyiségéről adatok nincsenek.

Szakszerű számítások szerint³ a tavakban üzött halgazdaságokban évenként és kat. holdanként 150—160 kg halat termelnek, métermázsánsként 160—180 pengő értékben, ami 3.926,150 pengő átlagos évi hozadéknak felel meg. A folyókon (Duna, Tisza és mellékfolyói) és tavakon (Balaton, Velencei-tó) üzött halászat hozadékának kipuhatolásánál külön veendő számba a 105,000 kat. holdnyi Balaton, amely a halászat szempontjából figyelembevehető összes vízterületnek mintegy fele. A Balatonon kat. holdanként átlag 10 kg halhústermelést 3 pengő értékkel véve fel, 3.150,000 pengő hozadékot kapunk ; a többi 96,097 kat. hold vízterületen átlag 5 kg. termelést véve kat. holdanként, a 480,485 kg

¹ *Magyarország 1927. évi külkereskedelmi jorgalma, 1927.* Budapest, 1929. (105. és 111. lap).

² *F. von Fellner: «Die Verteilung des Volksvermögens und Volkseinkommens der Laender der Ungarischen Heiligen Krone zwischen dem heutigen Ungarn und den Successions-Staaten.»* (Bibliothèque du «Metron» Serie B. Nr. 3. (Ferrara, 41. lap).

³ A szakszerű adatokat *vitéz Illésházy Zoltán* műszaki tanácsos úrnak, a halászati felügyelősnél, köszönjük.

halhozamból 75%-ot silány halakra számítva, kg-ként 30 fillérben, míg 25%-ot az értékesebb halakra kg-ként 3 pengőben, 468,571 pengő hozadékot nyerünk. A halászat összhozadéka 7.544,721 pengő értéket képvisel, igazolva a tervszerű haltenyésztés nagy eredményeit Csonka-Magyarországon.

A vadászat és halászat összes hozadéka e szerint 11.550,513 pengő.

f) *Bánya- és kohótermelés.*

A nyersanyagot szolgáltató őstermeléshez számítandó végül a bányászat és kohászat is, amelynek évi nyershozáadéka ki van mutatva a hivatalos statisztikában.

A bánya- és kohótermékek mennyisége és értéke az 1926—1928. években a következő volt : ¹

Év	Mennyiség	Érték
1926.	6·9323 millió q	144·343 millió pengő
1927.	78·449 „ „	159·898 „ „
1928.	81·344 „ „	161·592 „ „
Átlag 1926—1928-ban	76·372 millió q	153·277 millió pengő.

Ebben a 153·277 millió pengő értékű 76·372 millió méter-mázsa bánya- és kohótermékben — a kettős számítás elkerülése végett — a bányatermékeknek csak az a része szerepel külön, amely kohótermékké nem dolgoztatott fel. Tehát az 1926—1928. években átlag évenként termelt 124·427 millió pengő értékű, 69·902 millió q barna- és fekete-kőszénem nem mutatott ki egész mennyiségében, hanem a kőszénnyugruvának és pírshénnyel feldolgozott mennyiség levonásával, vagyis csak 69·077 q-ban, 122·533 millió pengő értékben. Éppen így az évenként átlag 1·754 millió q-ra rugó 1·366 millió pengő értékű vasérc nem szerepel a bánya- és kohótermékek fent kimutatott mennyiségében és értékében mint nyersanyag, hanem mint kész kohótermék; ellenben a vasércnek külföldre szállított hányada fel van véve a bányatermékek kö-

¹ *Magyar Statisztikai Évkönyv, 1928. 114. lap.*

zött mint nyersanyag, mert ez nincs a kohótermékek értékében számbavéve. (Csonka-Magyarországon földszurok-naphta) és kőolajtermelés nincs.)

A bánya- és kohótermelés 153·277 millió pengőnyi értékéből le kell vonni bizonyos tételeket, hogy annak tiszta hozadékához jussunk. Tudjuk, hogy a munkabér közgazdasági szempontból nem termelési költség, tehát levonásra nem kerül; ellenben a termelésnél felhasznált bányafa és egyéb famennyiség, a felhasznált vas- és acélsanyagok értéke levonandó, mert ezeket részint már az erdészet hozadékában számbavettük, részben pedig az ipari termelés értékében foglaltatnak, tehát kétszeresen szerepelnének; levonandó végül a robbantó- és gyújtóeszközök, világító-, kenőanyagok és tüzelőszerek értéke, mert ezek megsemmisülnek, a nélkül, hogy rendeltetésszerű felhasználásukkal valahol jövedelemmé válnának. A magyar bányastatisztika a bányatermelésnél felhasznált anyagokat nem tünteti fel; az osztrák bányastatisztikából ellenben részletes és pontos adatok alapján megállapítható, hogy a bánya- és kohótermelés összértékének 19·96 százalékát teszik ki a fenti címeken levonandó összegek.¹ Ezt a százaléktételt — minthogy a bányamívelés technikája lényeges változást nem mutat sem országonként, sem a háború óta — számítási alapul alkalmazva, megállapíthatjuk, hogy 30·594 millió pengő levonása után a bánya- és kohótermelés tiszta hozadéka 122.682,911 pengő. Sóbányáink elvesztése nélkül a bánya- és kohótermelés terén kifejtett erőfeszítéseink folytán elért szép eredmények még fokozottabban jelentkeztek volna.

A bánya- és kohótermelés Csonka-Magyarországon e szerint 122.682,911 pengővel járul a nemzeti jövedelemhez.

*

A nyersanyagok nyerésére szolgáló őstermelés összes tiszta hozadéka tehát Csonka-Magyarországon 2.266.211,620 pengő,

¹ *Statistik des Bergbaues in Österreich für das Jahr 1911*. Erste Lieferung. Die Bergproduktion. Wien, 1912. (219—223. és 225. lapon).

amely következőképpen oszlik meg az egyes hozadékforrások szerint :

Mezőgazdaság (földművelés és állattenyésztés)	1,974.112,814 P
Szőlő- és bortermelés.....	84.746,000 «
Gyümölcstermelés és konyhakertészet	53.465,949 «
Erdészet	19.653,433 «
Vadászat és halászat	11.550,513 «
Bánya- és kohótermelés	122.682,911 «
A magyar őstermelés tiszta hozadéka.....	2,266.211,620 P

2. Az ipari termelés hozadéka.

a) *Nagyipari termelés.*

Csonka-Magyarországon egyre fokozódó jelentősége van az iparnak a nemzeti termelésnél és így a nemzeti jövedelemnek a mezőgazdaság mellett egyik főforrása az ipar.

Az ipari termelés értékének megállapítására igen becses és megbízható hivatalos adatok állanak rendelkezésünkre. Hegedüs Sándor egykori kereskedelemügyi m. kir. miniszter elévülhetetlen érdeme, hogy részletes gyáripari statisztikai felvételt készítettett és ezzel Magyarországnak biztosította Európában egy hézagpótló, úttörő ipari termelési felvétel készítésének elsőbbségét.¹

Az 1898. évi gyáripari statisztika mintájára az 1906. évről vonatkozólag is történtek iparstatisztikai felvételek, amelyek a magyar gyáripari termelés értékének megállapítására szintén kiterjedtek.²

Rendszeres gyáripari termelési és üzemi statisztika az 1921. évben indult meg. Az eredményeket évről-évre közzéteszik. Az utolsó nyolcévi termelés értékének összehasonlí-

¹ «*A magyar korona országainak gyáripara az 1898. évben.*» Hegedüs Sándor kereskedelemügyi m. kir. miniszter rendeletéből az 1899. évben végrehajtott iparstatisztikai felvételek adatai alapján Hegyes-halmi Lajos dr. és Farkas Ferenc közreműködésével szerkesztette Szterényi József. Budapest, 1909.

² «*Emlékirat a hazai kis- és gyáripar fejlesztéséről.*» Kiadja a kereskedelemügyi m. kir. miniszterium. Budapest, 1909.

tása azonban óvatosságra int. Mert azokban az években, amikor a pénz értéke rohamos hanyatlást mutatott, a gyáripari termelés értékének átszámítása aranyértékre sem nyújt az összehasonlításra biztos alapot, tekintettel arra, hogy a folyton változó pénzérték mellett az adatgyűjtések eredményei sem teljesen meg bízhatók. Az összehasonlításnál az is figyelembe veendő körülmény, hogy a gyáripari statisztikai adatgyűjtés évről-évre javult, a gyárak adatszolgáltató kötelezettségének pontosabb, szakszerűbb, készségesebb teljesítése révén. A gyáripari termelés értékének évenkénti gyarapodása továbbá, részben az adatgyűjtésbe újonnan felvett, bár nem új gyárak termelésére vezethető vissza.¹ A gyárijellegű ipartelepek létszámának megállapítása, az adatszolgáltatásra köteles gyárak számának állandó hullámozása folytán nehéz feladat; régebben a gyári jelleg csak a munkáslétszámtól függött, ma már a munkáslétszám mellett a gépi erő és a termelés is figyelembe veendő.²

Csonka-Magyarországon 1928-ban a gyári ipartelepek száma 3553 volt; ezek erőgépei összesen 1.255,746 lóerőt képviseltek. Az összes alkalmazottak (tisztviselők, művezetők, munkások, stb.) száma 272,568 volt; ezek közül 242,875 volt a munkások, napszámosok és inasok száma; ezenfelül az ipartelepeken kívül 2364 munkást (otthondolgozót, háziiparost, erdőmunkást stb.) foglalkoztattak a gyárak³. Az összes alkalmazottnak kifizetett illetmények és bérek összege és a természetben nyújtott járandóságok egyenértéke együtt 448·875 millió pengő, amiből a munkásokra eső hányad 346·088 millió.⁴

Hogy megállapíthassuk, mennyivel járul a gyáripari ter-

¹ *Farkasfalvi Sándor dr.*: «Erősebb-e gyáriparunk, mint a háború előtt? (*Magyar Statisztikai Szemle*, 1930. 1. szám. (21. lap).

² *U. az.*: «Iparstatisztikai problémák és a gyáripari termelési statisztika 1927. évi eredményei.» (*U. ott*, 1928. 11. szám. 1179. lap.)

³ *Magyar Statisztikai Évkönyv*, 1928. (116. lap).

⁴ *U. ott*, 120. lap.

melés a nemzeti jövedelem gyarapításához, azt az értékelkedést kell kipuhatolnunk, amelyet a nyerstermékeknek és félgyártmányoknak az anyagfeldolgozó gyáripár biztosít, ennél fogva a gyáripari termelésnek nem összes értéke állítható a nemzeti jövedelem leltárába, hanem csak a tiszta termelési érték. Vagyis az ipari kész termék értékének csakis az a hányada, amely az ipari tevékenység eredménye. Mindenekelőtt ismernünk kell a gyáripari termelés bruttó értékét, vagyis nyers hozadékát. Ez azonban — amint kifejtettük — nem azt az értéktöbbletet képviseli, ami az ipari tevékenység révén a feldolgozott nyersanyagoknál és félgyártmányoknál mutatkozik, hanem a gyártmányok összértékét, amelyben tehát a nyersanyagok értéke is bennfoglaltatik. Mint-hogy azonban a nyersanyagokat az őstermelés hozadékában már számbavettük, a kétszeres számítás elkerülése végett a gyáripari termékek értékéből levonandó a feldolgozott nyersanyagok értéke. Éppígy a félgyártmányok értéke is. Így pl. a vasgyártásnál a késztermék gyanánt jelentkező vaslemez értékéből levonandó a bánya- és kohótermelésnél már számbavett vasérc értéke; a gépgyártásnál a készterméket jelentő lokomobil értékéből a félgyártmányt képező vaslemez értéke. Éppígy a malátagyártásnál levonandó a készgyártmányt képező maláta értékéből a földművelés hozadékában már számbavett árpa értéke, a sörfőzésnél pedig a félgyártmányt jelentő maláta értéke.

A gyáripár által feldolgozott, külföldről behozott nyersanyagok és félgyártmányok nem elemei a nemzeti jövedelemnek, mert azokat nem itt termelték, ennél fogva szintén levonandó tételt képeznek, ellenben a belföldi ipár által a külföldi nyersanyagoknak és félgyártmányoknak biztosított értéknövekedése a nemzeti jövedelem gyarapításához járul.

A gyáripari termelés közgazdasági értelemben vett tiszta hozadékának, vagyis az ipari tevékenység révén nyert értéktöbbletnek kinyomozása végett a feldolgozott nyersanyagok és félgyártmányon kívül levonandók még a közgazdasági

értelemben vett termelési költségek, mint a felhasznált tüzelőszerek, világítóanyagok stb. értéke, és a gépek és berendezések kopási hányada is. Még pedig a tüzelőszerek és világítóanyagok értéke azért, mert a termelés során megsemmisülnek, a nélkül, hogy valakinek abból haszna lenne, a nélkül, hogy egyéni jövedelem részeivé válnának valakinél. De levonandók a tüzelőszerek stb. az ipari késztermék értékéből nemcsak azért, mert úgy magángazdasági, mint közgazdasági szempontból is termelési költséget képeznek, hanem a kettős számbavétel elkerülése végett is. A belföldi szén- és bányászatonál, a tüzelőfát az erdészetenél már számbavettük; a külföldi szén és fa értéke pedig — noha az az ipari termékek értékében reprodukálódik — azért vonandó le, mert azt nem a belföldön termelték, tehát nem eleme a nemzeti jövedelemnek. A gyáripárban üzemben levő ipari munkagépek kopási hányada azért vonandó le a késztermék értékéből, mert a kopási hányad értékével a termelés eredménye csökken és ez az értékvesztés senkinél sem képez jövedelmet.

Ezek előrebecsátása után megállapíthatjuk a gyáripári termelés útján nyert értéktöbbletet.

A gyáripári termelés értéke, a felhasznált nyersanyagok, félgyártmányok stb. és a fűtő- és világítóanyagok átlagos értéke az 1926—1928. években a következő volt: ¹

Év	Gyáripári termelés értéke	Felhasznált	
		nyersanyagok, félgyártmányok stb. értéke	fűtő- és világítóanyagok értéke
1926.	2,197.811,932 P	1,120.631,282 P	126.026,080 P
1927.	2,691.972,451 «	1,374.167,846 «	148.619,493 «
1928.	2,876.870,892 «	1,471.266,726 «	151.312,985 «
Átlag 1926—1928.	2,588.885,092 P	1,322.021,951 P	141.986,186 P.

Csonka-Magyarországon a gyáripári termelés bruttóértéke 2,588.885,092 pengő. Ez az eredmény azonban kiigazításra szorul, mert a szesztermelés értékében csak az ipari szeszgyártás eredménye foglaltatik, amelyhez tehát

¹ A részletes adatokra nézve lásd *III. sz. táblázatot*. Az adatokat a m. kir. központi statisztikai hivatalnak köszönjük.

a mezőgazdasági szeszgyártás értéke fejében 37.985,600 pengő adandó, hogy a szesztermelés összértékéhez jussunk.¹ A gyári termelés bruttóértéke 2,626.870,692 pengő.

A gyáripari termelésnek 2·626 milliárd pengőre rúgó bruttóértékéből, hogy a tiszta termelési értékhez jussunk, levonandó termelési költség fejében a tüzelőszerek, világítóanyagok stb. értéke, mely átlag évenként 141·986 millió pengőt képvisel. Módszertani szempontból azonban megjegyzendő, hogy a felhasznált tüzelőszer értékét a tüzelőszer (szén, tűzifa stb.) termelési helyén jelentkező ár alapján kell számítani, nem pedig amint az a gyárbeszállítás után, a felhasználás helyén mutatkozik, mert az az értéktöbblet, amely a termelés helyétől a felhasználás helyéig a tüzelőszereknél előáll, nem az ipari, hanem a szállítási, illetve kereskedelmi tevékenység eredménye, tehát az utóbbi rovatban kell, hogy szerepeljen. A gyáripari statisztikában azonban a tüzelőszerek értéke a gyártelep helyén jelentkező érték alapján van kimutatva, miért is a termelési helyen és a gyártelepen mutatkozó árkülönbséget levonandó. Vagyis a szénnél a bányaaár, a tüzelőfánál a tőár stb. számítandó.² Tekintettel arra, hogy 1926—1928. évig átlag évenként 40.301,216 q szenet fogyasztott a gyáripar 86.307,842 P értékben,³ a szén értékéből métermázsánként 40 fillért, vagyis összesen 16.120,486 pengőt

¹ Az 1926/27—1928/29-ig terjedő három termelési évadban a finomított szesz évi átlagban az ipari szeszgyártásban 13.163,490 pengőt, a mezőgazdasági szeszgyártásban 21.013,391 pengőt képviselt; ezt az arányt alkalmazva a hivatalos gyáripari statisztikában kimutatott 1926—1928. évi ipari szeszgyártás átlagos 23.795,458 pengő termelési értékéhez, a mezőgazdasági szeszgyártás fejében 37.985,600 pengő eredményt kapunk.

² Így a bányánál a szén ára q-ként 1·72 P (*Magyar Statisztikai Évkönyv, 1928.* 114. lap), a gyárban 2·12 P (lásd *u. ott,* 120. lap). A tüzelőfa tőára q-ként, tekintettel arra, hogy légszáradt állapotban 1 m³ súlya 4·30 q, 1·51 P (1 m³ = 6·50 P, *jelen munka* 40. lap), a gyárban 3·13 P.

³ A m. kir. központi statisztikai hivatal által rendelkezésünkre bocsátott adatok alapján kiszámítva.

kell levonnunk, amely tétel a kereskedelem és szállítás rovatában fog szerepelni s így elkerüljük a kétszeres számbavételt. Ugyanígy az 1.854,615 q tüzifa és fahulladék 3.344,889 pengőre rugó értékéből métermázsánként, 1·62 pengőt, összesen tehát 3.004,476 pengőt kell levonnunk. Az idegen telepről évi átlagban 31.470,700 pengő értékben beszerzett villamos áramból természetesen levonásnak helye nincs, mert a termelő közvetlenül szállítja az áramot. Fűtő- és világítóanyagok fejében tehát a termelés értékéből levonandó (141·986—19·124) 122.861,224 pengő.

Leszámítandó az évi ipari termelés értékéből az ipar által felhasznált nyersanyagok, félkészgyártmányok és készárúk értéke. Erre vonatkozólag a gyáripari statisztika minden egyes iparágra részletes és megbízható közvetlen felvételek alapján pontos felvilágosítást nyújt.¹ A felhasznált nyersanyagok stb. 1·322 milliárd pengőnyi értékéből a nyersanyagok termelési helyén és a gyártelepen mutatkozó árkülönbözet fejében a fűtő- és világítóanyagoknál talált 13·48 %-os arányban 178.208,558 pengőt levonva, a gyáripari termelés értékéből a felhasznált nyersanyagok, félgyártmányok stb. fejében 1.143.813,393 pengő lesz levonandó.

Végül következik a gépek kopási hányadának, mint harmadik levonandó tételnek a megállapítása. Részletes számítások alapján megállapítottuk,² hogy a gépkopási hányad a bruttó termelési érték 1·72 %-a. E szerint kopási hányad fejében 44.528,823 pengő volna levonandó. Egy más módszer alapján is vizsgálhatjuk a kopási hányad mérvét. Megállapítottuk, hogy egy lóerő átlagos értéke 175·71 korona, vagyis (1 K = 1·1585 P) 203·56 pengő.³ A gyáripari termelési statisztika szerint⁴ az összes erőgépek és villamos moto-

¹ L. a III. sz. táblázatot.

² *Fellner Frigyes*: «Ausztria és Magyarország nemzeti jövedelme.» Budapest, 1916. 85. lap.

³ *U. ott*, 85. lap.

⁴ *Magyar Statisztikai Évkönyv*, 1928. 118. lap.

rok együttesen a gyáripari termelésben az 1926—1928. évben átlag 1.184,582 lóerőt képviseltek. E szerint az összes erőgépek és motorok 241.062,437 pengő értéket képviselnek, aminek 20%-át kopási¹ hányadnak számítva, ennek évi értéke fejében 48.212,486 pengőt kapunk. E két módszer szerint nyert értékek átlaga, 46.370,654 pengő, a gépkopási hányad címén levonandó összeg.

Összefoglalva vizsgálódásainkat, a következő eredményre jutunk. A nagyipari termelés 2·626 milliárd pengőnyi értékéből, mint a magyar gyárpar nyershozadékából, levonandó tüzelőszerek, erőszolgáltató és világító anyagok stb. értéke fejében 122·861 millió pengő, a munkagépek kopási hányada fejében 46·370 millió pengő, a felhasznált nyersanyagok, félgyártmányok stb. értéke fejében 1·143 milliárd pengő. Az így nyert 1,313.825,421 pengő képviseli Csonka-Magyarország gyáriparának évi tiszta termelési értékét.

Legnagyobb jelentősége a mezőgazdasági és túlnyomórésztben adóellenőrzés alatt álló iparágaknak (malomipar, sör- és maláta-, cukor-, ipari és mezőgazdasági szeszgyártásnak, a dohányiparnak és kőolajfinomításnak) van, amelyeknek bruttó termelési értéke 878.909,822 pengő. Ebből levonva a felhasznált nyersanyag, félgyártmány stb. fejében 455.953,260 pengőt,¹ fűtő- és világítóanyag fejében 16.303,968 pengőt,² gépek kopási hányada fejében 15.117,248 pengőt, 391.535,346 pengő tiszta termelési értéket nyerünk. A mezőgazdasági és adóellenőrzés alatt álló iparok az összes gyáripari tiszta termelési érték 29·72%-át képviselik, ezzel is jelezve az ország agrárjellegét. Ez az arányszám a magyar

¹ A III. sz. táblázat szerint ez iparágban a felhasznált nyersanyag, félgyártmány stb. átlag-értéke az 1926—1928. években 526.990,591 P volt, amelyből a termelési helyen és a gyártelepen mutatkozó árkülönbség fejében, a fent talált arányban, 71.037,331 pengőt vontunk le.

² A III. sz. táblázat szerint ez iparágokban 18.844,160 pengőt képvisel a fűtő- és világítóanyag évi átlagértéke, amelyből 2.540,192 pengő árkülönbség levonandó.

szent korona országaiban 19·41% volt,¹ ami a mezőgazdasági iparnak Csonka-Magyarországon fokozott viszonylagos jelentőségére utal és igazolja, hogy a mezőgazdasági ipar erőteljesebben fejlődött, mint a többi iparágak együttesen.

b) *Kézműipari termelés.*

A magyar gyáripár 1·313 milliárd pengőnyi tiszta termelési értéke nem jelenti még az ország összes ipari jövedelmét. Számbaveendő még a kis- vagy kézműiparból származó jövedelem is. Sajnos azonban, hogy megfelelő adataink a kézműipar hozadékának megállapítására nincsenek.² Némi támpontot csak az adóstatistika nyújt; de ennek az adatai sem elég részletesek és céljaink szempontjából nem is elég megbízhatók, úgyhogy kénytelenek vagyunk a konjekturális statisztika terére lépni.

Hogy az egész ország területén hány kézműiparos adóköteles és mennyi adót fizetnek, adatok nem állnak rendelkezésre. Csak Budapest székesfővárosra vonatkozólag vannak idevágó adataink. Így az 1928. évben 30,338 iparos fizetett keresetiadót és pedig 4.124,858·35 pengő összegben.³ Tekintettel arra, hogy az adó a hivatalosan megállapított kereset 5%-a, ez az adó 82.497,167 pengő adóalapnak (keresetnek) felel meg, vagyis egy adóköteles iparos átlagos keresete 2719·26 pengő volna. Az adóalapul szolgáló kereset azonban lényegesen a tényleges kereset mögött marad vissza. Mert a kézműiparos tiszta keresetének nemcsak 5%-át fizeti, hanem ezenfelül adópótlékokat és egyéb járulékokat is, amely súlyos adótehernek a következménye, hogy a megállapított

¹ *Fellner Frigyes*: «Ausztria és Magyarország Nemzeti Jövedelme.» Budapest, 1916. 78. és 90. lap.

² A kézműipari statisztikai felvételek nehézségeiről érdekesen számol be *Camille Jacquart*, a török köztársaság központi statisztikai hivatalának vezérigazgatója: «*Compte Rendu du Recensement Industriel de 1927.*» Angora, 1928.

³ *Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve, 1929.* Szerkeszti: dr. Illyefalvi J. Lajos. Budapest, 1929. (240. lap).

adóköteles jövedelem — a valóságos kereset eltitkolása folytán — messze a tényleges mögött marad. Ha abból a feltevésből indulunk ki, hogy a bevallott vagy kinyomozott, tehát megadóztatott kereset kétharmadrészét teszi a tényleges keresetnek, úgy Budapesten az önálló iparosoknak keresetiadó alá eső tényleges adóköteles keresete 123.745,750 pengő. Kérdés, mennyi az önálló iparosok keresetiadóalapja a vidéken? Budapesten az összes általános keresetiadó összege 9.261,265 pengő; ¹ ebből — amint láttuk — 4.124,858 pengőt, vagyis 44·54 %-ot fizetnek az iparosok. Ha ugyanezt az arányt alkalmazzuk a vidékre eső 19.064,450 pengőre rúgó általános keresetiadóra, ² úgy ebből az iparosok keresetiadójára 8.485,586 pengő esik, ami 5%-os adókulcs mellett 169.771,733 pengő adóalapnak (keresetnek) felel meg. Ezt is — adóalapeltitkolás címen — 50%-kal emelve, 254.567,599 pengőt kapunk az önálló iparosok tényleges keresete fejében a vidéken. Az utolsó népszámlálás adatai szerint ³ az összes önálló iparosok száma Csonka-Magyarországon 1920-ban 227,873 volt; éspedig Budapesten 40,722, vidéken 187,151. Budapesten egy önálló iparos átlagos keresete 3038·93 pengő, a vidéken 1360·22 pengő volt. Az önálló iparosok keresete az egész Csonka-Magyarországon 378.313,349 pengőre tehető. ⁴ Ebben az összegben nincs számításba véve a mellékfoglalkozás gyanánt üzött házi- és népipar, amely — ha nem is jelentékenyen — szintén gyarapítja a nemzeti jövedelmet. Úgy a népművészeti, mint a tömegtermelés szolgálatában álló háziipari ág az idők folyamán számbaveendő

¹ *Adóstatistika*. I. füzet. Kiadja a m. kir. pénzügyminiszter. Budapest, 1929. (102. lap).

² *Ibidem*, 102. lap.

³ *Az 1920. évi népszámlálás*. Harmadik Rész. Budapest, 1926. (457. lap).

⁴ Megjegyzésre érdemes, hogy a hivatalos adóstatistika az iparnak, mint keresetforrásnak általános keresetiadóalapját a II. fokú megállapítás szerint 245.493,294 pengőben mutatja ki (id. *Adóstatistika*, 104. lap).

gazdasági tényezővé vált, a nemzetközi forgalomban is. A háziipari termelés értékéről adataink nincsenek. A kereskedelemügyi m. kir. minisztérium, amelynek hatáskörébe tartozik a háziipar, 1925-ben elrendelte a háziiparra vonatkozó adatgyűjtést, kereskedelmi és iparkamarai kerületek szerint. A háziipari termeléssel foglalkozó községek és munkások számát kamarai kerületek szerint közzé is tették. E felvétel szerint 1926-ban 1026 községben 81,800 munkás folytat háziipari termelést.¹ Ebben az eredményben a kézműipart érintő otthoni munkások (fehérvarrónők, foltozó-szabók, vargák stb.) nem szerepelnek, éppígy a gyárak részére otthon dolgozó háziiparosok sem, akiknek száma 2364² és akik a gyár-
ipari statisztikában vannak kimutatva. A háziipari termelés értékét hozzávetőleg megállapíthatjuk a külkereskedelmi forgalom adataiból. Így szakszerű összeállítás szerint az 1927—1929. években a háziipari termékekből a kivitel értéke volt :³

1927-ben	4.234,500 P
1928-ban	5.803,317 «
1929-ben	7.084,644 «
Átlag	<u>5.707,487 P.</u>

A háziipari termelés értékéből 60% kivitelre kerül, ennélfogva a háziipari termelés évi értéke 9.512,478 pengő, ami a kézműipari évi termeléssel együtt 387.825,827 pengő értéket képvisel.

A kézműipari termelés értékét a kézműiparosok keresetével azonosnak véve, 387.825,827 pengő volna a magyar kisipar évi tiszta hozadéka.

Az egész ipar évi tiszta hozadéka Csonka-Magyarországon 1,701.651,248 pengő, ami az anyagfeldolgozó ipar által évenként létrehozott értékemelkedésnek felel meg.

¹ Csák E. Viktor: «A háziipari termelés egyes külföldi államokban és Magyarországon.» Budapest, 1928. (122. lap).

² Magyar Statisztikai Évkönyv, 1928. (116. lap).

³ Csák E. Viktor kereskedelemügyi miniszteriumi számvevőségi igazgató adatai alapján.

3. A kereskedelem és szállítás hozadéka.

A nyersanyagoknak és ipari termékeknek forgalmát közvetítő kereskedelem és szállítás a javaknak további értékelkedést biztosít, amidőn azokat a termelés helyéről rendeltetésszerű felhasználásuk helyéig, vagyis a fogyasztókhoz juttatja. A javak értékének ez az emelkedése a nemzeti jövedelem megállapításánál szintén számba veendő, mert eddig még figyelembe véve nem volt. Az őstermelés és az ipar termékeit ugyanis a termelés helyén mutatkozó értékük szerint vettük számba, éppígy az ipar által felhasznált nyersanyagok, félkészgyártmányok és tüzelőszerek értékeit nem a gyártelep helyén mutatkozó, vagyis a fuvar költségekkel és kereskedői közvetítő haszonnal nagyobb értékükkel vettük fel, hanem abban az értékben, amelyet a termelés helyén képviselnek.

Ennélfogva a kereskedelem és szállítás által a javaknak biztosított értékelkedés, mint a nemzeti jövedelem egyik eleme, külön lesz kipuhatólandó. Minthogy ennek az értékelkedésnek közvetlen kinyomozása nem lehetséges, a kereskedelmi és szállítási tevékenységből eredő jövedelmet kell megállapítani.

Budapesten 1928-ban 3.821,296·17 P volt a kereskedők általános keresetiadója, amely a hivatalosan megállapított kereset 5%-a.¹ Ez megfelel 76.425,922 P adóalapnak (keresetnek). Éppígy, mint a kézműiparosoknál, a megadóztatott keresetet — adóalapeltitkolás címén — a tényleges kereset $\frac{2}{3}$ részének véve, a valóságos kereset 114.638,883 P összegnek felel meg. Az utolsó népszámlálás adatai szerint Budapesten az önálló kereskedők száma 25,089 volt,² az egy fejre eső kereset tehát 4569·28 pengőnek felel meg,

Budapesten az összes általános keresetiadó összege

¹ *Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve*, 1929. Budapest, 1929. (240—241. lap).

² *Id. Az 1920. évi népszámlálás*. Harmadik rész. (463. lap).

9.261,255 P.¹ Ebből — amint láttuk — 3.821,296·17 pengőt, vagyis 41·26 %-ot fizetnek a kereskedők. Ha ugyanezt az arányt alkalmazzuk a vidékre eső 19.064,450 pengőre rúgó általános keresetiadóra,² úgy ebből a vidéki kereskedők keresetiadójára 7.865,992 P esik, ami 5 %-os adókulcs mellett 157.319,840 P adóalapnak (keresetnek) felel meg. Ezt is 50 %-kal emelve adóalapeltitkolás címén, 235.979,760 pengőt kapunk a vidéki kereskedők tényleges keresete fejében. Minthogy a kereskedők száma — az utolsó népszámlálás adatai szerint — a vidéken 50,059 volt,³ egy fejre 4714·03 P kereset esik. Csonka-Magyarországon a 75,148 kereskedő keresete fejenként 4665·70 pengőnek felel meg. Vagyis Csonka-Magyarország egész területén a kereskedők tiszta keresete 350.618,643 pengő. Ezzel az összeggel gyarapítja a kereskedelem a nemzeti jövedelmet, ha a forgalomba került javaknak, vagyis az áruknak a kereskedői tevékenység folytán bekövetkezett értékelkedését azonosnak vesszük a kereskedők tiszta keresetének megfelelő összeggel.⁴

A kereskedelem mellett számba kell venni még a forgalmat közvetítő szállítási tevékenység által létrehozott értékelkedés megállapításánál a forgalmi intézetek szolgáltatásait is. Mi azt az értékgyarapodást keressük, amely a javaknak a termelés helyéről a fogyasztás helyére való szállításából, illetve fuvarozásából áll elő, tehát az a kérdés, hogy mennyi esik a vasutak által lebonyolított áruforgalomból származó üzleti bevételre. Mert az áruk értékükben legalább annyit gyarapodnak, amennyit az áruk után fizetett fuvardíj képvisel. Az áru fuvarozás és a személyszállítás nyújt lehetőséget arra, hogy a tőke és munkaerő oda jusson, ahol gazdaságilag legjobban értékesíthetők és hogy a fogyasztási javak

¹ *Adóstatistika*, 102. lap.

² *U. ott* 102. lap.

³ *Id. Az 1920. évi népszámlálás*. Harmadik rész. (463. lap).

⁴ Megjegyzésre érdemes, hogy a hivatalos adóstatistika a kereskedelemnek, mint keresetforrásnak adóalapját a II. fokú megállapítás szerint 191.093,557 pengőben mutatja ki (*id. Adóstatistika* 104. lap).

oda kerüljenek, ahol azokra éppen a legnagyobb szükség van. A forgalmi eszközök a minél gazdaságosabb termelést és fogyasztást mozdítják elő, ennél fogva azoknak hozadéka, amely a szállított áruk értékében reprodukálódik, a nemzeti jövedelemhez számítandó.

A m. kir. államvasutakon, a számlájára kezelt vasutakon és a bevételek százalékos megosztása mellett kezelt helyi-érdekű vasutakon eszközölt teherszállítás mennyisége és az ezutáni bevétel összege volt :¹

Számadási év	Összes áruforgalom tonnákban	Tonnánkénti bevétel pengőben	1925/26—1927/28 átlagos összes bevétel pengőben
1925/26.	24.844,769	7·27	180.512,954
1926/27.	29.075,310	6·32	183.703,280
1927/28.	30.145,863	6·33	190.919,176
Átlag 1925/1928.	28.021,980	—	185.045,133

A szállítás, illetve fuvarozás által a javaknak biztosított értékelmelkedést azonosnak véve a fuvardíjak összességével, e címen 185.045,133 pengő értékelmelkedést állíthatunk a nemzeti jövedelem elemei közé.

A gőzhajóvállalatok, amelyek rendes szállítási üzletet tartanak fenn, 1926—1928. évben átlag évenként 1.438,954 tonna teherforgalmat bonyolítottak le.² Tonnánként 6·53 pengőt véve fel bevétel gyanánt,³ a hajózási forgalom útján az áruknak biztosított értékelmelkedés 9.396,369 pengőre tehető.

A kereskedelem és szállítás útján elért értékelmelkedés évenként tehát 545.060,145 pengőre tehető Csonka-Magyarországon.

¹ *A magyar királyi államvasutak állapota és üzleti eredményei az 1926/27. számadási évben* (1926. évi július hó 1-től 1927. évi június hó 30-ig). Budapest, 1928. (32. és 33. lap) és ugyanaz az 1927/28. számadási évben (32. és 33. lap).

² *Magyar Statisztikai Évkönyv, 1928.* (176. lap).

³ A tonnánkénti átlagos fuvar költséget a hajózási vállalatok együttes adataiból számítottuk, amennyiben a bevétel az áruszállításból 9·399 millió pengő, az áruszállítás 1926/28-ban átlag évenként 1.438,954 tonna, tehát egy tonna fuvar költsége 6·53 P.

4. A személyes szolgálatokból eredő jövedelem.

A munkabérek és az ipari és kereskedelmi vállalatok alkalmazottainak illetményei, elemei a nemzeti jövedelemnek. Mint ilyenek bennfoglaltatnak az őstermelés, ipar, kereskedelem és szállítás hozadékában, mert — nem képezvén közgazdasági szempontból termelési költséget — nem vontuk le a munkabérek és illetmények a termelés nyershozadékaiból. Ezek tehát a nemzeti jövedelemnek mintegy rejtett elemei gyanánt jelentkeznek a reál-módszer útján nyert eredményekben.

Noha — kifejtett álláspontunk szerint — a többi magasabb és alacsonyabbrendű személyes szolgálatokból származó jövedelmek nem állítandók a nemzeti jövedelem mérlegébe, mert e jövedelmek nem a termelés során keletkeznek, hanem a nemzeti jövedelem megoszlásának folyamányai: mégis meg fogjuk állapítani e jövedelmek mérvét, mert érdekes bepillantást engednek a nemzeti jövedelem megoszlásába és mert az adó- és egyéb közterhek viszonylagos súlyának megítélésénél a származékos jövedelmek is számba veendők, tekintettel arra, hogy a közhatalom az adóztatásnál magángazdasági szempontot követ és ezeket a jövedelmeket is — mint a szolgáltatásképesség jeleit — a közszükségletek fedezésére igénybe veszi.

Csonka-Magyarországon a magasabbrendű személyes szolgálatokból eredő jövedelem túlnyomó részét, nevezetesen az állandó fizetést húzó köz- és magánalkalmazottak jövedelmét megközelítő pontossággal állapíthatjuk meg közvetlen adatokból.

Így az összes állami alkalmazottak száma és illetményei pontosan megállapíthatók a költségvetésből és az állami zárszámadásból. Az állami közigazgatásban alkalmazott tisztviselők, kezelők, díjnokok, altisztek, szolgák, egyéb alkalmazottak és az őrszemélyzet (fegyveres erő), továbbá a bíróságoknál alkalmazottak száma 78,542; az állami nyugellátás-

ban részesülők létszáma 53,889,¹ az 1928/29. évi állami költségvetésben rendszeresített állások száma alapján. Ezeknek összilletménye (rendszeres állandó, nem rendszeres illetmények, továbbá jutalmak és segélyek) 261.582,565·10 pengő, illetve nyugdíja 116.790,843·59 pengő.² Egy állami közalkalmazottnak átlagos évi illetménye 3330·48 pengő.

Nem vesszük figyelembe az állami üzemeknél kimutatott 123,739 alkalmazott és 55,309 nyugellátásban részes, 127.689,441·98 pengőre rúgó összilletményét és 76.536,238·40 pengő nyugdíját, mert ezek az őstermelés, ipar, kereskedelem és szállítás tiszta hozadékának kipuhatolásánál már számba vétettek, amennyiben termelési költség címén nem képezték levonás tárgyát.

A közalkalmazottak második csoportját az önkormányzati (megyei és városi törvényhatósági és községi) alkalmazottak képezik. Ezeknek nagy csoportját Budapest székesfőváros 6168 alkalmazottja képviseli, akiknek összilletménye 21.446,311 pengő.³ A többi önkormányzati közalkalmazottak létszámáról és illetményeiről pontos adatok nincsenek. Az utolsó népszámlálás szerint a vármegyei, a törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városok tisztviselőinek és díjnokainak (a már számbavett Budapest nélkül), továbbá a községi és körjegyzők, valamint segédjegyzők és egyéb községi tisztviselők száma 10,261 volt.⁴ Láttuk, hogy egy állami közalkalmazottnak évi átlagos illetménye 3330·48 pengő. Ha ugyanennyit számítunk az önkormányzati köz-

¹ *Kimutatás az állami alkalmazottak és az állami nyugellátásban részesülők létszámáról az 1928/29. és az 1929/30. évi állami költségvetések alapján.* Budapest, 1929. (4. és 37. lap.)

² *A magyar állam zárszámadása az 1927/28. évről.* Budapest, 1929. (288. és 293. lap.)

³ *Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve.* 1929. Szerkeszti: Dr. Illyefalvi J. Lajos. Budapest, 1929. (154. lap.)

⁴ *Id. Az 1920. évi népszámlálás.* Harmadik rész. Budapest, 1926. (482—488. lap.)

alkalmazottaknál is, úgy ezeknek összilletménye 34.174,055 pengőnek felel meg.

A közalkalmazottak mellett jelentékeny összegre rúg a magánalkalmazottak illetménye. A részvénytársaságoknál (őstermelési, ipari, kereskedelmi, közlekedési és egyéb vállalatoknál) a személyzet javadalmazására az 1926—1928. években átlag évenként 149.719,738 pengőt fordítottak, míg a hitelintézeteknél a személyzet javadalmazása 47.201,660 pengőre rúgott.¹ Az egyéb magáncégeknek alkalmazottak illetményéről adatok nincsenek, de nem is képviselnek nagyobb összeget.

A különböző részvénytársaságoknál az 1926—1928. években átlag évenként kifizetésre került 261.762,309 pengőnyi munkabér,² valamint a mezőgazdasági munkások és napszamosok részére kifizetett bérösszegek, amelyekről statisztikai adatok nem állnak rendelkezésre, már számba vétettek az egyes termelési ágak tiszta hozadékában, mert termelési költség címén nem képezték levonás tárgyát.

Végül az állandó fizetést húzó köz- és magántisztviselőknél és alkalmazottakon kívül megállapítandó a tudományos, művészeti és egyéb ú. n. szabad foglalkozásúak (ügyvéd, orvos, mérnök, vegyész, művész, író stb.) keresete. Az adóstatisztika segítségével megközelítő eredményre juthatunk. Az értelmi foglalkozások általános kereseti adóval vannak megróva. Az 1928. évben ezeknek keresetiadóalapja a II. fokú megállapítás szerint 48.067,764 pengő volt.³ Adóalapeltitkolás fejében — amint azt az egyéb foglalkozást folytatóknál tettük — az adóalapot 50 %-kal felemelve, az értelmi foglalkozások tényleges keresetét 72.101,646 pengőben állapíthatjuk meg.

A munkabérektől eltekintve, Csonka-Magyarországon a személyes szolgálatokból eredő jövedelem 907.242,499 pengő.

¹ *Magyar Statisztikai Évkönyv, 1928.* (129. és 209. lap.)

² *U. ott* 129. lap.

³ *Id. Adóstatisztika* 104. lap.

Ebből a közüzemeknél és a különböző részvénytársaságoknál alkalmazottak jövedelmét, vagyis 401.147,078 pengőt már számba vettük az egyes termelési ágak tiszta hozadékában, úgyhogy az eddig számba nem vett személyes szolgáltatokból eredő jövedelem 506.095,421 pengő, amelyben az állam és önkormányzati testületek szolgáltatában álló közalkalmazottak állandó illetménye és a szabad foglalkozást űzők keresete foglaltatik. Az egész közgazdaság szempontjából nélkülözhetetlen, sőt annak előfeltételét képező eme foglalkozásokból eredő jövedelmeket — beható indokolásunk alapján — nem tekintjük a nemzeti jövedelem elemének, mert annak gyarapításához közvetlenül nem járulnak.

5. Külföldi követelések és tartozások.

Minden ország nemzeti jövedelmének mérvére lényeges befolyással van a nemzetközi értékforgalom alakulása. De a nemzetközi értékforgalomnak nem összes elemei lesznek számba veendőek, hanem csak azok, amelyek a nemzeti jövedelem emelkedését vagy csökkenését idézik elő.

A külföldről behozott nyersanyagot, félgártmányt, vagy kész ipari terméket nem belföldön állították elő, tehát ezek nem elemei a nemzeti jövedelemnek. Éppen ezért nem is szabad a külföldről behozott áruk értékét számba venni. A belföldről külföldre kivitt áruk értékét pedig azért nem vehetjük számba, mert ez már előállításuk alkalmával, részint az őstermelésnél, részint az iparnál számba vétetett. Mindezeknél fogva a nemzetközi áruforgalom egyenlege nem eleme a nemzeti jövedelemnek. Az aktív külkereskedelmi mérleg számszerűleg nem emeli, a passzív nem csökkenti a nemzeti jövedelem nagyságát.

Ellenben a külföldről befolyó és a belföldről kiáramló kamatok, járadékok, osztalékok és egyéb címeken teljesített fizetések, röviden, a külfölddel szemben fennálló periodikus jellegű, tehát évenként visszatérő követelések és tartozások

már elemei a nemzeti jövedelemnek. A külföldről befolyó összegeket, mint követeléseket, a nemzeti jövedelemhez kell adni, a belföldről kifolyó összegeket, mint tartozásokat pedig abból levonni, hogy a tiszta nemzeti jövedelem értékösszegéhez jussunk.

Míg a külfölddel szemben mutatkozó tőkekövetelések és tőketartozások a nemzeti vagyon mérvét emelik, illetve csökkentik, tehát a nemzeti vagyon mérvének alakulására vannak befolyással, addig a tőkeadóssággal kapcsolatos szolgáltatások, a kamatfizetések és a tőkeköveteléssel járó periodikus igények, a nemzeti jövedelem mérvére hatnak.

I. Csonka-Magyarország tartozásai a külfölddel szemben pontosabban állapíthatók meg, mint követelései. Pontos és kimerítő adataink arról, hogy az országnak a külföld elleni periodikus jellegű követelései mennyire rúgnak, a dolog természeténél fogva, nincsenek. Minden adat nélkül is megállapíthatjuk azonban, hogy olyan tőkeszegény ország, mint Csonka-Magyarország, amely nemzeti termelését nagyrészen külföldi tőke segítségével folytatja, nem lehet számbajövő összegekig hitelezője a külföldnek. Ez azonban nem jelenti azt, mintha az ország nem rendelkezhetnék külföldi értékekkel.

A Csonka-Magyarországon levő hitelintézetek s az általuk kezelt alapok és alapítványok birtokában 1928. év végén 6.105,000 pengő értékű külföldi közkölcsön, záloglevél és egyéb kötvény és 48.342,000 pengő értékű külföldi részvény volt.¹ A meghatározott kamatozású papírok után átlag 7,5%-ot, az osztalékpapírok után átlag 8%-ot számítva, 4.325,235 pengő folyt külföldről az országba.

A magyar biztosító társulatok tárcájában levő külföldi értékpapírokról kimutatás nincs. Éppígy az árvapénztáraknál, a magánosok stb. kezeiben is vannak külföldi értékpapírok, amelyekről adatok nincsenek. Ha e címen csak ugyanannyit

¹ *Magyar Statisztikai Évkönyv. 1928.* (205. lap.)

veszünk számításba, úgy Csonka-Magyarországnak a külfölddel szemben fennálló követelése értékpapírszelvényekből 8.850,470 pengő.

A bankok és takarékpénztárak külföldi szindikátusi érdekeltsége az 1928. év végén 13.935,000 pengő volt.¹ Mérsékeltén járunk el, ha haszon fejében évi átlagban 10 %-ot veszünk fel követelés gyanánt, vagyis 1.393,500 pengőt.

A külfölddel szemben fennálló követelésekhez sorozandók a belföldiek külföldön gyümölcsöző takarékbetétei és folyószámla-követelései, továbbá váltó- és egyéb követelései. Hivatalos adatok nyújtanak felvilágosítást a magyarországi hitelintézeteknek a külfölddel szemben fennálló ily követeléseiről.² 1928-ban a hitelintézeteknek a külfölddel szemben folyószámlán 122.472,563 pengő követelése állott fenn, míg váltókövetelése 13.301,742 pengő, egyéb követelése 400,164 pengő volt. Vagyis a magyar hitelintézeteknek összes követelése a külfölddel szemben 136.174,469 pengőre rúgott. Átlag 8 %-os kamatozást számítva, e címen 10.893,957,52 pengő folyik az országba. A magánosoknak és egyéb vállalatoknak ily követeléseiről, adatok hiányában, még megközelítő tájékozást sem adhatunk.

A magyar szent korona országainak feldarabolása következtében egyes magyar iparvállalatok gyári és üzemi telepei megszállott területre esnek, tehát külföldön vannak és pedig egészben vagy részben.³ Viszont e magyar vállalatok részvényei, amelyek túlnyomó vagy jelentékeny részben magyar kézben vannak, egy hányadban külföldiek tulajdonát képezik. E részvények összértékéből annyi százalékot kell a magyar nemzeti vagyonhoz számítani, ahány százaléka a

¹ *U. ott* (208. lap.)

² *U. ott* (207. lap.)

³ Ilyen vállalatok a Beocsini Cementgyári Unio rt., Magnezit-Ipar rt., Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya rt., Unions des usines et des exploitations forestieres de Nasic, Ófa Holzindustrie A. G., Zürich, Brassói Cellulozegvár rt., Cukorgyár rt., Veliki-Becserek, stb.

telepnek van külföldön, levonva azonban az összértékből a külföldön levő részvények értékét. A külföld elleni követelések rovatába állítandó aktív tétel gyanánt tehát e részvények ama hányadára eső osztalék, amely a vállalat összes telepeiből a külföldre eső rész százalékos arányának megfelel; míg a külfölddel szemben fennálló tartozások rovatába kerül a külföldön levő részvényekre eső osztalék. Az érdekeltségtől és szakkörökből nyert adatok alapján tett számításaink szerint a magyar vállalatok külföldön levő telepei fejében mintegy 186.807,480 pengő értéket vehetünk fel, amely után átlag 8 %-ot számítva, 14.944,598·40 pengő jövedelem folyik az országba. Ez az osztalék-jövedelem azonban a vonatkozó vállalatok külföldön levő részvényhányadára eső és — később — a külfölddel szemben fennálló tartozások rovatába könyvelendő osztalékkal kisebb.

A magyar helyiérdekű-vasúti részvénytársaságok tulajdonában levő vasúti hálózatok egy része — az ország feldarabolása következtében — megszállott területen, tehát külföldön van. Nyilvánvaló, hogy a vasúti hálózatnak külföldön levő része magyar tulajdon gyanánt jelentkezik, ha az elsőbbségi részvények magyar kézben vannak. Ellenben, ha az elsőbbségi részvény-állomány egy hányada külföldi birtokot képez, az éppúgy levonandó tételt jelent, mint a külföldi kézben levő az az elsőbbségi részvény-mennyiség, amely belföldi hálózattal bíró magyar vasúttársaság kibocsátása. Ennélfogva a magyar helyiérdekű-vasutak külföldön levő hálózatára eső jövedelem fejében — az országnak a külfölddel szemben fennálló követelése gyanánt — az elsőbbségi részvényállományra eső osztalékból annyi százalék veendő számításba, ahány százaléka a hálózatnak a külföldön van. Viszont a külfölddel szemben fennálló tartozások közé állítandó be a külföldi birtoklásban levő magyar helyiérdekű-vasúti elsőbbségi részvényállományra eső osztalék.

A magyar helyiérdekű-vasúti részvénytársaságok külföldi (megszállott) területen levő vonalainak hossza 3434 kilo-

méter, értéke 87.251,687 pengő,¹ amely után 5% évi hozadék fejében 4.362,584 pengő számítható.

A nemzeti jövedelem mérlegébe beállítandók azok az összegek is, amelyeket a kivándorlók küldenek az országba hátramaradottjaik részére és hoznak magukkal hazatérésük alkalmával. A kivándorlás a háború előtt, a magyar szent korona országaiból évtizedeken át egyre nagyobb mértéket öltött² és állandó forrása volt a külföldről befolyó tőkeáramlatnak. A kereseti viszonyok a nép széles rétegeit ki nem elégítették, úgyhogy munkaerejüket tömegesen értékesítették az ország határain kívül. A külföldön szerzett tőkék útján sok önálló kis gazdaság keletkezett, úgyhogy a kivándorlás több tekintetben hozzájárult az általános jólét emelkedéséhez. Tagadhatatlan, hogy a munkaerő-elvonása az országtól, gazdaságilag káros, de csak akkor, ha itthon is bőséges kereseti alkalom nyílik a lappangó munkaerők megfelelő értékesítésére. Mert a munkaerőnek önmagában véve nincs gazdasági értéke, hanem csak annyiban, amennyiben megfelelő hasznosításra alkalmat talált. A végleges ki-, illetve bevándorlás folytán mozgásba hozott javak mérlegének kérdése tulajdonképp a nemzeti vagyon problémáját képezi. Ha ellenben a kivándorló földjét, házáat, ingóságait visszahagyja és csak munkaerejének értékesítése céljából megy külföldre és az ott szerzett jövedelmének egy részét évenként visszaküldi hazájába, úgy az így befolyó összegek a nemzeti jövedelemhez, mint ennek alkotórészei, hozzászámítandók.

Csonka-Magyarországon a kivándorlás jelentősége lényegesen csökkent. Nem mintha annak előfeltételei hiányoznának.

¹ *Frédéric de Fellner*: « La fortune nationale de la Hongrie actuelle ». (Bulletin de l'Institut International de Statistique. Tome XXIV. 2ème Livraison. Varsovie 1930. 449. lap.).

² Így 1901—1913-ig 1.139,140 volt a kivándorló a magyar szent korona országaiból, míg 298,435 tért vissza hazájába, tehát 26,2%. (*Imre Ferenczi—Walter F. Willcox*: « International Migrations. » Publications of the National Bureau of Economic Research incorporated N 14.—.

nak; sőt, a munkanélküliség következtében a kivándorlás nagyban hozzájárulna a nyomasztó gazdasági helyzet enyhítéséhez. Csonka-Magyarországon a kivándorlók számának csekélysége, Amerikának a kivándorlókkal szemben követett elzárkózó politikájára vezethető vissza, megállapítván az egyes országokra nézve a bevándorlók megengedett legnagyobb számát.

A kivándorlás Csonka-Magyarországból részint tengerentúli, részint kontinentális. Előbbi sokkal nagyobb jelentőségű és főleg Kanadába irányul; a háború előtt a legtöbben az Északamerikai Egyesült-Államokba vándoroltak.

Az 1926—1928. években az Amerikába vándoroltak száma következő módon alakult: ¹

	összesen	családfő és önnálló		családtag
		férfi	nő	
1926-ban	5856	—	—	—
1927-ben	5586	—	—	—
1928-ban	5504	3482	999	1023
Átlag	5648	—	—	—

Csonka-Magyarországból átlag évenként 5648 egyén vándorolt tengerentúlra. A tengerentúli kivándorlás lényegileg az amerikai kivándorlás. Amerikában a magas munkabérek sokkal nagyobb keresetet biztosítanak és ez teszi lehetővé a megtakarításokat, amelyeknek hazaküldésében nyilvánul elsősorban a kivándorlás hatása a nemzeti jövedelem mérvére.

Mennyire tehető a kivándoroltak által évenként hazaküldött pénzösszeg? Ez a rendelkezésre álló adatokból ² — ha nem is pontosan — de megközelítőleg megállapítható.

Csonka-Magyarország összes pósta- és távirdahivatalaihoz, az Amerikába kivándorolt egyénektől részint pénzeslevelek, részint postautalványok, részint postatakarékpénztári cheque útján, hazai pénzüintézetek vagy más bankok

¹ *Magyar Statisztikai Évkönyv. 1928.* (31. lap.); *U. az 1927.* (301. lap.).

² Az adatokat *Dr. Tormay Béla*, a m. kir. postatakarékpénztár vezérigazgatója volt szíves rendelkezésünkre bocsátani.

közvetítésével vagy egyéb úton a következő összegek érkeztek :

	1928-ban	1929-ben
	pengőben	
A póstatakarékpénztár átutaló forgalmában		
– és pénzeslevélben	7.340,919	6.117,786
Pénzintézetek átutaló forgalmában	15.444,875	21.388,705
Póstaútalványforgalomban ¹	3.039,995	3.784,399
Hajóstársaságok átutaló forgalmában ² ..	10.000,000	10.000,000
Összesen	35.825,789	41.290,890

Az 1929. évre kimutatott nagyobb összeg nem jelenti azt, hogy a kivándoroltak több pénzt küldtek haza, hanem a gyarapodás a pontosabb adatszolgáltatásra vezetendő vissza. Míg ugyanis az 1928. évre vonatkozólag csak öt pénzintézet, addig az 1929. évre vonatkozólag kilenc pénzintézet szolgáltatott adatokat. Az 1928-ra adatot szolgáltató öt pénzintézet 1929. évi forgalma 17.273,383 pengő. Ha tehát 4.115,322 pengővel emeljük az 1928. évi átutalási forgalmát a pénzintézetnek, 19.560,197 pengőt kapunk és az 1928. évi eredmény 39.941,111 pengő. A két évi átlag fejében 40.616,600 pengő képviseli a kivándoroltak által évenként hazaküldött összeget. Ez az összeg azonban a ténylegesnél kisebb, mert ebben nincsenek azok az összegek, amelyek közönséges és ajánlott levelekben érkeznek és így megfigyelés tárgyát nem képezhetik. Tehát a kivándoroltak által hazaküldött pénzösszeg a hivatalos kimutatásban foglalt összegnél jóval nagyobb.

A kimutatott 40.616 millió pengőhöz még hozzáadandók volnának azok az összegek, amelyeket az Amerikából hazatérő kivándorlók hazatérésük alkalmával magukkal hoznak. A visszavándoroltak száma volt :³

1926-ban 400	} átlag 511.
1927-ben 555	
1928-ban 576	

¹ *Magyar Statisztikai Évkönyv.* 1928. (346. lap.)

² *A magyar posta jelentése az 1928. évi működéséről.* Budapest, 1929. (128. lap.).

³ A kivándorlókat és visszavándorlókat védő iroda által becsleszerűleg megállapított összeg.

Adatgyűjtés alapján megállapítottak, hogy a magyar szent korona országaiba visszavándoroltak fejenként átlag 2197 koronát (2545 pengő) takarítottak meg és hoztak haza.¹ Ezt az adatot elfogadhatjuk, mert azt a Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda becslése is megerősíti, 500 dollárra téve fejenként a visszavándoroltak által magukkal hozott összeget.² Tehát a visszavándorolt 511 egyén 1.300,495 pengőnek megfelelő összeget hozott magával.

A visszavándoroltak megtakarításaival szemben nem szabad megfeledkezni arról, hogy viszont számottevő az az összeg is, amelyet a kivándorlók magukkal visznek az országból és nem csekély az az utazási költség sem, amelyet a kivándorlók és visszavándorlók idegen hajóstársaságoknak, illetve vasutaknak fizetnek. Az 1924. évi bevándorlási törvény (Immigration Act) eltörölte a 25 dolláros készpénzminimumot, amelyet a kivándorlók Amerikába érkezésük alkalmával kimutatni tartoztak és a bevándorlónak csak akkora összeggel kell rendelkeznie, hogy rendeltetési helyére eljuthasson. Ellenben minden bevándorló 8 dollár, azaz 45·74 pengő fejadót tartozik fizetni, ami 5648 kivándorló után 258,339 pengő, míg a kivándorlónál fejenként 20 dollár, azaz 114·35 pengő készpénzt számítva, amelyből a kikötőhelytől rendeltetési helyéig felmerülő költségeit is fedezi, a kivándorlók 645,848 pengőt visznek magukkal. Passzív tételei a nemzeti jövedelemnek azok az összegek is, amelyeket az országból a kivándorlók után küldenek. Így 1928-ban 2143 darab póstautalványt küldtek Amerikába 286,391·54 pengő értékben.³ Jóval jelentékenyebbek az utazási költségek, úgyhogy — ha egy kivándorlóra Budapesttől, illetve

¹ *Fellner*: «Ausztia és Magyarország nemzeti jövedelme.» Budapest, 1916. (118. lap.)

² *Szigeti Gyula*: «Magyarország 1928. évi nemzetközi fizetési mérlege.» (*Magyar Statisztikai Szemle*. 1929. 10. szám. 1078. lap.)

³ *A magyar pósta jelentése az 1928. évi működéséről*. Budapest, 1929. (128. lap.)

az országhatártól New-Yorkig 107 dollárt (611,77 pengő) számítunk — az 5648 magyar kivándorló külföldi utazási költsége átlag évenként 3.455,276 pengő. E szerint az amerikai kivándorlásból származó passzív tételek összege 4.645,854 pengő, amit levonva a kivándorlók által hazaküldött és a visszavándorlók által magukkal hozott 41.917,095 pengőből, az amerikai kivándorlással kapcsolatos pénzmozgalom 37.271,241 pengő aktív egyenleggel zárul.

A kontinentális vándorlásból származó pénzforgalom aktív és passzív tételei egymást körülbelül ellensúlyozzák. Csonka-Magyarországból Európa vegyes országaiba kivándoroltak száma 1928-ban volt: ¹

	együtt	családfő és önálló	családtag
Szerb-horvát Szlavon államba	8	6	2
Németországba	1	1	—
Franciaországba	30	24	6
Európa egyéb államaiba	110	54	56
Összesen	149	85	64

Ezzel szemben a külföldi munkakeresők száma Budapesten 1928-ban 1024 volt.² Ha ezek egyrésze találna is munkaalkalmat, az egyenleg oly csekély összeget képviselhet, hogy közelebbi adatok hiányában elhanyagolható tételt jelent.

A vándormozgalmtól megkülönböztetendő a nemzetközi személyforgalomnak az a jelensége, amely idegenforgalom név alatt ismeretes, midőn ideiglenes tartózkodásra, letelepedéssel kapcsolatos kereseti tevékenység nélkül, szórakozás, gyógyulás, művelődés, tanulmányok folytatása, üzletszerzés stb. céljából mennek külföldre. Csonka-Magyarország nemzetközi pénzforgalmára az utazási forgalom is befolyással van.

A külföldiek forgalmáról, mióta az ország határállomásain útlevélkényszer van, rendelkezünk statisztikai adatokkal.

¹ *Magyar Statisztikai Évkönyv. 1928.* (31. lap.)

² *Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve. 1929.* (456. lap.).

A külföldi személyforgalomnak két főcsoportját különböztethetjük meg: Budapest székesfőváros idegenforgalmát és a magyar gyógyfürdőkön és gyógyhelyeken, illetve a vidéken megfordult külföldi vendégforgalmat. Az idegenforgalomnak egyre növekvő jelentősége dacára az egész országra kiterjedő rendszeres idegenforgalmi statisztikai adatgyűjtés még nem indult meg hazánkban.¹ Csak Budapest székesfővárosra vonatkozólag rendelkezünk részletes hivatalos statisztikai adatokkal a szállodákban és penziókban megszállt külföldiekről és itt tartózkodásuk tartamáról.

A Budapesten megszállt külföldiek és itt töltött éjjeleinek száma: ²

	külföldiek száma	itt töltött éjjelek száma
1926	77,297	339,769
1927	94,869	296,767
1928	109,591	341,210
Átlag: 1926—28	93,919	325,918

Arról is vannak hivatalos adatok, hogy az egyes budapesti szállodákban hogyan oszlottak meg egy év leforgása alatt a vendégek. Budapest székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala ez alapon a szállodákat négy csoportba osztva, megállapította,³ hogy luxusszállodákban szállt meg az összes vendégek egynolcad része, elsőrendű szállodákban egynegyed része, másodrendű szállodákban felerésze, végre harmadrendű szállodákban egynolcad része. Elfogadva Budapest székesfőváros Idegenforgalmi Hivatalának a négy kate-

¹ «A m. kir. miniszterelnöknek a m. kir. központi statisztikai hivatal 1930/31. évi munkaterve tárgyában az országgyűlés elé terjesztendő jelentése» szerint az idegenforgalmi statisztikai adatgyűjtést statisztikai alapon tervezik, az adatszolgáltatást a szállodák, penziók és gyógyfürdők végeznék havonként a náluk megfordult külföldiekről. (4. lap.)

² Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve. 1928. (446. és 451. lap.)

³ Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatalának jelentése Budapest 1929. évi idegenforgalmi statisztikájáról s az 1929. évi idegenforgalmának gazdasági eredményeiről. Közreadják Zilahy Dezső és dr. Markos Béla. (10. lap.)

góriába sorozott szállodák vendégei után személyenként és naponként 45, 30, 18, illetve 10 pengőben megállapított kiadásait szállásra, napi ellátásra, italra és borraivalóra, ezalapon a külföldiek napi kiadásai élelemre, szállásra és borraivalóra a következőképpen alakulnak :

	külföldiek száma	éjlek száma	kiadások összege
Luxusszállókban	11,740	40,740	1.833,300 P
Elsőrendű szállókban	23,480	81,478	2.444,340 «
Másodrendű «	46,959	162,960	2.933,280 «
Harmadrendű «	11,740	40,740	407,400 «
	93,919	325,918	7.618,320 P.

Átlag évenként Budapesten élelemre és szállásra 7.618 millió pengőt költenek a külföldiek, ami fejenként 23.37 pengőnek felel meg. Mellékkiadásokra (szórakozásra, közlekedésre, bevásárlásokra stb.) a szállás és ellátás költségeinek 100 %-át számítva a luxusszállókban megszállott külföldieknél, 75, 50, illetve 25 %-át a többi kategóriába sorolt szállók vendégeinél, e címen 5.235.045 pengőt vehetünk fel, ami fejenként 16.05 pengő mellékkiadásnak felel meg. Számításba veendő még a külföldieknek utazási költsége az országhatártól Budapestig és vissza. A legfontosabb határállomásoktól Budapestig¹ az I. osztályban a menetdíj-átlag 27.88 pengő, a II. osztályban 20.96 pengő, a III. osztályban 15.39 pengő. A luxusszállókban megszállott idegenek menettérti utazási költségei fejében az I. osztályú, az elsőrendű szállókban megszállott idegeneknél a II. osztályú és a másod- és harmadrendű szállókban megszállott idegeneknél a III. osztályú menetdíj-átlagot számítva, 4.099.546 pengő utazási költséget nyerünk, ami fejenként 43.65 pengő átlagos utazási költséget jelent.

A budapesti szállodákban megszállott külföldiek összes kiadásait évi átlagban 16.951.911 pengőben állapítjuk meg.

¹ Id. Jelentés (14. lap), ahol az osztályok szerint feltüntetett menetdíjak alapján átlagot vontunk.

Tekintettel azonban arra, hogy a hivatalos statisztika a magánlakásokban megszállott idegeneket nem mutatja ki, a nem szállodákban megszállt külföldiek számát a hivatalosan kimutatott külföldiek 5 %-ában véve fel,¹ tehát a fenti összeget a magánlakásokban megszállt külföldiek kiadása fejében 847,595 pengővel kiegészítve, a Budapesten megszállott 98,615 külföldi összes kiadása fejében 17.799,506 pengőt kapunk, ami az itttartózkodás ideje alatt fejenként 180·50 pengő átlagos összkiadást és az utazási költség beszámításával napi átlagos 83·07 pengő összkiadást jelent.

A vidéki idegenforgalomra vonatkozólag rendszeresen gyűjtött hivatalos adatokkal nem rendelkezünk. 1928-ban 261,602 külföldi lépte át az ország határát. Ebből levonva a Budapesten szállodákban és magánlakásokban megszállt 98,615 külföldit, 172,987 külföldi ment vidékre.

Hivatalos adataink vannak a gyógyhelyek, gyógyfürdők és vízgyógyintézetek vendégforgalmáról.²

	állandó összesen	fürdővendégek külföldiek	ideiglenes összesen	fürdővendégek külföldiek
1923	44,407	2,535	29,249	1,286
1924	51,174	1,619	21,802	1,273
1925	53,215	2,609	29,603	1,973
1926	49,770	2,465	26,691	1,214
Átlag	49,641	2,307	26,836	1,436

¹ Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala (id. jelentés 15. lap) a budapesti magánlakásokban megszállt idegenek számát a szállodákban kimutatott idegenek 20 %-ára becsüli. Ez helyes, ha az összes, tehát úgy a bel- mint a külföldi idegenforgalmat vesszük alapul, mert a vidékről Budapestre jött idegenek nagyrésze rokoncsaládok és ismerősök magánlakásaiban száll meg. De a külföldiek már ritkábban kerülnek magánlakásokba (nemzetközi vásár, Szent-István nap, stb. ily kivételes alkalmakkor), miért is 5 %-ra mérsékeljük a külföldiek elszállásolásának arányát magánlakásokban.

² *Törvényjavaslat a gyógyfürdőkről, az éghajlati gyógyintézetekről, a gyógyhelyekről, az üdülőhelyekről és az ásvány- és gyógyvízforrásokról.* Benyújtatott a képviselőházhoz 1929. évi január hó 24-én. 659. szám. (76—78. lap.)

Átlag évenként 76,477 fürdővendég keresi fel Csonka-Magyarországon a gyógyfürdőket, gyógyhelyeket és vízgyógyintézeteket. Ezek közül 3743 külföldi, mégpedig 2307 állandó és 1436 ideiglenes. Ebből Budapestre egyedül 1090 külföldi fürdővendég esik, mégpedig 732 állandó és 358 ideiglenes. Látható tehát, hogy Csonka-Magyarországon ezidőszert a vidéki fürdőhelyeknek a külföldi idegenforgalom szempontjából alárendelt jelentősége van.¹

A külföldről vidékre irányuló idegenforgalomnak túlnyomó része kereskedelmi utazási forgalomra vezethető vissza. Csonka-Magyarország főleg gabonát és nyersterméket visz ki és iparcikket hoz be; a mezőgazdasági termékek eladásánál azonban — szemben az iparcikkokkal — az eladó nem kénytelen személyesen felkeresni a vevőt, sőt ellenkezőleg, a vevő és a közvetítő kereskedő keresi fel az eladót, ennél fogva kétségtelen, hogy az üzleti utazási forgalom Magyarországra nézve aktív, vagyis több külföldi kereskedelmi utazó fordul meg Csonka-Magyarországon, mint fordítva.²

A 172,987 vidékre utazó külföldi vasúti költsége a határtól a rendeltetési helyig és vissza, fejenként átlag 45 pengőre tehető, a napi kiadás — minthogy itt szerényebb igényű utazási forgalomról van szó — 20 pengőre, úgyhogy átlag egy-napi tartózkodás mellett a vidékre irányuló külföldi idegenforgalom 11.244,155 pengő összkiadást jelent.

Úgy Budapest, mint a vidék külföldi idegenforgalma 29.043,661 pengőnek megfelelő idegen valuta beáramlását jelenti az országba. De ezt az összeget egészében nem állít

¹ A gyógyfürdőhelyeket felkereső 3743 külföldi utazási költsége 163,382 P. Az állandó külföldi fürdővendégre 21 éjjelt, az ideiglenesre 3-5 éjjelt számítva, ez 53,473 éjjelnek felel meg, ami az utazási költség nélkül számított átlagos 39-42 P, vagyis kereken 40 P napi kiadás mellett 2.138,920 P kiadást jelent. Az összkiadása a gyógyhelyeket felkereső külföldieknek 2.302,302 P.

² F. Fellner: «Die Zahlungsbilanz Ungarns». (Wiener Staatswissenschaftliche Studien herausgeg. von Edmund Bernatzik und Eugen von Philippovich.) Wien und Leipzig 1908. (102. lap.)

hatjuk a nemzeti jövedelem mérlegébe. A külföldiek által itt elfogyasztott belföldi élelmiszereket és itt vásárolt magyar iparcikkeket stb. már számbavettük az őstermelés és ipar hozadékában, ennél fogva a kettős számítás elkerülése végett e címen 10 %-ot levonva, az idegenforgalom aktív tétele gyanánt 26.139,295 pengőt vehetünk a nemzeti jövedelem szempontjából számításba.

De van az idegenforgalomnak passzív oldala is. Nemcsak külföldiek fordulnak meg Magyarországon, de magyarok is nagy számban keresik fel a külföldi országokat, főleg az osztrák, német, olasz, cseh-szlovák fürdőhelyeket és nyaralótelepeket, a magyar diákok pedig a külföldi, főleg osztrák, német, cseh-szlovák, francia és olasz főiskolákat.

Hivatalos statisztikai adatok nem állnak rendelkezésre arról, hogy Csonka-Magyarországból hányan utaznak évenként külföldre, mennyi ideig tartózkodnak külföldön stb. Csak a kiadott útlevelek száma és az utazás célja van kimutatva. Így Budapesten 1928-ban a kiállított útlevelek száma 58,661 volt, amelyből 57,803 Európára, 858 tengerentúlra szólt.¹ Minthogy egy útlevéllal évenként többször is lehet utazni, az útlevelek számából az utazások számára következtetni nem lehet. Egyes külföldi országok idegenforgalmi statisztikájából, ahol a külföldiek országonként vannak csoportosítva, össze lehetne állítani a külföldi utazási forgalomban részes magyarokat, de a kép nem lenne teljes.

Ezért a passzív utazási forgalom mérvét más módon fogjuk megállapítani. Az összes belföldi menetjegyirodában eladott külföldi jegyszelvények értéke csak 11,35 %-kal volt nagyobb, mint a külföldi irodákból magyar jegyekért befolyó összeg.² Minthogy a Csonka-Magyarországból külföldre áramló utazási forgalom legnagyobb részben a legolcsóbb

¹ *Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve. 1929. (455. lap.)*

² *Bársony Oszkár: «Tallózás az idegenforgalom körül.» Kiadja a Magyar Idegenforgalmi Érdekeltségek Szövetsége. (9. lap.)*

üdülési lehetőségeket felhasználó nyaralókból áll, a külföldiek utazási tömegforgalma Csonka-Magyarországon pedig a szerényebb igényű kereskedelmi utazókból kerül ki, a valóságot megközelíteni véljük, ha ezzel a 11·35 %-kal emelve a külföldieknek Csonka-Magyarországon 29·043 millióra rúgó összkiadásait, az így nyert 32.964,555 pengőt állítjuk be az idegenforgalom passzív tétele gyanánt a nemzeti jövedelem mérlegébe.

Vannak (Gürtler A., Winkler W.)¹ akik az idegenforgalmat nem tekintik a nemzeti jövedelem eleme gyanát. Azzal érvelnek, hogy a bevételek az idegenforgalomból, a nemzeti jövedelem részeiből, az őstermelés-, ipar-, kereskedelem- és szállítástól származnak, tehát kétszeres számbavételt jelenténe a nemzeti jövedelemnek a tárgyi módszer útján eszközölt megállapításánál. Éppígy hibának tekintik, ha a belföldieknek külföldi utazásaikkal kapcsolatos kiadásait passzív tétel gyanánt levonják a nemzeti jövedelemből, mert itt — érvelésük szerint — a jövedelem elfogyasztásának egy neméről van szó. Ezt az álláspontot nem fogadhatjuk el. Az idegenforgalomból származó bevételnek azt a részét, amely a vasúti és hajózási menetdíjakból áll, nem vettük számba a szállítással elért értéktöbblet kipuhatólásánál, mert csak a szállított áruk utáni fuvarbevételeket vettük figyelembe, ennél fogva a külföldiek által igénybevett közlekedési eszközök után fizetett menetdíjak a nemzeti jövedelem gyarapításához hozzájárulnak. Éppígy számbaveendő a külföldiek kiadása az igénybevett lakásért, valamint a kocsi költség, a szórakozási kiadások, borralaló stb. Ellenben nem számítható az élelmezési kiadásnak az a része, amely eszmeileg a belföldön termelt és az őstermelésnél már számbavett élelmiszerekre esik. Éppígy a bevásárlásnál eszközölt kiadások sem vehetők számba. E címen a külföldiek kiadásaiból egy bizonyos százaléktétel levonása útján nyert eredmény az az összeg,

¹ Gürtler id. m. 413 ; Winkler id. ért. (Hdwb. der Staatswissenschaften. 4-te Aufl. 375. lap.)

amellyel az idegenforgalom gyarapítja a nemzeti jövedelmet. Viszont a belföldieknek külföldi utazási költségeit teljes összegben le kell vonni a nemzeti jövedelemből, mert az utazási költséget a jövedelem elfogyasztásának tekinteni csak a belföldieknek belföldi utazásainál szükséges, mert e költségek a nemzeti jövedelem mérvére befolyással nincsenek, tekintettel arra, hogy a belföldi utazó kiadása egy másik belföldi gazdasági alanynál bevételt jelent. A belföldieknek külföldön teljesített utazási kiadása azonban gazdasági hatásában azonos a külföldre szóló kamatfizetéssel, amely csökkenti a nemzeti jövedelmet.

Az idegenforgalom címén végeredményben tehát a nemzeti jövedelemből 6.825,260 pengő vonandó le. Tekintettel arra, hogy — amint megállapítottuk — a vándormozgalom 37.271,241 pengő követelési többlettel zárul, az idegenforgalom ellenben 6.825,260 pengővel passzív; a vándormozgalom és idegenforgalom együttes aktív egyenlege 30.445,981 pengő, amely a nemzeti jövedelem gyarapításához járul.

Csonka-Magyarországnak még egy kis követeléséről emlékezünk meg, szemben a külfölddel, nevezetesen a nemzetközi pósta-, távirda- és telefonforgalom illetékelszámolásának eredménye gyanánt mutatkozó egyenlegből, amely az ország javára 705,382 pengő követeléssel zárul.¹

Csonka-Magyarország követelése a külfölddel szemben következőképpen alakul:

Értékpapírok szelvényeiből	8.850,470 P
Hitelintézetek külföldi szindikátusaiból	1.393,500 «
Folyószámla, váltó és egyéb kamatokból	10.893,957 «
Külföldön levő magyar ipartelepek után osztalék	14.944,598 «
Magyar helyiérdekű vasutak idegen vonalaiból .	4.362,584 «
Kamatokból és osztalékokból	40.445,109 P
Kivándorlásból	37.271,241 P
Idegenforgalomból	— 6.825,260 «
Vándormozgalomból és idegenforgalomból	30.445,981 P
Pósta, távirda, telefon külföldi illetékelszámolásából	705,382 «
Összes követelés	71.596,472 P

¹ A m. kir. postavezérigazgatóság kimutatása alapján.

Csonka-Magyarország nemzeti jövedelme 71·596 millió pengővel gyarapodik a külföldi követelésekből.

II. Csonka-Magyarország tartozásai a külfölddel szemben jelentékenyen meghaladják követeléseit. A tartozások összegének pontos megállapítására hiányoznak az adatok, de azt túlnyomó részben hivatalos adatokból mégis kinyomozhatjuk. Magyarország mindenkor, már megcsontítása előtt is, tőkeszegény ország volt. Termelését nagyrészt külföldi tőkével folytatja. Ez kifejezésre jut abban, hogy a külföldi tőke elhelyezése különböző magyar hitelintézeti, ipari, kereskedelmi, közlekedési és biztosító vállalatokba jelentékeny, továbbá, hogy államadóssági kötvényeinknek, zálogleveleinknek, községi kötvényeinknek, vasúti és egyéb címleteinknek csaknem kizárólagos piaca a külföld. Csonka-Magyarország nemzetközileg az ú. n. adóországok sorába tartozik, mert nagyrészt külföldi tőkével dolgozik, amelyet részint meghatározott magasabb kamathozadék állandó biztosításával, részint osztalékemelkedés útján törekszik magához vonni.

Csonka-Magyarország a tőkebeszerzés terén még inkább a külföldre van utalva, mint voltak a magyar szent korona országai. Mert a pénzérték állandósításával lassan megindult takarékoság révén képződő tőkék távolról sem elegendők a belföldi tőkeszükséglet kielégítésére. A belföld megtakarításait vonakodik olyan fiduciárius értékekbe fektetni, amelyek — mint a tapasztalat mutatja — a háború és infláció során megsemmisültek, a nélkül, hogy az állam azokat legalább részben valorizálta volna, bár a törvény e papírokat kizárólag biztosaknak minősítette. A belföld tehát a meghatározott kamatozású papírok elhelyezése szempontjából alárendelt forrás marad.

Ilyen körülmények között az ország tőkeéhsége jóformán kizárólag a külföldről nyerhet kielégítést. Igazolja ezt Csonka-Magyarországnak a háború után a pénzérték állandóságának helyreállításával folyamatosan megindult eladóso-

dása a külfölddel szemben,¹ ami természetesen egyre gyarapodó külföldi kamatszolgáltatással terheli a nemzeti jövedelmet.

A magyar államadósság mérvéről, annak a bel- és külföld közötti megoszlásáról, tehát a külföldre fizetendő kamatösszegekről is az állami költségvetés ad számot.² Az állami adósságok négy csoportba oszlanak. Az elsőbe tartoznak a háborúelőtti időből származó állami adósságok. A jóvátételi bizottság határozata szerint a címletszerű, nem biztosított állami adósságok eredeti álladékanak 45·733 %-a esik a mai Magyarországra; míg a földtehermentesítési kölcsönnél és a városoknak és községeknek kiadott 4½%-os kötvényeknél az eredeti álladék 49·629 %-a. A biztosított adósságokból a mai Magyarországot terhelő rész adósságonként külön állapítottatott meg. A háborúelőtti időből származó és Csonka-Magyarországot terhelő állami adósságok álladéka a clearingbe tartozó adósságok álladékával együtt³ (881.497,832 + 60.573,764) 942.071,596 pengő, amelyből

¹ A meghatározott kamatozású címletek és részvényekből a külföldön volt:

	1924-ben	1929-ben
Államadósság	1,062 millió P	1,353 millió P
Önkormányzatok, egyházi rendek és kath. vallásalap kölcsönei ..	231 „ „	547 „ „
Magánkölcsonők:		
a) záloglevelek	— „ „	450 „ „
b) ipari záloglevelek és egyéb ipari kölcsönök	5 „ „	150 „ „
c) exporthitelek	— „ „	54 „ „
d) egyéb magánkölcsonők ..	— „ „	29 „ „
	<u>1,298 millió P</u>	<u>2,583 millió P</u>
Ipari és egyéb részvények	3·5 „ „	205 „ „
	<u>1,301·5 millió P</u>	<u>2,788 millió P.</u>

(A Magyar Nemzeti Bank és a m. kir. központi statisztikai hivatal adatai alapján megállapítva.)

² *Állami költségvetés az 1928/29. évre.* Részletezés. I. füzet. Budapest, 1928. (100. és köv. lapok.)

³ *U. ott* 106. és 109. lap.

941.843,600 pengőnek megfelelő rész a külföldön van.¹ A külföldre teljesítendő kamatfizetések összege 31.920,620 pengő. A második csoportba a háború kezdetétől a békeszerződés életbeléptéig felvett adósságok tartoznak. Vagyis a háború alatt kibocsátott és a nosztrifikálási eljárás alapján Csonka-Magyarországra eső teljesen elértéktelenedett papírkoronára szóló címletekben kifejezett államadósságok, egyéb, főképp függő adósságok és a nemzetközi segélyhitel (Relief-kölcsön). Az e csoportba tartozó állami adósságok álladéka 13.832,209 pengő, amelyből külföldre esik 13.079,979 pengő értéknek megfelelő összeg,² 425,012 pengő kamatszolgáltatással. A harmadik csoportba a békeszerződés életbeléptétől kezdve felvett állami adósságok tartoznak, az 1924. évi ú. n. szanálási kölcsön kivételével. Tehát az államjegyforgalom átvállalásából a Magyar Nemzeti Banknál fennálló adósság, az ú. n. kényszerkölcsön, a külföldi állami és magántartozások rendezésével kapcsolatban külföldön felvett és egyéb kölcsönök. Az e csoportba tartozó állami adósságok álladéka 259.880,150 pengő, amelyből a külföldre 89.495,655 pengőnek megfelelő összeg esik.³ A külföldi kamatszolgáltatás 4.358,014 pengő. Végül az államadósság állományában jelentős tétel az 1924. évi IV. t.-c. alapján a Magyar Királyság által felvett állami kölcsön, amely az államháztartás egyensúlyának helyreállítását volt hivatva biztosítani. Ez a kölcsön a Nemzetek Szövetségének tanácsa által jóváhagyott terv alapján 250 millió aranykoronának egyenértékét meg nem haladó végösszegben bocsátott ki és nyolc különböző államban azok

¹ A háború előtt felvett több valutás, aranyforintos és idegen valutára szóló kölcsönök után a külföldre teljesítendő fizetések az eredeti kamatozásnak megfelelő kamatösszeg 32, illetve 27%-ával teljesítetnek, azonban ezen a címettulajdonosok által Párizsban létesített közös pénztár, a Caisse commune keretébe tartozó kölcsönök tőkeálladékát az arany-, illetve külföldi érték 100%-ában állítottuk be. (*U. ott* 98. lap.)

² *U. ott* 113. lap.

³ *U. ott* 118. lap.

valutájára szóló részösszegekben helyzetetett el. E kölcsön álladéka 361.523,686 pengő, amelyből külföldön van 357.065,502 pengőnek megfelelő összeg.¹ A külföldre teljesítendő kamatszolgáltatás 26.540,054 pengő.

Csonka-Magyarország 1,577.307,641 pengőre rugó államadóssági álladékból² 1,401.484,736 pengő értéknek megfelelő rész a külföldön, míg 175.822,905 pengő a belföldön van elhelyezve. Vagyis az államadóssági tőkéből 88·87 % van a külföldön és csak 11·13 %-a a belföldön. Az összes államadósság után az 1928/29. költségvetési évben a kamatszolgálathoz 71.900,108 pengő volt szükséges,³ amelyből 63.243,700 pengő külföldre folyt.

Az államadósság után teljesített tőketörlesztések a nemzeti jövedelem mérvének kipuhatolásánál nem veendő számba. Mert ha belföldi adósságra történik a törlesztés, úgy a hitelezőnél ez követeléscsökkenést jelent. A tartozás és követelés csökkenése a közgazdaságon belül egymást kompenzálja. Ha pedig külföldi adósságra teljesíti az ország a törlesztést, ez a nemzeti vagyon gyarapodását jelenti, a nemzeti jövedelem mérvére csak annyiban van befolyással, hogy a jövőben kisebb a külföldi kamatszolgálat. A nemzeti jövedelem becslésénél tehát sem a belföldi, sem a külföldi tőketörlesztés nem veendő számba.

Jelentékeny a külföldi hitelezőknek kamatkövetelése a birtokukban levő községi és egyéb kötvények, úgyszintén záloglevelek után. Éppígy érdekelve van a külföld a magyar

¹ *U. ott* 120. lap. A magyar Királyság 1924. évi államkölcsöne 253.820,840-25 aranykorona tényleges hozadékot eredményezett. (*A m. kir. legfőbb állami számvevőszék jelentése a magyar államnak az 1924/25. évről szóló állami zárszámadásához.* Budapest, 1927. 126. lap.) A fent kimutatott 361·523 millió pengő megnövekedett tőkeálladék a valuták árfolyamának 1927. június hó 30-ig történt változása folytán állott be. (*A magyar állam zárszámadása az 1926/27. évről.* Budapest, 1928. 417. lap.)

² *Id. Állami költségvetés* 122. lap.

³ *Id. Állami költségvetés* 123. lap.

hitelintézetekbe, ipari, közlekedési és egyéb vállalatokba történt tőkebefektetései révén részvényekben is, amelyek után tetemes osztalék folyik a külföldre.

Nemcsak az állam, hanem az önkormányzati testületek is tőkeszükségleteiket nagyrészen a külföldön fedezték, tehát jelentékeny a külföldön levő községi kötvények után évenként fizetendő kamat. Így Budapest székesfőváros háborúelőtti külföldi kölcsöneinek végleges rendezése tárgyában létrejött ú. n. Ostendei Egyezmény alapján,¹ a három külföldi kölcsön közül az 1910. évi 2 millió font sterlinges 4%-os kölcsön tőkehátraléka 1927. évi december hó 31-én 51.107,449·40 pengő, az 1911. évi 105 millió (francia) frankos 4%-os kölcsöné 22.141,539 pengő, az 1914. évi 134·3 millió németbirodalmi aranymárkás 4½%-os kölcsöné 175.280,792 pengő 70 fillér; összesen 248.529,781·10 pengő. Ugyancsak külföldön nyert elhelyezést Budapest székesfővárosnak 1927. évi június hó 15-én kibocsátott 20 millió dollár névértékű 6%-os kölcsöne 113.808,510 pengő értékben. A kamatok összege, mely e kölcsönök után külföldre folyt, 17.646,104 pengő. Egyéb külföldön elhelyezett magyar önkormányzati testületek kölcsönei: 16 millió dollár, vagyis 91.840,000 pengő; 2.250,000 angol font, vagyis 62.595,000 pengő. E 154·435 millió pengőre rugó kölcsönállomány után 8.796,986 pengő folyt külföldre. Az önkormányzati testületek külföldi kölcsönállománya összesen 516.773,291·10 pengő, amely után 26.443,090 pengő folyik kamat fejében külföldre.

A hazai hitelintézetek által külföldön kibocsátott községi kötvények álladéka 1927. december 31-én 3·4 millió dollár, vagyis 19.516,000 pengő; 35,580 angol font, vagyis 989,835·60 pengő, összesen 20.505,835·60 pengő volt, amihez az 1928. év folyamán kibocsátásra került 6.210,000 dollárnak megfelelő 35.521,200 pengőt adva, az 56.027,035 pengő hitel-

¹ Budapest Székesfőváros zárószámadása és vagyonelellára az 1927. évről. Budapest, 1928. (510. lap.)

intézeti községi kötvény után $7\frac{1}{2}\%$ kamat fejében 4.202,027 pengő folyt külföldre.¹

A hazai hitelintézetek által kibocsátott záloglevelek álladéka pedig 21,350 millió dollár, vagyis 122.549,000 pengő ; és 1.384,830 angol font, vagyis 38.525,970 pengő ; összesen 161.074,970 pengő volt. Ehhez az 1928. év folyamán kibocsátásra került 781,090 dollárnak megfelelő $7\frac{1}{2}\%$ -os és 16.991,000 dollárnak megfelelő 7% -os és 1.114,690 angol fontnak megfelelő $7\frac{1}{2}\%$ -os 132.791,029 pengő záloglevelet adva,² a 293.865,999 pengő külföldi záloglevélállomány után 20.570,620 pengő kamat folyik külföldre.

Az egyéb kötvénykölcsönök álladéka hétmillió dollár, vagyis 40.180,000 pengő ; míg az egyházi rendek és katolikus vallásalap kölcsöneinek álladéka 5.890,000 holland forint ; vagyis 13.547,000 pengő volt. E külföldön elhelyezett 53.727,000 pengőnek megfelelő kölcsönök után $7\frac{1}{2}\%$ -os kamatok fejében 4.029,525 pengőnek megfelelő összeget fizetnek a külföldnek.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy az állami, az önkormányzati testületek által kibocsátott kölcsönök, a hazai hitelintézetek által kibocsátott községi kötvények, záloglevelek, továbbá egyéb ipari kötvények és egyházi jellegű kölcsönök, szóval a meghatározott kamatozású értékpapírok külföldön elhelyezett, 2.321,878,061 pengő értéknek megfelelő állománya után Csonka-Magyarország 118.488,962 pengőt fizet kamat fejében a külföldnek, amely összegnek megfelelően csökken a nemzet jövedelme.

De Csonka-Magyarországot a külfölddel szemben fennálló rövidlejáratú tartozásai után is kamatfizetési kötelezettség terheli. A magyarországi hitelintézeteknek, iparvállalatoknak és egyes magáncégeknek folyószámlán, továbbá váltón ala-

¹ *Fellner F.*: «Csonka-Magyarország nemzeti vagyona.» Budapest, 1929. (67. lap); továbbá *Magyar Statisztikai Évkönyv*, 1928. (203. lap).

² *U. ott* 67., illetve 203. lap.

puló és takarékbetét tartozása, végül egyéb kötelezettsége áll fenn, amely tartozásokról csak részben állnak rendelkezésre hivatalos adatok és pedig csak a hitelintézeteknek a külfölddel szemben fennálló ily tartozásairól.¹ A hitelintézetek külföldi tartozásai többszörösen felülmulják a külfölddel szemben fennálló követeléseiket.² 1928-ban a magyarországi hitelintézeteknek folyószámlán 390.560,347 pengő tartozása állott fenn, míg váltótartozása 71.108,303 pengő, takarékbetét tartozása 963,397 pengő, egyéb tartozása 27.901,891 pengő volt. Vagyis a magyar hitelintézetek összes rövidlejáratú tartozása 490.533,938 pengőre rúgott. Átlag 8%-os kamatterhet számítva, a magyar hitelintézetek 39.242,715 pengő kamatot fizetnek a külföldnek rövidlejáratú tartozásaik után. (Láttuk, hogy viszont 10.894 millió pengő folyik az országba a magyar hitelintézetek rövidlejáratú követeléseik után, tehát a kamattartozási egyenleg 28.348,758 pengő.)

De nemcsak a hitelintézeteknek, hanem az ipari és egyéb részvénytársaságoknak és magáncégeknek is van rövidlejáratú tartozása és ezzel kapcsolatos kamatterhe a külfölddel szemben, amiről adatok nincsenek. Pedig a nemzetközi hitelkapcsolatok keretében nagy jelentősége van a külföldi áruhitelnek, amelyek fontos eszközei az árukivitel előmozdításának.

Itt említjük meg a legfeljebb két évig futó váltóelfogadványok alakjában jelentkező exporthiteleket, amelyeknek összege — szakszerű megállapítás alapján³ — 54 millió pengőre tehető, amely után 8% kamatteher fejében 4.320,000 pengő folyik a külföldre.

A külföldi tőke jelentős érdekeltséget vállalt a magyar hitelintézeteknél is. A külföldi kézben levő magyar hitel-

¹ *Magyar Statisztikai Évkönyv, 1928.* (207. lap.)

² *L. jelen munka* 65. lap.

³ *Dr. Imrédy Béla*, a Magyar Nemzeti Bank ügyvezető igazgatójának szíves közlése szerint.

intézeti részvények értékét megközelítően állapíthatjuk meg, a hitelintézetek tőkeemelései alkalmával kibocsátott részvények területi megoszlása alapján, vagyis az új részvényekre vonatkozó elővételi jog gyakorlása alkalmával. A hivatalos adatok szerint¹ ugyanis a hitelintézetek 1927. és 1928. évi tőkeemelései alkalmával évenként átlag kibocsátott 1.734.905 darab részvényből 464.774 darabot, vagyis 26,79%-ot a külföldön helyeztek el. A Csonka-Magyarországon működő bankok és takarékpénztárak részvényeinek — a budapesti tőzsdén 1928. december 31-én jegyzett — árfolyamértéke 608.291.000 pengő volt,² amelynek 26,79%-a, azaz 162.961.158 pengő képviseli a külföldön levő hitelintézeti részvények értékét. 1928-ban a bankrészvények az árfolyamérték után számítva, átlag 6,87%-ot jövedelmeztek,³ ennélfogva osztalék fejében 11.195.430 pengő folyik a külföldre.

A szövetkezetektől, valamint a vidéki bankoktól és takarékpénztáraktól, mint helyi jellegű intézetektől, amelyeknek részjegyei és részvényei jóformán kizárólag a belföldön vannak elhelyezve, eltekinthetünk.

Hivatalos adatok szólnak az ipari és egyéb részvénytársasági részvények területi megoszlásáról. Csonka-Magyarországon az 1928. év végén az ipari, kereskedelmi, bányászati és kohászati, közlekedési, őstermelési és egyéb részvénytársaságok 1.233.420.000 pengőre rúgó részvénytőkéjéből,⁴ 19%, vagyis 234.349.800 pengő árfolyamértékű részvény van külföldön elhelyezve. Az osztalék, az összes részvé-

¹ *Magyar Statisztikai Évkönyv, 1928.* 193. lap.

² *U. ott* 184. lap.

³ *Varga István: «A budapesti tőzsdén jegyzett részvények jövedelmezősége.»* Budapest, 1929. (13. lap.)

⁴ Az összes részvények forgalmi értéke 1,851.174,000 P volt 1928-ban (*Magyar Statisztikai Évkönyv, 1928.* 184. lap). Ebből levonva a bankok, takarékpénztárak és biztosítótársasági részvények értéke fejében 617.754 millió pengőt, kapjuk az ipari, kereskedelmi, bányászati stb. részvénytársaságok részvényeinek 1.233 milliárd pengőre rúgó értékét.

nyek árfolyamértékéhez viszonyítva, 7%-nak felelt meg¹ és így 16.404,486 pengőt fizettek e részvények után a külföldnek.

Csonka-Magyarország nemzeti jövedelmét csökkentik az idegenek kezében levő belföldi föld- és házbirtokból származó járadékjellegű bevételek is. A magyar földbirtok és épületek egy része külföldi kézben van. Az ilyen ingatlanok hozadéka a külföldi tulajdonosok jövedelmét képezi és amennyiben az elért fölösleget befektetésre fel nem használják, idegen nemzeti jövedelemnek részévé válik.² Kérdés, mennyi folyik évenként külföldre az idegen kézben levő, Csonka-Magyarországon fekvő földbirtok hozadékából? Hivatalos adatok szerint a külföldi honosok tulajdonában levő 50 kat. holdnál nagyobb földbirtokok száma 235, területe 211,726 kat. hold.⁴ Egy kat. hold átlagos kataszteri tiszta hozadéka 10·93 pengő.⁵ A kataszteri tiszta hozadék a tényleges tiszta hozadéknál kisebb. Részletes számításaink szerint a közép- és nagybirtoknál a tényleges tiszta hozadék kat. holdanként átlag 34·95 pengő.⁶ E szerint az idegen kézben levő 211,726 kat. hold után 7.399,823 pengő szivárog külföldre.

De nemcsak mezőgazdasági, hanem városi ingatlan is van külföldiek birtokában. Hivatalos adatok szerint⁷ a külföldiek kezében levő laképületek száma Budapesten 474. Az

¹ *U. ott* 126. lap. A hivatalos adatok szerint e részvények- és kötvényekből 84% volt Csonka-Magyarországon elhelyezve, a többi külföldön; a kötvényektől külön kellett választani a részvényeket.

² *Varga J.* id. m. 16. lap.

³ Lásd e kérdésről részletesebben *F. Fellner*: «Die Zahlungsbilanz Ungarns.» id. m. 128. lap.

⁴ *Sajóhelyi István*: «Külföldi honos földbirtokosaink.» (*Magyar Statisztikai Szemle*, 1930. 5. szám (413. lap).)

⁵ *Frédéric de Fellner*: «La fortune nationale de la Hongrie actuelle» (*Bulletin de l'Institut International de Statistique*. Tome XXIV. 2ème Livraison. 386. lap.)

⁶ *U. ott* 388. lap.

⁷ *Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve*, 1929. (23. lap).

adóstatistikából látjuk,¹ hogy Budapesten a nyers házbérvé-
 jövedelem összege 1928-ban 224.119,440 pengő. Minthogy
 Budapesten a lakóházak száma² 19,506, egy laképületre
 átlag 10,977 pengő, a külföldiek kezén levő 474 laképületre
 5.203,098 pengő házbérvéjévedelem esik. A fenntartási költség
 az adóalap megállapításánál figyelembe lévén véve, a 17%
 állami adó és járuléki fejében³ 1.136,696 pengőt levonva,
 a külföldre folyik 4.066,402 pengő.

Az idegen kézben levő ingatlanok (ház- és földbirtok)
 külföldre folyó hozadéka 11.466,225 pengővel csökkenti a
 nemzeti jövedelmet.

Arra nézve azonban, hogy mennyi ingatlan van kül-
 földön magyar kézben, adatok nem állnak rendelkezésre.

A nemzeti jövedelemre befolyást gyakorló nemzetközi ér-
 tékmozgalomnak vannak még egyéb, de abból az okból nem
 jelentős alakjai, mert az aktív és passzív tételek egymást
 csaknem ellensúlyozzák. Ilyenek a biztosítási üzletből kelet-
 kező követelések és tartozások, a követségek és konzulátusok
 kiadásai a kül-, illetve belföldön, a hajózási és vasúti for-
 galomból mutatkozó egyenleg stb. E címeken 6.316,000 pengő
 követelési tétel mutatkozik.⁴ E kisebb összeget azért nem
 állítjuk a nemzeti jövedelem aktív tételei közé, mert a passzív
 tételek egy részére vonatkozó adatok nem állnak rendelkez-
 ésre.

Csonka-Magyarország tartozásait a külfölddel szemben
 következőkben foglalhatjuk össze :

¹ Id. *Adóstatistika* 74. lap.

² *Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve*,
 1929. (8. lap.)

³ *U. ott* 245. lap. Az állami házaadóhoz 28-56% járuléki fizetendő.

⁴ *Szigeti Gyula*: «Magyarország 1928. évi nemzetközi fizetési mér-
 lege.» (Magyar Statisztikai Szemle, 1929. 10. szám. 1070. s köv.
 lapok.) E gondosan készült összeállítás szerint a hajózási és vasúti
 forgalomból, biztosítási üzletből, a követségek és konzulátusok
 tevékenységéből, filmforgalomból és külföldön élő magyar nyug-
 díjasok kiadásából 68.985,048 pengő folyik a külföldre, míg az
 ország bevétele 75.201,053 pengő.

Államadósságok kamatai	63.243,700 P
Önkormányzati testületek kölcsön-kamatai	26.443,090 «
Hitelintézeti községi kötvények kamatai	4.202,027 «
Záloglevelek kamatai.....	20.570,620 «
Egyéb kötvények kamatai	4.029,525 «
Hosszúlejáratú kölcsönök kamatai	118.488,962 P
Rövidlejáratú tartozások kamatai	39.242,715 «
Hitelintézeti, ipari, közlekedési stb. részvénytársaságok osztalékai	27.599,916 «
Exporthitel kamatai	4.320,000 «
Külföldi kézben levő ingatlanok hozadéka	11.466,225 «
Tartozások összege:	201.117,818 P.

Ezek szerint Csonka-Magyarország a külföldnek évenként 201.117,818 pengőt fizet a nemzeti jövedelemből. E tartozási tételnek a nemzeti jövedelem bruttó (nyers) értékéből való levonása után jutunk a tiszta nemzeti jövedelem értékéhez.

6. A nemzeti jövedelem nagysága és megoszlása.

Csonka-Magyarország nemzeti jövedelmének tagozatát, a dologi jövedelemmegoszlást, valamint a tiszta nemzeti jövedelem összességét a következő táblázatban mutatjuk be: (Lásd a 90. oldalon levő táblázatot.)

Csonka-Magyarország összes nemzeti jövedelme e szerint 4,584.519,485 pengő. Levonva ebből a külfölddel szemben fennálló tartozásokat, a tiszta nemzeti jövedelem 4,383.401,667 pengő értéket képvisel.

Ez a táblázat igen érdekesen világítja meg Csonka-Magyarország gazdasági összetételét, strukturáját. Csonka-Magyarország nemzeti jövedelmének legjelentékenyebb forrása az őstermelés, amely a túlnyomólag mezőgazdasággal foglalkozó nép összes jövedelmének csaknem felét (49,43 %) szolgáltatja. Bár Csonka-Magyarország területének főleg azt a részét vesztette el, ahol az őstermelés viszonylag a legerősebben volt képviselve, agrár jellegét mégis megőrizte. A magyar szent korona országaiban az őstermelés az összjövedelemnek csaknem kétharmada (64,40 %-a) volt; tehát viszonylagos jelentősége a nemzeti jövedelem tagozódásában jóval cse-

A nemzeti jövedelem elemei	Csonka-Magyarországon		A magyar szent korona országáiban		A magyar szent korona országáiból a mai területnek megfelelő részén	
	pengő	%	pengő	%	pengő	%
<i>I. Östermelés</i>						
1. Mezőgazdaság (földművelés és állattenyésztés)	1,974.112,814	43·06	4,797.753,229	56·81	1,883.009,371	54·15
2. Szőlő- és börttermelés	84.746,000	1·85	200.210,522	2·37	99.304,419	2·86
3. Gyümölcstermelés és konyhakertészet	53.465,949	1·16	127.666,079	1·51	45.772,942	1·32
4. Erdészet	19.653,433	0·43	132.620,705	1·57	19.233,375	0·55
5. Vadászat és halászat	11.550,513	0·25	12.338,713	0·15	5.077,462	0·14
6. Bánya- és kohótermelés	122.682,911	2·68	168.470,071	1·99	79.018,246	2·27
Összesen	2,266.211,620	49·43	5,439.059,319	64·40	2,131.415,815	61·29
<i>II. Ipar</i>						
1. Gyáripár	1,313.825,421	28·66	1,457.066,048	17·25	748.355,556	21·52
2. Kézműipár	387.825,827	8·46	505.872,072	5·99	203.714,683	5·86
Összesen	1,701.651,248	37·12	1,962.938,120	23·24	952.070,239	27·38
<i>III. Kereskedelem és szállítás</i>						
1. Kereskedelem	350.618,643	7·65	300.654,468	3·56	150.056,645	4·31
2. Szállítás	194.441,502	4·24	536.171,555	6·35	197.704,847	5·69
Összesen	545.060,145	11·89	836.826,023	9·91	347.761,492	10·—
<i>IV. Követelések a külfölddel szemben</i>	71.596,472	1·56	206.051,914	2·45	46.172,739	1·33
<i>Összes nemzeti jövedelem</i>	4,584.519,485	100·—	8,444.875,377	100·—	3,477.420,285	100·—
Tartozások a külfölddel szemben	201.117,818	—	673.682,699	—	395.585,679	—
<i>Tiszta nemzeti jövedelem</i>	4,383.401,667	—	7,771.192,677	—	3,081.834,606	—
Személyes szolgálatokból eredő jövedelem	506.095,421	—	962.764,221	—	—	—

kélyebb lett. Viszont Csonka-Magyarországon az ipari termelés erősen előnyomult, amennyiben az a nemzeti jövedelemnek $\frac{2}{5}$ részét megközelíti (37·12%), holott a magyar szent korona országaiiban még negyedrészt sem érte el (23·24 %-kal). Csonka-Magyarország industrializálódását a nemzeti jövedelem tagozódásában mutatkozó ez az eltolódás híven tükrözi vissza. Hogy a magyar szent korona országainak az a része, amely a mai Magyarországnak megfelel, inkább volt ipari jellegű, az kitűnik abból, hogy ott az országos átlaggal (23·24 %-kal) szemben, az ipar részesedési aránya a nemzeti jövedelemben 27·38% volt. Az ország feldarabolása óta Csonka-Magyarországon az ipar mutatja a legerőteljesebb fejlődést. A kereskedelem és szállítás csak valamivel több mint $\frac{1}{10}$ résszel (11·89%) járul a nemzeti jövedelemhez. De e jövedelemforráson belül a kereskedelemnek feltűnően fokozódott részesedése a nemzeti jövedelemben, nem annyira e kereseti ágának az iparosodással karöltve járt fellendülésére, mint inkább arra vezethető vissza, hogy a keresetiadó-alapok gondosabb kimunkálása következtében e foglalkozáshoz tartozók jövedelme nagyobb arányban van kimutatva, tehát részben látszólagos gyarapodást mutat.

A nemzeti jövedelem további elemzésénél szembeötlük az a kedvező jelenség, hogy Csonka-Magyarországnak a külfölddel szemben fennálló kamat-, osztalék- és egyéb járadékjellegű tartozása, a bruttó nemzeti jövedelemnek csak 4·38 %-át teszi, holott a magyar szent korona országainak külföldi tartozása a nemzeti jövedelem 7·97 %-ának felelt meg, annak dacára, hogy a kamatláb átlag kétszer olyan súlyos, mint volt a háború előtt. A külföldi tartozásoknak ez a lényeges csökkenése arra vezethető vissza, hogy a koronaértékre szóló és Ausztriában, Németországban, valamint a semleges külföldön elhelyezve volt kötvények, a korona elértéktelenedésének megfelelően, teljesen megsemmisültek; míg a részben elértéktelenedett valutájú, volt ellenséges államokban elhelyezett koronaértékre szóló kölcsönkötvé-

nyek, az ottani valutában lévén fizetendő, lényegesen kisebb terhet képviselnek.

A külföldi tartozások kedvezőbb arányával szemben áll azonban Csonka-Magyarországnak sokkal kedvezőtlenebb helyzete a nemzetközi eladósodás szempontjából. A magyar szent korona országai egyrészt, az osztrák birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok másfelől, külön-külön jogilag önálló államot alkottak ugyan, de egységes gazdasági területet képeztek, egyöntetűen szabályozott pénzrendszerrel és közös jegybankkal. A Magyarország által felvett külföldi kölcsönök túlnyomó része (56·03%-a) Ausztriára esett,¹ tehát valutáris szempontból belföldi kölcsön gyanánt jelentkezett és így sem Magyarország, sem Ausztria, sem a monarchia fizetési mérlegének alakulására hatással nem volt. Ellenben Csonka-Magyarországon a külföldi tartozások teljes egészükben az ország nemzetközi fizetési mérlegét terhelik. Következik ebből, hogy a magyar szent korona országai által felvett külföldi kölcsönöknek több mint fele egyáltalán nem fokozta a valutáris szempontból egyedül számba jövő vám-külföldön a tartozásokat; holott Csonka-Magyarországon a külföldi tartozások, a Magyar Nemzeti Banknak, az általa kibocsátott jegyek nemzetközi értékállandóságának biztosítására és kielégítő mennyiségben való forgalomban tartására irányuló gondoskodásánál teljes összegükben számba jönnek és így a külföldi kölcsönök gyarapodásának sokkal nagyobb jelentősége van ma, mint volt a háború előtt. A kifejtettek alapján az a körülmény, hogy a külföldi kamat-, osztalék- és járadékjellegű tartozás ma a bruttó nemzeti jövedelemnek csak 4·38%-áig terjed, holott a magyar szent korona országai nemzeti jövedelmének 7·97%-áig emelkedett, csak látszólag kedvező jelenség, tényleg

¹ Ugyanis 8·395 milliárd K külföldi tőketartozásból 4·704 milliárd K egyedül Ausztriára esett. (F. Fellner: «Das Volksvermögen Österreichs und Ungarns.» *Bulletin de l'Institut International de Statistique*. Tome XX. 2e Livraison Vienne, 1915. 558. lap.)

azonban a helyzet hátrányosabb, mert a vámkülföldi eladósodás mérve a nemzeti jövedelem 2·39%-ánál nem volt nagyobb.¹

A nemzeti jövedelemben az állam, a törvényhatóságok, városok és községek, részint a saját föld- és erdőbirtokaikból, ipari és bánya-vállalataikból, közlekedési eszközeikből, jövedelmeztethető jogosítványaikból stb. folyó megánjvédelmeik alapján, részint pedig az egyes személyekre rótt adók, illetékek és egyéb kényszerjellegű közszolgáltatások alapján részesednek. A magyar államnak adók, illetékek, vámok, jövedékek és egyéb címen — az állami üzemi bevételekkel együtt — átlag évenként 1,395.749,000 pengő az összes bevétele az 1926/27—1927/28. évben.² Míg Budapest székesfőváros bevétele 200.815,856 pengő, a törvényhatósági joggal felruházott városok bevétele 50.672,446 pengő, a rendezett tanácsú városoké 50.280,675 pengő és a községeké 93.209,944 pengő volt az 1928. évben.³ Vagyis az önkormányzati testületek bevétele 394.978,921 pengő. E szerint a nemzeti jövedelemből a nyilván-jellegű szervekre eső jövedelem 1,790.727,921 pengő (40·85%). Míg a magyar szent korona országaiban 29·25% esett a nemzeti jövedelemből a nyilvánjellegű szervekre, addig Csonka-Magyarországon a részesedési arány 40·85%-ra emelkedett. Ennek oka az adóteher lényeges emelkedése és a közüzemek terjeszkedése. A közüzemekből (állami és önkormányzati testületek üzemeiből) és a vagyomból eredő jövedelmek 714.499,029 pengőre rúgnak.⁴ Levonva ezt az összeget a nyilvánjellegű szervekre eső jövedelemből, úgy az adókból, illetékekből stb. álló állami és önkormányzati közszolgáltatások összege fejében 1,076.228,892 pengőt nyerünk,

¹ *F. von Fellner*: «Das Volkseinkommen Österreichs und Ungarns.» Wien, 1917.

² *Magyar Statisztikai Évkönyv, 1928.* (333. lap.)

³ *Lukács Ödön*: «Magyarország állami adórendszere és községi (városi) pénzügye.» (*Városi Szemle, 1928.* 1. szám (41. lap.)

⁴ *U. ott* 33. és 36. lap.

ami a tiszta nemzeti jövedelem 24.55 %-át jelenti.¹ Csonka-Magyarországon tehát az állam és egyéb közttestületek (városok, községek) a nemzeti jövedelemnek közel $\frac{1}{4}$ részét veszik igénybe a közszükségletek fedezésére.² A közterhek súlyát nem azok számszerű összegéből, hanem a nemzeti jövedelemhez viszonyítva ítélni lehet meg a legbiztosabban. Épp így a közterhek összecsúszása az évek során, még nem jelenti azok súlyának gyarapodását is, ha a nemzeti jövedelem aránylag nagyobb emelkedést ért el.

Csonka-Magyarországon az adóteher lényeges emelkedése abból látható, hogy míg a közszolgáltatások jelenleg — amint láttuk — a nemzeti jövedelemnek 24.55 %-át veszik igénybe, addig a magyar szent korona országaiban a közterhek a nemzeti jövedelemnek csak 19.25 %-áig emelkedtek.³ A tényleges adóteheremelkedés 21.59 %-nak felel meg. Vagyis ez nemcsak összecsúszás, hanem reális adótehernövekedést jelent, mert a közterhek emelkedésével a nemzeti jövedelem gyarapodása nem tartott lépést. Más szóval az ország adószolgáltatási képessége erősebben van igénybe véve, mint a háború előtt volt; az állam és egyéb közttestületek ma többet merítenek a nemzeti jövedelemből, mint a háború előtt.

Igen érdekes és állampénzügyi szempontból nagyon figyelemreméltó jelenségre is mutathatunk a nemzeti jövedelemmel és az adóteherrel kapcsolatban. A hivatalos adatok szerint a személyes jövedelmiadó kirovásának alapjául szolgált

¹ Az 1.076 milliárd pengő közszolgáltatások összegéből levonva az állami közszolgáltatások fejében 940.418 millió pengőt, a községi közszolgáltatások összege gyanánt 135.810,892 pengőt kapunk.

² *Allyn Abbott Young*: «Economic Problems new and old». Boston — New-York 1927. c. művében (51. lapon) a nemzeti jövedelemre vonatkozó számításaink figyelembevételével az adóterhet Magyarországon a nemzeti jövedelemnek legfeljebb 20 %-ára becsüli 1925-ben.

³ Ugyanis az állami adók összege 1,101.023,000 K volt (*Magyar Statisztikai Évkönyv, 1913.* 372. lap); míg a községek, vármegyék, városok adóbevétele 196.865,509 K, összesen 1,297.888,509 K (*Fellner F.* id. m. 136. lap.)

összes jövedelem 1928-ban (a II. fokú megállapítás szerint) 1,371,474,218 pengő volt.¹ Minthogy a jövedelmiadót a személyes szolgáltatásokból eredő, tehát az ú. n. származékos jövedelmet élvezők is fizetik, a közszolgáltatásban állók kivételével (szolgálati illetményükre vonatkozólag), a nemzeti jövedelemhez adandó a személyes szolgáltatásokból eredő jövedelemnek (506.095,461 pengő) az a hányadrésze, a mely a közalkalmazottak jövedelemadómentes illetményének (317.202,931 pengőnek) levonása után fennmarad. Így megállapíthatjuk, hogy a 4,573,294,197 pengő tényleges összjövedelemből csak ennek 29·99%-a, tehát nem is $\frac{1}{30}$ része lesz megadóztatva, illetve személyes jövedelmiadóval terhelve, a többi jövedelem részint mint az 1000 pengős létminimum alatt levő, a törvény erejénél fogva, részint meg nem felelő adóbevallás, tehát adóalapeltitkolás folytán megadóztatás alól ki van vonva. Ez azt jelenti, hogy a jövedelmiadónak a gyakorlatban alkalmazott tényleges kulcsa, országos átlagban, a névleges kulcsnak nem is egyharmad része.

Hogy a nép legszélesebb rétegének évi összes jövedelme fejenként az 1000 pengőt meg nem haladja, az kitűnik abból, hogy 1928-ban az ország 8.525,725 lakosából csak 4·02%, vagyis 342,393 volt jövedelemadóköteles; ² minthogy a közszolgáltatásban állók, állami és önkormányzati nyugdíjasok száma 327,908, akik illetményük és nyugdíjuk teljes összege után nem esnek jövedelmi adó alá, bár évi átlagos illetményük — amint kimutattuk — a 3330·48 pengőt eléri,³ tehát az adómentes létminimum felett van, ennél fogva megállapíthatjuk, hogy az ország összlakosságából csak 7·86% (670,301) rendelkezik 1000 pengőnél nagyobb évi jövedelemmel.

Megállapítottuk, hogy a nyilvánjellegű szervekre eső jövedelem, a nemzeti jövedelemnek 40·83%-a; ha meg-

¹ *Adóstatistika*. Kiadja a m. kir. pénzügyminiszter. Budapest, 1929. 126. lap.

² Id. *Adóstatistika* 124. lap.

³ *L. jelen munka* 61. lap.

akarjuk tudni, hogy mennyi a magánosokra eső jövedelem, nem kell a nemzeti jövedelemből előbb levonni a nyilvánjellegű szervekre eső jövedelmet, tehát az adókat, illetékeket stb., mert hiszen az állam, törvényhatóságok, községek stb. jövedelme közcélú kiadásoknak fedezésére szolgál és e nyilvánjellegű orgánumok semmi kiadást nem eszközölhetnek a nélkül, hogy az valakinél a népben ne válnék jövedelemmé. Az egész nemzeti jövedelem tehát csorbíthatlanul oszlik meg az egyes természeti személyek közt.

Csonka-Magyarországban a 8.525,725 lélekszámból álló polgári lakosságra fejenként 514·13 pengő tiszta jövedelem esik, még pedig a lakáson felül, mert a bérlakások hozadékát — mint amely nem tartozik az évenként újonnan előállított javakhoz — nem számítottuk a nemzeti jövedelem alkotó elemei közé. A lakás nem jövedelemnek, hanem vagyonhasználmánynak tekintendő, mert a laképületek a már meglévő vagyonállag fogyasztása gyanánt jelentkeznek.¹

Érdekes annak a kérdésnek megvilágítása, hogy a nemzeti jövedelem fejenkénti megoszlása miként alakul az egyes foglalkozási ágakban? Más szóval, mennyi jövedelem esik egy fejre az őstermelésnél, iparnál, kereskedelemnél és szállításnál. Ezt megállapíthatjuk a foglalkozási statisztika adataiból, oly módon, hogy az egyes termelési ágakra eső jövedelmet az illető foglalkozási ágakban élő keresők és eltartottak

---

¹ Érdekesnek tartjuk megemlíteni, hogy Angliában az egy fejre eső jövedelem 1390 P (Bowley, Stamp), az Északamerikai Egyesült-Államokban 2003 P (hivatalos becslés, King), Franciaországban 1057 P (Pupin), Japánban 167 P (Stamp) volt a háború kitörésekor (*Sir Josiah Stamp: «Studies in Current Problems in Finance and Government.»* London, 1925. (332. lap). A háború után Ausztria nemzeti jövedelme — Hertz F. szerint — 6214 milliárd sch., egy fejre 930 sch. (748·18 P) esik. Cseh-Szlovákiában — Englisch pénzügyminiszter szerint — 60 milliárd csehszlovák korona (10,200 milliárd P) nemzeti jövedelem mellett, egy fejre 700·36 P esik. (Hertz Frigyes udvari tanácsosnak a Gesellschaft Österreichischer Volkswirte 1927 jan. 18-i közgyűlésén tartott előadása alapján.)

számával osztjuk. Az egy fejre eső átlagos jövedelem foglalkozási ágak szerint Csonka-Magyarországon a következő :¹

Őstermelés (bányászattal és kohászattal)	4.566,448	2,266.211,620	496.32
Ipar	1.522,309	1,701.654,248	1180.36
Kereskedelem és szállítás ...	763,146	545.060,145	714.36

A legkisebb átlagos jövedelmet az őstermelésből élő foglalkozások élvezik. Az ipar fejlődését az iparososztály magas jövedelemátlaga is mutatja.

A magyar szent korona országában 1912-ben, azon a területen, amelyet a mai Magyarország alkot, az akkori népszám szerint egy fejre 405.25 pengőnek megfelelő összeg esett. A fejkvóta 27 %-os emelkedése az első pillanatra a nemzeti jövedelem emelkedésére, a jóléti viszonyok javulására mutat.

Azonban nagy óvatosságra van szükség annak a nehéz kérdésnek eldöntésénél, vajjon Csonka-Magyarország nemzeti jövedelme tényleg emelkedett-e az utolsó 16 esztendőben? A magyar szent korona országainak tiszta nemzeti jövedelme 1912-ben, számításaink szerint 7,771.192,677 pengő értéknek felelt meg. Ebből a nemzeti jövedelemből ugyanakkor arra a területre, amelyet a mai Csonka-Magyarország képvisel, 3,081.834,606 pengő értéknek megfelelő rész esett. Ez azt jelenti, hogy a magyar szent korona országainak vesztesége és az utódállamok gyarapodása nemzeti jövedelemben háború előtti értékben számítva, 4,047.784,265 aranykoronának, vagyis 4,689.358,071 pengőnek felel meg.

Ha a megmaradt Csonka-Magyarországra eső (1912. évi) 3.081 milliárd pengőnyi értéket összehasonlítjuk az 1928. évre vonatkozólag megállapított 4.384 milliárdnyi értékkel, úgy ez 1,301.567,061 pengőnyi, vagyis 42.23 %-os jövedelememelkedést mutat, aminek jelentőségét még fokozza az a

¹ Az 1920. évi népszámlálás. Hatodik rész. Budapest, 1929. (47. lap.)

körülmény, hogy a népesség ez időszakban, 1910-ben 7.606,971 lélekszámról 1928-ig 8.525,725 lélekszámra, tehát csak 12·03 %-kal szaporodott.

Az a tény, hogy (1912—1928-ig) a nemzeti jövedelem emelkedése nagyobb arányú volt, mint a népszaporodás, az egy fejre eső átlagos jövedelem számszerű gyarapodásában jut kifejezésre, amennyiben a fejkvóta azon a területen, amely a mai Magyarországnak felel meg, 405·25 pengőről 514·13 pengőre, tehát 27 %-kal emelkedett. A magyar szent korona országaiban a tiszta jövedelem fejenként 376·44 pengőnek felelt meg.

A nemzeti jövedelemnek ezt a számszerűleg jelentős gyarapodását Csonka-Magyarországon közelebbről vizsgálva, megállapíthatjuk, hogy az nem egyértelmű tényleges, anyagi jövedelemszaporulattal. Az arany csökkent vásárlóereje, összehasonlítva annak 1912. évi vásárlóerejével, a pénzürték hanyatló irányban bekövetkezett változására és ezzel az árak emelkedésére vezetett. Ez az áremelkedés Csonka-Magyarországon az összes árukra vonatkoztatva, az 1913. évhez viszonyítva, 35 %-os.¹ A tiszta nemzeti jövedelem számszerű növekedéséből tehát átlag 35 % nem tényleges anyagi jövedelemgyarapodásra, hanem csak áremelkedésre vezethető vissza. A tiszta nemzeti jövedelem növekedésének másik oka az, hogy a külfölddel szemben fennálló koronára szóló, illetve csökkent értékű külföldi valutában fizetendő tőkeadósság nagyrészen megsemmisült, ami a külföldre teljesítendő kamatfizetés megfelelő csökkenésével járt. Ez sem jelent ugyan dologi jövedelemszaporodást, de hatásában egyértelmű a jövedelem emelkedésével, mert a bruttó nemzeti jövedelemből levonandó tétel csökkenése arányában összegszerűen emelkedik a tiszta nemzeti jövedelem. A fent kimutatott 1·301 milliárd pengő számszerű jövedelemtöbbletből

¹ *Az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunkturakutató Bizottság közleményei*, 1929. 1. szám. (157. lap.)

1.200 milliárd pengő esik az áremelkedésre,¹ míg a külfölddel szemben a kamatadósság csökkenése 194.467,861 pengő.² Ennélfogva így az áremelkedésre visszavezethető 1.200.936,641 pengő névleges jövedelemszaporulatot levonva az 1.301.567,061 pengő jövedelemtöbbletből, a nemzeti jövedelem valóságos, dologi gyarapodása 100.630,420 pengőre rúg.

Csonka-Magyarország nemzeti jövedelmének számszerű növekedése túlnyomórésztben a javak áremelkedésének következménye és csak kismérvben jelenti a termelés mennyiségi gyarapodását.

A nemzeti jövedelem számszerű gyarapodása, az árak emelkedése következtében, természetesen nem jelenti a jólét fokozódását. Erre csak a nemzeti jövedelem valóságos, reális gyarapodása van hatással. Szóval az ország nemzeti jövedelme nem 1301 milliárddal, hanem csak 100.630 millió pengővel emelkedett. Hogy a nemzeti jövedelem, a világháború és annak következményei dacára, nem csökkent, hanem még némi emelkedést is ért el, annak oka, hogy Csonka-Magyarország területe nem volt háreszintér. Az ingatlanok és általában a dologi javak nem semmisültek meg. A román megszálló csapatok fosztogatásai nyomán az ingó vagyonban bekövetkezett károk és veszteségek az évek során pótolódtak. Ellenben az ú. n. imaginarius értékekből (állami adósságkötvények-, záloglevelek-, takarékbetétekből stb.), vagyis a követelésekben megtestesült vagyonelemekből folyó jövedelmek csaknem teljesen elvesztek. Ez azonban csak magán-gazdasági szempontból veszteség, de nem közgazdasági kár. Mert az értékpapírokból annak birtokosa jövedelmet húz

¹ A Csonka-Magyarország területére eső 1912. évi nemzeti jövedelem a külfölddel szemben fennálló követelések nélkül (I—III. a fenti táblázatban).

$$\frac{3.431.247.546 \times 35}{100} = 1.200.936.641 \text{ P}$$

² A 395.585,679 P külföldi tartozás 201.117,818 pengőre, tehát 194.467,861 pengővel csökkent (lásd fenti táblázatot).

ugyan, de az értékpapír kibocsátójának ez tartozása. Az ország közgazdaságán belül kölcsönösen kompenzálódnak. Az értékpapírok megsemmisülése az egyesek magánjövedelmét csökkenti, tehát hátrányos hatást gyakorolt az alanyi jövedelemeloszlásra, de nem csökkentette a nemzeti jövedelmet. Sőt a külföldi kezekben levő belföldi kibocsátású értékpapírokból eredő hozadék elértéktelenedése a nemzeti jövedelem számszerű növekedésére vezetett, mert az ország külföldi kamattartozásainak nagyrésze ezáltal megszűnt, az értékpapírok investált ellenértéke ellenben jövedelemforrás (talajjavítás, élő- és holtleltárszaporulat, gépberendezések, gyárépületek stb.) alakjában megmaradt.

Hasonló a helyzet a takarékbetétekből folyó kamatjövedelmeknél. A hitelszervezet megfelelő működése szempontjából nagyfontosságú takarékbetétek utáni kamathozadék, a nemzeti jövedelem mérvére befolyással nem lévén, e magánjövedelmek megsemmisülése nem csökkentette a nemzeti jövedelmet.

Míg a nemzeti jövedelem számszerű emelkedése 42·23%-nak felel meg, addig a nemzeti vagyon ugyanez idő alatt 76·5 %-os számszerű gyarapodást ért el.¹ Ennek oka főleg arra vezetendő vissza, hogy a dologi vagyongyarapodás nagyrészt olyan elemekből áll, amelyeknek hozadéka nem gyarapítja a nemzeti jövedelmet (mint a laképületek) vagy nem is adnak közvetlenül hozadékot (mint az utak, vízszabályozási és kikötőépítési befektetések stb.).

Csonka-Magyarország tiszta nemzeti vagyonát 32,080 milliárd pengőben állapítottuk meg; ² minthogy a tiszta nemzeti jövedelem 4·383 milliárd pengő, a magyar nemzeti vagyon a nép munkája által 13·66 % járadékot hoz. A magyar szent korona országaiban a nemzeti vagyon 16·23 % hoza-

¹ *F. de Fellner*: «La fortune nationale de la Hongrie actuelle». (Bulletin de l'Institut International de Statistique. Tome XXIV. 2ème Livraison. Varsovie, 1930. 438. lap.)

² *U. ott* 432. lap.

dékot adott, míg azoknak ama területén, amely a mai Magyarországnak megfelel, 16·97 %-ot. A nemzeti vagyon reprodukív ereje azért kisebb Csonka-Magyarországon, mert a földbirtok hozadéka annak forgalmi értékéhez viszonyítva csökkent; továbbá, mert — bár a tőketartozás a külfölddel szemben lényegesen kisebb — a külföldi adósság után fizetendő kamatteher, a hosszúlejáratú kölcsönök átlag kétszer oly magas kamatlába mellett, viszonylag sokkal súlyosabb; végül mert Csonka-Magyarország nemzeti vagyonában azok a vagyonelemek, amelyek nem forrásai a nemzeti jövedelemnek, viszonylag nagyobb hányadrészt képviselnek.¹

Külön és részletes kutatás tárgyát kell hogy képezze annak a nagyjelentőségű kérdésnek az eldöntése, vajjon az ország 1912 óta, tehát az utolsó 16 év alatt, a tiszta nemzeti jövedelmet elfogyasztotta-e teljesen vagy pedig az részben a nemzeti vagyontörzs gyarapítására szolgált-e és milyen mérvben?

Csonka-Magyarország nemzeti vagyona — amint kimutattuk² — 1912—1927-ig tényleg 2·391 milliárd pengővel gyarapodott, ami azt jelenti, hogy a nemzet megtakarítása átlag évenként 159·409 millió pengő volna. De a magyar nemzeti jövedelemnek az a része, amely évenként a nemzeti vagyonba olvad, ennél kisebb. Mert a befektetéseket csak annyiban lehet a nemzeti jövedelemből eszközölt megtakarításoknak tekinteni, amennyiben e beruházások nem a külföldről, hitel útján szerzett tőkék segítségével történtek. Ennélfogva az évi megtakarításokkal párhuzamosan haladó évenkénti külföldi eladósodásról sem szabad megfeledkezni. A kérdés az, mennyi új külföldi adósságot kontrahált az ország átlag évenként?

¹ Így a magyar szent korona országaiban az épületek az egész nemzeti vagyon pénzértékének 17·18 %-át, holott Csonka-Magyarországon annak 23·59 %-át képviselik. (*U. ott.* 432. lap.)

² *L. u. ott* 439. s. köv. lapokon, ahol részletesen fel van sorolva, hogy milyen elemekből áll a vagyonszaporulat.

Magyarország 1913 óta, a háború következtében külföldi kölcsönöket jóformán alig kötött; a háború óta kötött ily kölcsönök összege 13.079,979 pengő. Míg a pénzürték állandósága óta megindult külföldi eladósodás 1924—1929-ig 486·5 millió pengő.¹ Vagyis az 1913. év óta külföldön kötött és az országot terhelő, összesen 499.579,979 pengőben fennálló kölcsön-állomány mutatja a külföldi adósság gyarapodását, ami évi átlagban 31.223,748 pengőnek felel meg. Ebből azonban levonandó az az összeg, amellyel Csonka-Magyarország kölcsönkövetelése a külfölddel szemben évenként gyarapodik. 1912-ben a mai Magyarország területének megfelelő rész külföld elleni követelése 130.790,332 pengőre rúgott, míg 1927-ben 370.893,470 pengő volt;² vagyis a külföldi követelések tőkeállománya átlag évenként 15.006,446 pengővel gyarapodott. Az újabb tiszta eladósodás tehát évenként csak 16.217,302 pengő. Levonva az évi megtakarítás összegéből az évenként külföldön kontrahált adósságok nettó összegét, a nemzeti jövedelemnek azt a hányadát, amely évenként a nemzeti vagyonba olvad és ennek gyarapítására szolgál, 143.192,198 pengőben állapíthatjuk meg. A magyar nemzeti jövedelemnek 3·26 %-a olvad évenként a nemzeti vagyonba. Vagyis a nemzeti termelés eredményének csak 3·26 %-a nem lesz elfogyasztva, hanem az ország termelő erejének fokozására felhasználva. A magyar szent korona országaiban a nemzeti jövedelemnek jóvel nagyobb hányada (12·29 %-a) szolgált a nemzeti vagyon gyarapítására.³

Csonka-Magyarország gazdasági erejének gyarapodását nemcsak a nemzeti jövedelemből eszközölt megtakarításokból, tehát a nemzeti vagyon növekedéséből állapíthatjuk meg, hanem a nemzeti jövedelem emelkedéséből is. A nemzeti jövedelem — amint láttuk — számszerűen ugyan 42·23 %

¹ L. jelen munka 80. lap.

² U. ott 432. lap.

³ Fellner Frigyes: «Magyarország és Ausztria nemzeti jövedelme.» Budapest, 1916. (145. lap).

emelkedést mutat, de ha az áremelkedésre eső hányadot levonjuk, úgy a fentebb kimutatott tényleges jövedelemszaporulat (100·630 millió pengő) csak 3·26 %-nak felel meg, az 1912. évi 3·081 milliárd nemzeti jövedelemhez viszonyítva. Tekintettel arra, hogy a nemzeti termelés annál eredményesebb, minél több tőke áll rendelkezésre, szükséges, hogy a megtakarítás lényegesen nagyobb legyen az eddiginél.

Végül a szubjektív jövedelemmegoszlás alakulásának ismerete is fontos. Az a régi igazság, hogy a kis jövedelmek száma messze túlhaladja a közép- és nagyjövedelmeket és hogy a nagyjövedelmek száma hirtelen csökken azok nagyságának arányában, Csonka-Magyarországon is érvényesül.¹ A hivatalos adatok szerint² 342,393 jövedelemadóköteles közül

301,358	vagyis	88·03 %	adóalapja	6,000	pengőig	terjed
21,325	«	6·23 %	«	6,001—10,000	«	«
13,636	«	3·98 %	«	10,001—20,000	«	«
5,075	«	1·48 %	«	20,001—50,000	«	«
783	«	0·22 %	«	50,001—100,000	«	«
216	«	0·06 %	«	100,000 pengőn felül	van.	

¹ *Sombart* rámutat arra, hogy már a XIII. században a kisjövedelem aránya messze túlnyomó volt és a nagyjövedelmek száma hirtelen csökken nagyságuk arányában. (*Werner Sombart: «Der moderne Kapitalismus.»* Erster Band. Erster Halbband. München und Leipzig, 1922. (259. lap.)

² *Adóstatistika* id. m. 125. lap.

III.

A NEMZETI JÖVEDELEM BECSLÉSÉRE VONATKOZÓ BÍRÁLATOS ÉSZREVÉTELEK.

A nemzeti jövedelem becslése — a nemzeti vagyon becslése mellett — a gazdaságstatisztika legnehezebb problémái közé tartozik. A gyakran szinte leküzdhetetlen nehézségek dacára, évtizedek óta állandóan és a legtöbb országban találkozunk törekvésekkel, amelyek a nemzeti jövedelem számszerű megállapítására irányulnak. E törekvéseket nemcsak e nagyon szövevényes kérdés elméleti kimélyítésének és a látszólagos ellenmondások kiegyenlítésének és tisztázásának szükségessége indokolja, hanem az is, hogy a nemzeti jövedelem nagyságának ismerete — ha csak megközelítő módon tárja is elénk a valóságot — úgy általános közgazdaságpolitikai, mint bizonyos adó- és pénzügypolitikai szempontból szükséges. Az adóteher viszonylagos súlyát csak a nemzeti jövedelemhez viszonyítva ítélni lehetjük meg helyesen; éppígy a jövedelemadó behozatala alkalmából, a várható hozadék kiszámításánál a nemzeti jövedelemből kell kiindulni.

A nemzeti jövedelemre vonatkozó vizsgálódásoknak nagy jelentősége magyarázza, hogy a Nemzetközi Statisztikai Intézet is több ízben foglalkozott a nemzeti jövedelem problémájával. Sőt ezt megelőzőleg a statisztikai kongresszusok is.¹

---

¹ Így a hágai kongresszus *J. L. de Bruyn Kops*: «Revenu annuel de la nation» c. kitűnő jelentése alapján (*Congrès International de Statistique a La Haye. Première partie. La Haye 1869*) (137. lap.)

A Nemzetközi Statisztikai Intézet pedig, különösen berlini ülése alkalmával — amint említettük — *Wagner Adolf, Fernand Faure, Alfred de Foville, Yves Guyot és Fellner Frigyes* dolgozatai alapján (*Bulletin de l'Institut International de Statistique. Tome XIV. 3.*)

A Verein für Sozialpolitik is foglalkozott a nemzeti jövedelem számszerű megállapításának problémájával és a fogalom elméleti kifejtésével, de nem jutott szerencsés végkövetkeztetésre, amidőn a nemzeti jövedelem becslésére irányuló kísérleteket meddőknak állította oda.¹ A tudománynak konstruktív célkitűzéseivel, a megoldásra váró legnehezebb és legbonyolultabb problémáktól sem szabad visszariadnia.

A nemzeti jövedelem becslésére vonatkozó kísérleteknél nincs szó matematikai pontosságról; ha az eredmény megközelíti a tényleges állapotot, úgy elértük azt, amire a tudomány e kérdésnél törekszik. Nem szabad exakt eredményt keresni a nemzeti jövedelem értékét feltüntető számszerű végösszegekben, hanem csak megközelítő tájékoztatást. Amíg abszolút értékeket nem nyújthatunk, el kell fogadnia a tudománynak a megközelítő értékeket is, ha az az állásponton, hogy az exakt statisztika folytonos fejlődése és tökéletesbedése mellett a konjekturális statisztikának is meg van a maga jelentősége.

A világháború után, a világszerte észlelhető gazdasági zavarok orvoslására irányuló törekvések szükségessé tették, hogy a hivatalos statisztika a gazdasági, állampénzügyi és társadalmi élet mind szélesebb körére terjessze ki megfigyeléseit, aminek következtében egyre több és mind részletesebben feldolgozott adatok állanak rendelkezésre. Ezzel a nemzeti jövedelem becslésére vonatkozó törekvések is egyre megbízhatóbb eredményt érnek el, tehát fokozottabb tudományos és gyakorlati jelentőségre tesznek szert. Az előző munkálatok hézagai mindjobban pótolhatók, a konjekturális statisztikának folyton kisebb szerepe van.

Ha a nemzeti jövedelem számszerű megállapítása útján nyert eredmény nem tekinthető is abszolút értékűnek, a nemzeti jövedelem mérvének összehasonlítása a korábban

¹ *Schriften des Vereins für Sozialpolitik*, 173. Band. Beiträge zur Wirtschaftstheorie. I. Teil. «Volkseinkommen und Volksvermögen.» 1926. (156. lap.)

végzett becslés eredményével és más országok nemzeti jövedelmének nagyságával fokozza problémánk fontosságát. Így tudhatjuk meg, mennyivel gyarapodott a nemzeti jövedelem egy bizonyos idő alatt és milyen jelentősége van más nemzetek jövedelméhez képest.

A nemzeti jövedelem alakulásának összehasonlításánál két különböző korszakban, figyelemmel kell lenni a pénz értékében bekövetkezett változásra, mert az áremelkedés folytán mutatkozó összecszerű emelkedése a nemzeti jövedelemnek még nem tényleges jövedelemgyarapodás. Ezen a nehézségen úgy segíthetünk, hogy az arany elértéktelenedése arányában az árindex alapján az összecszerű eredményt leszállítjuk.

A különböző országok nemzeti jövedelmének összehasonlítása viszont akkor ütközik nehézségbe, ha nem azonos módszerrel, tehát nem hasonló természetű adatokkal történt a becslés. Ezért fontos volna, hogy az egyes országok lehetőleg azonos módszert alkalmazzanak a nemzeti jövedelem értékének megállapításánál. A főnehézség itt azonban az, hogy a módszert mindenkor az illető országban rendelkezésre álló statisztikai anyaghoz kell alkalmazni. A statisztikai anyag minőségi és mennyiségi különbözősége pedig a módszer következetes keresztülvételét a különböző országokban nem egyformán teszi lehetővé.

A statisztikai adatok egy része megbízhatatlan — az ősanyag természeténél fogva ; mélyreható, a viszonyok pontos ismeretén alapuló bírálatra, nagy körültekintésre és az adatok gondos megvizsgálására van szükség azok felhasználásánál.

Két országban különböző módszerrel elért eredmény bizonyos korrektúra alkalmazásával összehasonlítható. Így a személyes szolgálatokból folyó jövedelmek mindenkor hozzáadhatók a tárgyi módszer útján nyert eredményhez az összehasonlíthatóság érdekében. Kétségtelen, hogy a helyes eljárással a két módszer útján azonos eredményre kellene jutni,

aminek előfeltétele volna, hogy az egyeseknek az alanyi módszer útján összesített elsődleges, eredeti jövedelmeiből le kellene vonni az illető évben az azok javára teljesített szolgálatok fejében átengedett hányadrészeket, vagyis a származékos jövedelmeket, továbbá ugyancsak levonandók volnának a belföldi kamatok is, mert ezek jövedelemadó alá vonatnak, bár nem számíthatók a nemzeti jövedelem elemei közé, mert egyúttal az adósnál tartozást jelentenek stb. De ez az eljárás gyakorlatilag keresztül nem vihető, alig leküzdhető nehézséggel járna.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet célja a statisztikai munkálatok eredményeinek összehasonlíthatóságát lehetőleg biztosítani. Az egyes országok nemzeti jövedelmének összehasonlítása feltételezi, hogy azonos módszerrel történjék a becslés. Azt kellene tehát elsősorban eldönteni, hogy melyik a legjobb módszer, hogy a kettős számítás és egyéb pontatlanságok elkerültesse. Feltéve, hogy e sokat vitatott kérdésben megállapodás jönne létre és a Nemzetközi Statisztikai Intézet a követendő módszerre vonatkozólag véleményét ki is fejezné, ennek — legalább egyelőre — nem volna gyakorlati jelentősége, mert minden országban a rendelkezésre álló statisztikai anyaghoz kell alkalmazkodnia a módszer megválasztásának.

TÁBLÁZATOK

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A

A termény

yértermények

ízsa _____
ozs _____

éb gabonane

rpa _____
ab _____
bles _____

OSZK

A termés mennyisége és értéke Csonka-Magyarországon termények szerint.

A termény neve	1926-ban			1927-ben			1928-ban		
	a termés mennyisége métermázsákban	egységár	a termés értéke 1000 pengőben	a termés mennyisége métermázsákban	egységár	a termés értéke 1000 pengőben	a termés mennyisége métermázsákban	egységár	a termés értéke 1000 pengőben
Kenyértermények:									
Búza	20.386,825	25·47	519,284	20.938,081	28·8	602,013	27.001,211	24·5	661,395
Rozs	7.980,011	17·56	140,139	5.680,983	26·5	150,459	8.277,641	22·8	188,409
	28.366,836	—	659,423	26.619,064	—	752,472	35.278,852	—	849,804
Egyéb gabonaneműek:									
Árpa	5.553,891	16·35	90,860	5.156,633	24·7	127,359	6.677,988	24·9	165,949
Zab	3.600,067	14·35	51,677	3.267,815	20·7	67,472	3.995,898	23·5	93,821
Köles	113,271	14·51	1,644	90,720	21·6	1,960	67,040	24·0	1,608
Tatárka	5,420	16·05	87	8,752	22·2	194	3,115	22·7	71
	9.272,649	—	144,268	8.523,920	—	196,985	10.744,041	—	261,449
Hüvelyesek:									
Borsó	93,446	27·55	2,575	94,644	40·6	3,840	115,519	44·9	5,189
Bab	616,175	16·89	10,411	447,871	29·08	13,897	274,389	67·35	18,482
Lencse	18,969	38·31	717	15,365	45·6	701	14,968	84·3	1,261
	728,590	—	13,703	587,880	—	18,438	404,876	—	24,932
Kapás növények:									
Szemes tengeri	19.443,212	14·91	289,907	17.361,111	20·8	360,572	12.596,996	27·92	351,738
Sárgadinnye	185,389	16·06	2,978	222,184	17·2	3,821	197,396	20·9	4,121
Görögdinnye	778,480	12·46	9,702	868,335	12·6	10,930	717,530	13·9	9,943
Tök	10.335,042	1·90	19,698	9.817,305	2·73	26,817	9.106,868	2·88	26,286
Burgonya	18.746,228	5·88	110,408	20.048,772	7·1	142,817	14.705,052	10·7	156,553
Cukorrépa	14.446,177	2·76	40,998	14.554,214	2·8	40,426	14.377,906	3·2	46,329
Takarmányrépa	24.320,892	2·00	48,729	24.584,926	2·2	54,483	21.548,123	2·7	59,005
Seprőcirokmag, szakál	245,632	22·72	5,583	179,781	50·8	5,582	192,135	34·43	6,617
	88.501,052	—	528,003	87.636,628	—	645,448	73.442,006	—	660,592
Kereskedelmi növények:									
Repce	139,351	41·53	5,788	78,900	42·3	3,335	103,353	43·3	4,471
Komló	204	801·76	164	492	518·0	255	1,394	373·9	521
Dohány	259,758	85·79	22,287	313,413	81·5	25,541	263,004	78·5	20,634
Kendermag	54,002	25·45	1,326	43,308	32·04	1,388	32,195	41·65	1,341
Kenderkóró	95,617	89·38	8,547	71,490	121·1	8,668	56,404	123·5	6,966
Lenmag	8,505	36·96	317	8,572	40·4	346	13,826	41·2	569
Lenkóró	14,487	110·25	1,597	13,856	176·0	2,439	12,626	239·2	3,020
Mák	50,007	118·89	5,946	66,913	82·13	5,495	31,976	101·37	3,242
Napraforgó	219,320	19·75	4,338	183,237	23·30	4,270	203,881	25·98	5,299
	841,251	—	50,308	780,291	—	51,737	718,659	—	46,063
Szálás takarmány:									
Csalamádé	23.640,039	1·86	43,638	20.040,511	1·6	31,792	14.003,988	2·4	33,546
Bükkönyfélék	6.362,940	5·57	34,599	6.130,734	6·2	37,732	5.361,115	13·6	72,879
Lóherefélék	5.389,278	6·26	33,667	5.073,016	7·5	37,881	4.197,473	15·3	64,340
Lucerna	7.147,574	7·42	53,119	6.257,000	8·2	51,397	4.741,531	16·0	75,942
Baltacim	1.082,345	6·03	6,498	990,036	7·0	6,896	819,836	15·1	12,359
Muhar	919,594	6·61	6,046	863,618	7·5	6,438	602,103	13·5	8,146
Széna és sarju	16.305,805	8·35	131,952	18.507,315	6·3	116,613	14.104,296	10·4	147,291
	60.847,575	—	309,519	57.862,230	—	288,749	43.830,342	—	414,503
Zöldségfélék:									
Fejes káposzta	835,408	8·73	7,301	1.043,456	7·53	7,865	1.007,674	13·65	13,763
Kelkáposzta	46,777	11·75	550	56,873	12·7	720	65,395	30·5	1,997
Kalarábé	34,637	12·05	418	30,092	11·9	357	38,031	24·5	915
Sárgarépa	89,942	13·47	1,212	93,059	14·3	1,330	119,793	17·9	2,146
Petrezselyem	73,893	17·15	1,268	82,312	16·2	1,334	111,208	20·2	2,244
Saláta	54,037	12·10	654	42,103	11·8	497	35,375	15·3	541
Uborka	89,724	11·66	1,046	122,903	10·5	1,284	123,039	25·8	3,173
Paradicsom	161,814	19·41	3,141	188,509	11·3	2,124	233,435	24·4	5,706
Vöröshagyma	375,776	8·23	3,091	342,844	21·8	7,474	383,345	17·1	6,555
Paprika	73,733	39·32	2,909	109,538	90·94	9,962	74,085	121·9	8,979
	1.835,741	—	21,590	2.111,689	—	32,950	2.191,380	—	46,019
Szalma, szár és kóró	95.472,405	—	202,853	89.336,100	—	209,729	101.117,940	—	328,153
Összesen:	285.866,099	—	1.929,667	273.457,692	—	2.196,508	267.728,096	—	2.631,515

Magyarország állatállománya

darabszám, átlagsúly, összsúly, átlagár és érték szerint.

Az 1927. év tavaszán végrehajtott haszonállatösszeírás eredményei: ¹

	Darab	Átlagsúly kg	Összsúly kg	Ára kg-ként pengő	Ára darabonként pengő	Összes érték pengő
Bika						
magyar fajta	6,098	582	3,549,036	0·84	488·88	2,981,190
tarka fajta	17,293	660	11,413,380	1·02	673·20	11,641,647
Tehén						
magyar fajta	147,612	407	60,078,084	0·85	345·95	51,066,371
tarka fajta	760,771	501	381,146,271	0·87	435·87	331,597,255
Üsző és tinó (növendékmarha)	302,855	315	95,399,325	0·83	261·45	79,181,439
Borjú	305,244	66	20,146,104	1·54	101·64	31,029,999
Ökör						
magyar fajta	43,154	558	24,079,932	0·89	496·62	21,431,139
tarka fajta	222,411	635	141,230,985	0·99	628·65	139,818,675
Bivaly	6,887	540	3,718,980	0·72	388·80	2,677,666
Szarvasmarha	1,805,438	—	737,043,117	—	370·57	668,742,725
Sertés						
prima nehéz	567,732	160	90,837,120	1·55	248·00	140,797,536
szedett könnyű	444,391	120	53,326,920	1·54	184·80	82,123,456
Malac, fiatal könnyű, 1 éven alul	1,374,541	95	130,581,395	1·43	135·85	186,231,394
Sertés és malac	2,386,664	—	274,745,435	—	—	409,152,386
Juh és kos	1,006,883	37	37,254,671	0·70	25·90	26,078,269
Ürű	214,145	37	7,923,365	0·72	26·64	5,704,822
Bárány	389,688	11	4,286,568	1·04	11·44	3,458,030
Juhállomány	1,610,716	—	49,464,604	—	—	35,241,121
Kecske és gida ²	36,418	—	—	—	—	648,947
Ló és csikó ³	903,326	—	—	—	—	423,591,375
Állatállomány	6,742,562	—	1,061,253,156	—	—	1,537,376,544

¹ Az állatösszeírás főbb eredményeire vonatkozó adatokat a m. kir. földművelésügyi minisztérium hírszolgálati osztályának, az állatárakra és átlagsúlyokra vonatkozó adatokat pedig a m. kir. központi statisztikai hivatalnak köszönjük. Ahol a szarvasmarhánál az ivarcsoportok (bika, tehén, ökör stb.) fajták szerint nincsenek megkülönböztetve, ott az országos átlagnak megfelelően tarka fajtának 73·93%-ot, magyar és egyéb fajtának 26·07 %-ot vettünk. E részletezés a minél pontosabb eredmény elérése tette szükségessé, mert fajták szerint az egyes daraboknál nagy a különbség átlagsúly és átlagár tekintetében.

² A kecskék száma 31,782, melynek átlagértékéül darabonként 18·75 P-t vettünk, a gidák száma 4,636, darabonként 11·44 P értékben.

³ A 201,011 darab csikó átlagárát 273 pengőben, a 21,914 darab vágásra szánt ló átlagárát 135 pengőben, a többi tenyésztésre szánt és egyéb 680,401 drb ló átlagárát 581·65 pengőben számítottuk a külkereskedelmi statisztika értékei alapján. (Statisztikai Havi Füzetek. 1927. 10-12. füzet. 524 lap.)

	Felhasznált		A termelés értéke
	ő- és Az ipágitó magok	nyersanyagok, félgyártmányok stb. és csomagoló anyagok	
	értéke		
p e n g ő b e n			
Vas- és	46,414 60,313 03,239	372.930,578 417.322,626 428.538,043	451.844,875 501.760,504 502.558,665
Gépgyár- eszköz- mossá- műsze- gyártá-	78,075 88,676 06,104 65,358 72,860 24,081	11.688,060 18.004,356 18.585,791 52.388,249 49.234,211 53.648,699	37.395,211 45.937,209 46.273,703 114.063,449 115.535,326 120.593,263
Közhaszn- áramfi	23,995 45,507 93,052	6.818,591 11.042,581 12.206,841	18.114,361 28.771,275 24.500,737
Kő-, ag- üvegi	53,718 22,859 48,229	22.107,984 29.034,921 35.384,184	142.144,790 142.090,088 167.800,586
Fa- és c	07,280 98,738 00,951	111.578,303 142.528,718 156.353,294	172.888,453 226.803,341 224.291,457
Bőr-, s viaszc ruggy	35,237 72,977 90,771	10.859,697 14.224,814 16.361,531	18.352,782 19.989,666 25.043,787
Fonó- é	23,180 43,028 23,371	74.314,166 84.461,920 90.926,723	138.282,675 168.076,667 173.206,875
Ruháza	29,696 13,256 08,245	11.540,227 15.926,426 17.429,018	44.480,994 60.264,357 65.632,314
Papiros	26,080 19,493 12,985	1.120.631,282 1.374.167,846 1.471.266,726	2.197.811,932 2.691.972,451 2.876.870,892

A gyáripari termelés és az üzemi kiadások az 1926—1928. években.

Az ipari főcsoportok megnevezése	Év	Felhasznált			A termelés értéke	Az ipari fő- és alcsoportok megnevezése	Év	Felhasznált			A termelés értéke
		Fizetések és munkabérek	fűtő- és világító anyagok	nyersanyagok, félgyártmányok stb. és csomagoló anyagok				Fizetések és munkabérek	fűtő- és világító anyagok	nyersanyagok, félgyártmányok stb. és csomagoló anyagok	
p e n g ő b e n											
Vas- és fémipar	1926	55.444,508	19.717,741	102.181,943	223.418,051	Malomipar	1926	17.256,337	8.446,414	372.930,578	451.844,875
	1927	70.764,101	21.627,093	146.466,962	292.875,017		1927	17.695,400	8.460,313	417.322,626	501.760,504
	1928	75.147,413	22.943,157	158.958,501	328.187,649		1928	18.594,289	8.303,239	428.538,043	502.558,665
Gépgyártás és közlekedési eszközök gyártása, villamosági-, hangszeripar, műszerek, tanszerek gyártása	1926	62.196,792	9.146,514	64.596,509	176.519,947	Sör- és malátagyártás	1926	7.005,762	1.578,075	11.688,060	37.395,211
	1927	70.706,877	9.189,004	76.126,076	219.451,277		1927	6.784,342	1.688,676	18.004,356	45.937,209
	1928	75.933,666	9.474,117	77.585,455	249.648,180		1928	7.477,967	1.606,104	18.585,791	46.273,703
Közhasználatú elektromos áramfejlesztő telepek	1926	18.785,678	29.934,864	1.778,196	87.808,508	Cukorgyártás	1926	7.732,510	6.665,358	52.388,249	114.063,449
	1927	21.895,038	39.856,141	2.158,182	104.811,296		1927	8.194,803	6.772,860	49.234,211	115.535,326
	1928	25.524,934	37.102,912	2.081,981	109.378,661		1928	9.209,544	7.724,081	53.648,699	120.593,263
Kő-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar	1926	34.897,579	19.222,795	17.953,893	102.635,358	Ipari szeszgyártás	1926	1.629,978	1.423,995	6.818,591	18.114,361
	1927	49.398,164	25.075,900	23.798,210	144.096,753		1927	2.156,963	1.645,507	11.042,581	28.771,275
	1928	52.701,388	27.216,500	25.026,912	148.733,684		1928	2.253,384	1.493,052	12.206,841	24.500,737
Fa- és csontipar	1926	15.321,695	1.529,495	26.291,165	52.194,015	Dohánygyártás	1926	6.721,217	253,718	22.107,984	142.144,790
	1927	22.470,181	1.663,722	39.574,217	80.004,341		1927	7.178,042	222,859	29.034,921	142.090,088
	1928	25.672,171	1.788,788	48.364,835	94.239,231		1928	8.305,994	248,229	35.384,184	167.800,586
Bőr-, sörté-, szőr-, toll-, viaszosvászon és ruggyantaipar	1926	9.779,548	2.128,768	47.037,548	71.955,320	Élelmezési és élvezeti cikkek gyártása (a malomipar, sör-, cukor-, ipari szesz- és dohánygyártás nélkül)	1926	21.609,343	6.007,280	111.578,303	172.888,453
	1927	12.945,346	2.280,098	61.412,629	93.167,252		1927	25.485,927	7.198,738	142.528,718	226.803,341
	1928	13.865,772	2.286,195	68.155,138	100.978,979		1928	27.123,022	7.300,951	156.353,294	224.291,457
Fonó- és szövőipar	1926	43.657,916	9.579,018	151.044,010	280.792,102	Kőolajfinomítás	1926	1.174,722	1.035,237	10.859,697	18.352,782
	1927	58.662,496	10.914,092	194.674,586	358.717,628		1927	1.341,432	1.372,977	14.224,814	19.989,666
	1928	63.042,384	11.189,217	209.930,491	377.953,846		1928	1.558,432	1.590,771	16.361,531	25.043,787
Ruházati ipar	1926	10.412,262	633,638	25.316,978	43.213,551	Vegyészeti ipar (a kőolajfinomítás és a briketgyártás nélkül)	1926	21.970,394	6.323,180	74.314,166	138.282,675
	1927	15.804,259	787,857	35.282,545	61.451,370		1927	25.923,992	7.243,028	84.461,920	168.076,667
	1928	15.635,352	890,732	36.835,046	65.734,623		1928	26.988,015	7.123,371	90.926,723	173.206,875
Papirosipar	1926	5.142,293	915,994	8.664,870	19.467,621	Sokszorosító és műipar	1926	21.465,217	1.429,696	11.540,227	44.480,994
	1927	6.643,843	967,368	11.741,611	26.617,550		1927	26.869,385	1.613,256	15.926,426	60.264,357
	1928	7.221,895	1.063,137	13.472,097	30.224,163		1928	29.889,109	1.708,245	17.429,018	65.632,314
Főcsoportok együtt	1926	362.298,479	126.026,080	1.120.631,282	2.197.811,932	Főcsoportok együtt	1926	362.298,479	126.026,080	1.120.631,282	2.197.811,932
	1927	450.988,559	148.619,493	1.374.167,846	2.691.972,451		1927	450.988,559	148.619,493	1.374.167,846	2.691.972,451
	1928	486.236,984	151.312,985	1.471.266,726	2.876.870,892		1928	486.236,984	151.312,985	1.471.266,726	2.876.870,892

TARTALOMMUTATÓ.

	Lap
I. A nemzeti jövedelem fogalma, elemei és az annak becslésénél alkalmazott módszerek	3
II. Csonka-Magyarország nemzeti jövedelmének megállapítása	20
1. <i>Az őstermelés hozadéka</i>	21
a) Mezőgazdasági termelés (földművelés és állattenyésztés)	22
b) Szőlő- és bortermelés	38
c) Gyümölcsstermelés és konyhakertészet	39
d) Erdészet	42
e) Vadászat és halászat	43
f) Bánya- és kohótermelés	45
2. <i>Az ipari termelés hozadéka</i>	47
a) Nagyipari termelés	47
b) Kézműipari termelés	54
3. <i>A kereskedelem és szállítás hozadéka</i>	57
4. <i>A személyes szolgálatokból eredő jövedelem</i>	60
5. <i>Külföldi követelések és tartozások</i>	63
6. <i>A nemzeti jövedelem nagysága és megoszlása</i>	89
III. A nemzeti jövedelem becslésére vonatkozó hírálatos észrevételek ..	104

